SPISY ADOLFA HEYDUKA

III.

SEKERNÍK

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

III.

SEKERNÍK

DRUHÉ VYDÁNÍ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.

ADOLF HEYDUK:

SEKERNÍK

KRESBA Z POVLTAVÍ

DRUHÉ VYDÁNÍ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.

PG
5038
H48
1900
SV. 3

PRÁVO PŘEKLADU DO VŠECH JAZYKŮ A VŠECHNA PRÁVA VŮBEC VYHRAZUJE SI NAKLADATEL

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

Průvodem.

Jsa po matce z rodu mlynářského, přiklonil jsem už jako dítě srdce své k těm poetickým zátiším mlýnským, jež na česko-moravských hranicích, v temném zástění lesů, v klín kypře zelených olšin se stulily. Nezapomněl jsem jich nikde, nejméně ve svém útulku Pošumavském, kde se temnooká Otava s dumnou písní družné Vltavě na srdce vrhá. I tu, jako ondy doma, vábily mě mimo rozkošné krajiny pobřežní všecky ty porůzné samoty a lidé v nich ukrytí, jejich mrav, život i poměr k ostatnímu vůkol světu; též zde zatoulal jsem se nejraději do starých mlýnů, těchto útulků dávných pověstí, skrýší pohádek a pokladnic krásných rčení a úsloví lidových, o které nás snadnější styk s živly jinorodými a vyfintěná pseudokultura násilně obírá a svéráznost lidovou napořád stírá. — Při každé

takové vycházce zdálo se mi, že jsem nalezl kus ztraceného mládí, kus dávno zaniklého jara, jež mizí tajemně jako ta naše individuálnost česká...

I do myslivem a hajnic v lesích ukrytých a domků dřevařských rád jsem chodil, i na plazy, kde se vory vázaly, a druhdy za pohody podjal jsem se též lákavé plavby návorní odhodlaně i nadšeně. Tu i tam naslouchal jsem bedlivě jadrnému vypravování starých krajánkův i snědých, otužilých pramařů nejen o půvabech krajin Povltavských, ale též o hrůzách povodní a děsných drvolomů, jež v Pošumaví tak často se objevují; o krutém boji na život a na smrt s rozkacenými živly, jež nejraději za noci lstivě se přibliží, pak náhle se rozzuří a vše, co stihnou, drtí a ničí. Povodní zažil jsem sám několik, viděl jsem hrůzy jejich na vlastní oči, a nářek zoufajících lidí rval duši mou a svíral srdce mé. Nedivil jsem se tedy, že mladší lidé pro vždy skrovnější výtěžek starosvětských mlýnů a pil, pro stále větší osamocenost a časté pohromy živelné rádi mlýny opouštějí, po jiném, snadnějším a družnějším živobytí toužíce, ale bolelo mě, že otecká půda jejich nejrůznějším způsobem bývá rozkramařena a zcizena...

Na takových potulkách, návštěvách a plavbách zapisoval jsem si pilně myšlenky

stykem lidí i nazíráním vzbuzené, až náhlá událost přivodila i látku k románové kresbě, kterou jsem „Na vorech“ jmenoval, než jsem se pro název „Sekerník“ rozhodl. Nevypravuji tedy smyšlenky — jako jsem toho neučinil v „Dřevorubci“ a v „Běle“, o nichž jinde promluvím — ale podávám pravdu, ovšem pravdu vybranou, jaká jedině verše je hodna, drže se zásady, kterou hlásali nejen dávnověký Horatius a předrevoluční Boileau, pravě:

„Rien n'est beau que le vrai;
le vrai seul est aimable . . .“

ale též novodobý myslitel a nadšený hlasatel positivismu, Littré, jenž dí:

„Il n'y a de beau, même poétique
que dans le réel.“

Zákon krásna a pravdy zustane věčně moderním!

A. H.

I

Hor bílé hlavy zlíbal jih
a Šumavě se stulil v klínu,
sníh v opalných tál krůpějích,
zdroj v ruce tleskal v lesa stínu,
že podál v luhu omlád' drn
a trní pučí již i hloží,
že v ňadrech perly se mu množí,
z nichž napájet se přijde srn,
a že, až slétne k němu drozd,
by pil, krev nitra svěže rudou,
v čas z krůpějí těch písně budou,
jež v srdce snivý zavře hvozd.
Po pěkných nivách Povltaví
již mládly starých buků hlavy
a střemchy zdobil bílý květ,
a pěnkavy a zvonci žlutí
zas zpívali si se vší chutí
svou hrstku melodických vět;

by těchou byly při únavě
těm, žít kdo musí z brázd a lích,
i těm, kdo plují po Vltavě
a vory řídí v peřejích. —

Byl duben, z horských lesů šera
plul pramen; deset vorů měl,
vor každý z špalků dvanáctera
v dál po vodě se rozvíjel.
Trám k trámu na vořině smrčí
spjat oušením byl ven a ven
a při koncích, jež k předu trčí,
as na píď dobře podčelen.

V před k umenšení čelné tíhy
tři slabší připjal pramen střihy
a k mírnějšímu v jezech tření
i vejponu a přenucení;
vor první pak, jenž v čele pílí,
by neviklal se všelijak,
měl řádný v slučkách jatý svlak
a nožice tři zdatné síly,
jimž v zubech zahoužená vesla
jak dlouhá křídla plavce nesla.

Pět při prámu jich bylo pouze,
a hotováka brali z nouze,
jenž přicházel, než odplul vor,
by snáze sjíždět mohli s hor.

Lid byl to silný, český ryzé,
a samodílný jeho šat
jen z hrubé, pačesné byl příze
a na něm plno režných lat;
nač lepšího té do roboty
a do lesův i horských vod?
však pro chlad bývá houně vhod
a pro štěrk okované boty.
To stačí všem — jsouť bratři spolu —,
jen potravin-li mají dost
ku svému návornímu stolu,
a nepohod-li pramen prost;
vždyť tam, kde černou zříti skvrnu,
na z cihel ohništi a z drnu
lze vhodné uvařiti doby,
co v pytlích vzato do zásoby.

Dnes mohli plavci bez odporu
zas hovět si a klidně plout
a nebát se, že čelem voru
lze v rabinách kdes uhřeznout
a zakopat se v řeky spodu;
dnes chytli velmi hodnou vodu.
I vrátný, který druhdy stále
lid napomíná: „Čehy, hot!“,
dnes bez křiku se plaví dále
při čilém sběhu horských vod;
dnes nekleje a jen si hvízdá —
snad popěvkem ho svábil pták.

či že se daří plavná jízda —
a zadák též, i vejponák,
dřív prchlivý, je zhola jiný,
i ti, již táhnou opačiny;
jsouť jako řeka v dál i šíře
i návorníci v dobré míře.

Blíž šreku, jímž se pramen staví,
spal — či jen dumal — sekerník;
svůj ranec oporou měl hlavy,
jejž na pleci dřív dlouho vlík';
tož chůzí znaven, jak to bývá,
těch horských plavců žádal sbor,
by do večera za džbán piva
jej hostem vzali na svůj vor.
„No, vezmem vás," děl vrátný vážně,
„když toho žádáte tak snažně,
leč nehoda-li přijde jaká,
pak musí vám být také vhod
nám služby konat hotováka
při choutkách potměšilých vod."
I vzali ho, vždyť za pohody,
jež z jara zřídka bývá jen,
jak koťata si hrály vody
a mile usmíval se den. —

A bez potíže, bez námahy
prám přeplul závěry i prahy,
ba lít', jak měl by křídla ptačí,
a vrátný děl: „To pěkný běh,

tři malé hodiny jen stačí
nám do Lipovska na nocleh.“

Tak hodinu již pluli asi,
když vlažný větřík zvolna tich',
pták skryl se stromu na větvích
a žlutavé vrb mladých vlasy
i proutí bylo bez pohybu;
z vod časem hlad jen vynes' rybu,
jenž komáry se zkojit toužil,
jichž nad vodou roj sivý kroužil.
Leč také plachý jejich tlum
znik' pojednou, i ryby šum,
a voda jak by vrchem stála,
jen spodem ubíhat se zdála.
Jih nebes, chmur jsa posud prost,
jal zdola povlékat se mrakem,
a mrak ten výš a výše rosť,
až velikánským ztučněl drakem,
jenž tajemnými perutěmi
tlak dusný stále vanul k zemi.

Pot horký lil se plavcům z těla,
a mdloba chabila jim sval,
leč v práci žádný neustal,
ač hruď jim zrovna shořet chtěla.
„Ej, hoši, tuším změnu zlou,“
děl vrátný druhům pojednou,
„ta voda, jež nás posud nesla,
jak ustrašena, nemá síly,

snad uleknutím do mdlob klesla,
či bouře chce mít kratochvíli,
než přirazíme v krytá místa?
Mně zdá se, že se k tomu chystá
a zastavuje právě dech,
by zrychlit mohla pak svůj spěch.
Kéž utečem jí! . . . Chutě k dílu,
víc nežli kdy se každý tuž
a statnost vynalož a sílu!
já mním, že přijde brzy již
a bude veliká a silná;
to dusné ticho a ten mrak,
jenž siv byl prv a zčernal pak,
jsou znamení vždy neomylná;
tu plout nám s dvojnásobnou pílí,
sic začelíme o skal bok.
Slyš, v dálce meluzína kvílí,
zlý vichor být tu může v skok,
vždyť kvilba, ta ho do skal láká;
na štěstí máme hotováka.
Hej, sekerníku, chutě vzhůru —
jen hleďte na tu děsnou chmuru!
Již pomoci vám věru není,
sem, tuhle k střídě spěšte v ráz;
pak při pořádném přenucení
hned zase pojedeme snáz."

Tu sekerník se klidně zvednul,
byl blízko čtyřiceti let,

vlas černý na spáncích už blednul,
a vous kryl bradu mu i ret;
tvář smědá byla, oči temny,
a v čela úzké rýze spal
buď hněv jakýsi přetajemný,
a ne-li ten, pak jistě žal.
Byl dobře urostlý a sporý
jak druhdy pěkný javor z hory,
jen hlavou ukláněl se v před
a šatem po městsku si veď.
Hned k střídě kráčel bez odvety;
a rychlej dál se snášel prám,
leč vrátný, hledě na mrak kletý,
dál vedl svou: „Již jde to k nám!
hej, zadní, mluv, co myslíš přeci,
zda před blízkým té bouře skřekem
prám chytit mám a ubit šrekem?“

„No, to bychom tak byli reci,“
dí zadák, „chytat, ubíjet!
ty báby straší jenom bloudy;
až Ryzikovské minem proudy,
i v bouři můžem dále jet.“ —
„Hm, minem-li!“ zas vrátný vece,
„viz, k mraku nový mrak se stáh'!“
A zadák: „Jehlu vbit! Víš přece,
že právě zde jsme na skalách!“ —
„Tož přirazíme tamhle k břehu.“ —
„Nač? vždyť to jde, jen střídou ven!

já bedlivě se závad střehu.“ —
„Jen z vrat kdybychom byli ven!
ta vždycky nejvíce mě mrzí;
leč šťastně vyjedem-li z nich,
pak od Zelené velmi brzy
nám kývat bude chvojný vích,
by sval se vzpružil džbánkem piva.
Hle, dřív než jindy se dnes stmívá.
Tož, nežli temno skryje řeku,
dál plujme mrakům na úkor!“ —

„A zakopá-li se nám vor,
pak jsme ti tam, i přes vzpor šreku.
prám všecek rozbije se v ráz...
hot, hot! tak, dobře, už je snáz! —
No, daří se to, Bohu chvála;
teď k jezu přijdem, hoši, hej!
tam vorům lehčete, dřív z mála,
pak víc, až přijdem v proudu rej;
nechť vlny rvou nás, bijí, škubou
a chomolí se v tísni vrat,
když opačiny do nich rubou,
hned přestanou se s námi prát.
Nuž na ně, na ně, hoši, ruče,
jen pozor na jich tygří lest:
ta, která do hlavy vás tluče,
vždy z nejkrotších těch koček jest;
leč ta, jež pod prameny skryta
svým vztekem za nohy vás chytá,

chtíc pod klád stáhnouti vás směs
neb mrštit náhle na skal hroty,
té lstivé zákeřnické roty
chraň probuh každý se a střez! —
Jez volný! Vjedem! Prám se houpá,
teď pozor, sic nás příboj skoupá.
Tak, tak! Ty's, sekerníku, rek,
kéž více, pane, takých máme!
Hej, zadní, neváhej, hoď šrek,
sic pod vraty se zakopáme;
vy druzí uhýbejte s chutí,
než přijdou vory k přesmyknutí.
Ven střídou! Dosti! Prám se bočí:
níž s přenucením! tak, už sjel,
teď s válcem pryč, ať jehla skočí!"

Když stalo se, zas vrátný děl:
„No, v takovémhle proudu vření
být u vesla je pravé dření,
leč sjeli jsme, teď v radost všem
dál na Zelenou poženem
a napijem se jako bozi." —
„Ej, vrátný, vizte, jak to hrozí!
zle bude, zle, vám povídám."

„Tož v bocích podbereme prám.
Jen po něm! Každý v kraji voru
tuž hruď i ruce při sochoru,
ať třeba několik jich zláme.

To ledabylo neříkám,
vždyť už to v mračnech míří k nám,
a za chvíli to tady máme.
Vše na nebi je lačno války,
tu hradby jsou, tam temný val,
a hrozbu hromu slyšet z dálky
jak poplašených koní cval. —
Jsme na Rybárně! Ještě chvíli,
pak k cíli přijdem přece snad,
hle, shání se to odevšad,
tož pracujte jen ze vší síly!“

A sotva s tváří znoj a vodu
lid setřel si, zas k práci již,
vzal sochory, by v rychlém svodu
prám k Zelené plul rychlej blíž,
ač s bleskem blesk se stále křížil
a mrakem mrak se k zemi nížil.

Všech nejlíp sekerník si veď,
dle díla tu i tam byl hned
a z práce ku práci šel znova,
jen oddech' si, leč neřek' slova.

„No, sekerníku, na mou duši,
jste pevný jako v slučce klín.“
děl pacholek; „a nad nás tužší;
což, chytněte se opačin
a buďte raděj hotovákem
než takovýmhle bludným ptákem!

Nač sekerníků třeba dnes
když hřídelův i palců směs
teď ze železa v hutích lijou?
Ba, mlýnce z dřeva na potocích,
ty všecky v několika rocích
se navždy vytratí a shnijou."

„Co že? Byl blázen byste věru,
vzít opačinu za sekeru,"
děl vrátný zas, „a sbíjet vor;
jeť vorař nejbídnější tvor.
A jak se nazýváte?" — „Vraný!"

„Dnes líp než plavci jste to bral
a statně střídou na vše strany
do zákeřnické vody pral;
já jmenuji se Jakub Sova
a špalkům vale dal bych rád;
les živý — dejte na má slova —
je mnohem lepší kamarád;
co sobě žádám já, vrch všeho,
je, dostati se za hajného...
A vy?" — „Hm, k čemu jaká přání,
mně práce není za potíž,
ba je mi zrovna za okřání;
máť každý v ňadrech jakous tíž..."
děl polohlasem sekerník,
a nachýliv se pod sochorem,
líp nežli druzí vládl vorem,
by násadův a rabin znik',

a vrátný chvále jeho píli
děl: „Ke konci se plavba chýlí,
a za chvilku všem bude snáz,
pak ať si prší, ať si bouří.
Ej, Jehnědskou již vidím hráz,
a v pravo nad lesy se kouří;
to z hospody je na Zelené,
již jsme tam hned!" „Však bouř se žene,"
děl zadák, „zmoknem jak se patří!"

A vrátný zase: „Vem to nešť!
jak voda matička, tak bratři
jsou družní plavcům hrom a déšť;
ať zmoknem, to mě málo bolí,
jen prám když budem v suchu mít,
vždyť nejsme z cukru ani soli,
a plátno není aksamit." —
„A přikvapí-li voda k vodě?" —
„Pak zůstaneme na hospodě.
Jen k opačinám zas a hot,
zde plno kamenů ční z vod;
víc v pravo — bedlivě a ruče...
hohó, vor o kámen nám tluče!
Již stojí. U všech všudy hromů,
teď psina seď, a bouř jde k tomu!
Chce pán, bych na laně ho táh'?
Radš u pil byl bych na horách.
Čert aby vzal tu starou psotu,
jež vždycky na vorech se zjeví,

když jedem z pátku na sobotu:
hle, líná mrcha, neuleví!
Hned vázneme, hned jedem v tůň!
Jsem udřen jako tažný kůň,
a žaludek mi kručí hlady.
Ty, zadní, hovoř přec; což, tady
snad ubit přec?“ „Tak blízko cíle?“
křik' zadák mrzut, „tuž se, což!
kde překážky jsou, třeba píle,
jen řádněj do všeho se vlož.
Ty, pacholku, hleď pod vor v strouhu,
ať dovíme se, kde co jest;
snad mocí několika drouhů
prám do proudu zas můžem svést?“

Druh po vyzvání v řeku stoup'
a hleděl pod vor v řeky hloub.
„Ba, holečkové, plošák vadí!“
„Tož drouhy sem a pačte hned;
tak, tak! Ó, když se váha vsadí,
ta lenochoda zmůže hned.
Hle, skřip' a vzdych' a již se vikle.
ó, známe my ty tvoje pikle!
Jen pačte hodně! Jde to již!
No, počkej, chlape, ulevíš!
Už slízá!“ A prám šplouch', a hravě
zas plavci pluli po Vltavě,
až při Lipovském byli mlýně,
jenž pyšně o složeních třech

stál v Chlumských strání kyprém klíně,
kde lesy zdobí řeky břeh,
jež (mimo dcerku, jak lid děl)
ve zvláštní lásce Střela měl,
vždyť kdo sem přišli z blízka, z dáli,
ať byli z ciziny, ať z Čech,
jak o Janě tak o hvozdech
vždy měli ústa plná chvály,
ač lesům bylo na sto let,
a dcerce míň než dvakrát pět.

V tom křikl vrátný: „V pravo, hej,
co můžeš, chaso, uhýbej,
a zadáku, ty jehlu vraz,
až chytnem, odpočinem zas.
Tak, tak, teď šlahounů se chopte
a chyťte těhly v úpleť ok —
jak z konve leje, rychle robte,
jen blázen by tu déle mok'! —
No, chyceno je, ubito je,
leč v hrdle žízní vázne dech,
tož do hospody z živlů boje,
dnes zůstanem zde na nocleh
a několik těch mázů vloknem,
nechť jako vně i vnitřku zmoknem!
Jsem jako myš . . .“ V síň vrátný kráčí
i sekerník a plavci všeci,
své režné vaky sňali s plecí,
a šenkýř přines' po plecháči.

Jen vešli, všecko tmou se krylo,
blesk sjížděl k zemi ze stran všech,
mrak k mraku zrádně k boku leh',
a v Chlumských lesích uhodilo.

II.

Stůl ve světnici na hospodě,
byl velmi zřídka obsazen,
jen lesní Střela mimo chodě
rád zastavil se každý den,
by, ohlednuv se po revíru,
zde klidně vypil svoji míru
a pohovořil, jak mu zvykem,
buď panských dvorů s nájemníkem
neb s farářem, jenž v klín těch skal
rád na procházku chodíval.
Též za teplejších léta nocí,
když v polích zaměstnán byl lid,
dvou blízkých mlýnů páni otci
sem chodili se pobavit
a spláknout hrdel bílý prach,
jenž všude sázel se až strach,

ač protější, jejž krutě dusil,
vždy v loďce převážet se musil
a toť se ví, že zase zpět.
Tak dělo se již více let.
Dnes revírník byl s plavci sám,
skryt hlavou v tabákovém kouři
ven k Chlumským hleděl končinám
a mumlal: „Prší tam a bouří;
moc přísušků jsme ondy měli,
teď už pár roků mnoho vod,
dřív sazenice vedrem mřely,
teď vyhnívají; co tu škod!
Co den je nebe mračny kryto,
a blesky jízlí v každé chmuře,
snad měl bych jít, než bude hůře.“
A nahlas děl: „Nuž, přejde-li to?“ —
„Ba, pantatínku, nemyslím,“
dí starší plavců, vrátný Sova,
„mám pranostiku svou a vím,
že víc jen rozprší se znova.
Tam v horách bouří moc a moc,
a horské bouřky zlí jsou hosté,
spíš pršet bude celou noc —
jen pohleďte, jak voda roste!“

V tom dychavičný ručí pílí
stoup' v krčmu mlynář unaven,
byl promoklý až na košili,
a z šatu crčelo mu jen;

sňal klobouk, pozdravil a sedl
blíž k lesnímu, jenž rozjařen
hned s panem otcem hovor vedl,
kde byl a proč se vybral ven.
„Šel do města jsem ráno v suchu,
by doktor dal mi jakýs lék,
víc trpívám teď na záduchu,
a nerad bych s ní dál se vlek'.
Až liják trochu poleví,
v mlýn dám se převézt na břeh levý.“
„V té, Dolejši, plout nepohodě,“
děl Střela, z dýmky táhna dým,
„dnes nikterak vám neradím;
zde počkejte radš na hospodě,
neb se mnou pojďte na nocleh.
Ten dravý proud, a pak váš dech —“
„I přes to převezu se ještě.
Zlá může přijít voda z deště.“
„Na taký čas a taký den
a strojů rvačky, strojů vraždy
má velkovodský mlynář každý
být ve dne v noci připraven.“
„To jsem, leč nevím kam a kudy,
od Svatojanských ondy vod,
jichž tlum mi sebral všecko všudy
a rázem oloupil můj rod;
šest tisíc tenkráte jsem ztrácel
a posud nemohu se zmoci;
což kdyby vody přišly v noci
a já se znova zakrvácel?

Ša potřebí mne doma velmi;
neb stárka nemám, odešel mi.“ —
„No ať, což druzí nejsou nic?
zda mládek s práškem prchnou asi,
když divoká se voda hlásí?“

„Už bylo druhdy vody víc,
a chasa, sotva mlýny stály,
šla do hospody v blízkou ves,
ji věčně v hrdle žízeň pálí,
snad odběhla mi také dnes;
jsouť mládek s práškem větroplaši,
kde hudba zní a sukně šustí,
tam třeba v lijáku se pustí
a mnoho z nerozumu páší.“ —
„Já takou čeládku a chasu
bych bez odkladu poslal k ďasu!“
„Jen lepší po ruce-li máte?
Ni změnou mnoho nezískáte,
a svár? Chci v domě svatý klid;
líp vésti třeba mladý lid
a hojně výstrah dávat k tomu!
Tak činívám. Leč nyní domů,
nechť liják s bouří dál se vzteká,
vždyť žena se synkem mne čeká.“

„Ať, zde si dáme ještě jednu,
pak k myslivně se s vámi zvednu.“
„Ne! Před odchodem děl jsem ženě,
že přijdu, proto čeká, vím!

co slíbím,“ kašlal přidušeně
a končil hlasem sípavým,
„to, třeba hruď mi postonává,
co živ jsem, vždy se řádně stává,
tož na přívoz, nechť tělo zlámu
zlým namáháním o sochor,
svých milých přeci neoklamu!“
„Vy věru podivný jste tvor!“
„Co chcete, mluvte, musím jet;
hoch má jen něco přes deset
a z bouřky ondy postonával,
což kdyby zas měl taký nával?
Vždyť víte, jedináčka mám
jak vy.“ — „A což je doma sám?“ —
„To ne!... A potom mám-liž snad
mlýn samorvaní zanechat
a ženu v strachu s malým Vášou?
Ne, ne, ať co chtí, vlny pášou,
já pujdu. S Bohem, pane Střelo!“

Však v myslivci to jižjiž vřelo:
„I jděte, tedy,“ děl, „vy smělý,
leč vězte, často těžce želí,
kdo jedná, jak si umine.
No, zůstanete? Ano? Ne?“ —
„Ne, pane Střelo, mám svou hlavu,
ne! za celičký boží svět,
vždyť při větším vod ondy splavu
jsem přes řeku jel tam i zpět.
A pít? Mám právě svoji míru,

pak nevalně bych lodí vlád',
a převozník i ve vod víru,
když ví, že s ním jsem, jede rád."
„Leč dnes vás, pane, bude žehnat,
až přijdete mu na přívoz,
že do víru ho chcete vehnat —
i čtvero paží málo vydá." —
„Tak s plavci snad —" A mlynář zvídá:
„Což, hoši, není u vás kdos,
jenž s proudu potyčkou by tuhou
loď pomoh' na stranu vést druhou?"
„Z nás? Věru, poslední svuj dech
již nechali jsme na vorech,"
děl Sova, „kdož má tolik sil,
by pramici k vám přepravil?" —
„Já přec to zkusím, musím domů,
svých milých v nouzi nenechám,
a kdybych přeplouti měl sám,
i na kocábce." — „U všech hromů,"
pln hněvu za ním Střela křik',
„jde do záhuby, tvrdohlavý!..."
„Já půjdu s ním," děl sekerník
a vstal. Tu vrátný zdiven praví:
„Vy?" „Tak to chtějí naše mravy;
jeť podle prastarého zvyku
až posud u všech sekerníků,
že v mlýně mají oddechnout,
a bylo by to, milí braši,
jen k ostudě a hanbě naší,
sám chorý kdyby musel plout."

Vzal vak a šel, klid dlel mu v líci,
a nechať stále déšť se lil,
přec s mlynářem stoup' na pramici
a sochoru se uchopil.

A sami pluli; bálť se jeti —
i s dvěma — Jíra převozník.
„Mám ženu," děl, „a malé děti
a nerad ve vlnách bych znik',
až sám bych musel v noci zpět;
vy dva jste, vám je snadněj jet.
Též nemohu, jak řád mi káže,
dnes pobřežní se vzdáti stráže,
což kdyby přišel nával vod?
Ne, ne, ať nevhod vám či vhod,
já nejdu za takové doby,
leč radím vám, by do zásoby
jste sochorů si vzali pár;
rád příboj, když se na loď vrhá,
i ze silných je rukou trhá,
a zde pan otec je už stár."

Když vypluli, vše temno bylo,
a stále pršelo, jen lilo,
hrom mračna honil po horách,
a voda vzrůstala až strach;
jen namáhavě šlo to k předu,
až, běda, na zlý přišli tok...

„Já velmi těžce vodou bředu,“
děl mlynář, „vizte, lodi bok
chce stále jíti směrem proudu,
ne šourem proti němu, v příč,
a zde mně sotva stačí tyč!“ —
„Ne povolit, sic jako z troudu
loď rozpadne se nárazem,“
zas Vraný řek', „zde vír je — sem!
ať vlny do nohou vás tlukou,
vždy pevně sochor držte v rukou
a tísněte ho k lodi dříku,
jen tak lze dostati se ven;
tak! Proud je šťastně přeražen!“ —
„Vy umíte to, sekerníku.“
„No, daří se to boží vůlí;
již přejeli jsme řeky půli,
leč sneslo nás to mnohem níž;
v zad bodněte, zas jde to tíž,
to zlá je voda — mužně jen . . .
Teď konečně jsme z víru ven!“ —
„Vás nebýt, byl bych někde v moři;
mně ze všeho až hlava hoří,
a z dlaně vytryskla mi krev,
však slyšte! Nezaznívá zpěv?
To náš je mlýn!“ A letem střel
dvě oči v temnotu se vbodly . . .
„Lid ve mlýně se nejspíš modlí,
to světlo, jež jste právě zřel,
zář od hromničných as je svic,
a teď! Ten hlas! To ze zahrady

hoch s ženou volají nám vstříc!
Ho, ho! už jedem, už jsme tady,
hned spatříme se... tu jsme už! —
Bůh zaplať vám, jste statný muž,
kéž v nouzi takových je všady;
leč nechci děkovat vám slovem..."
„Nač díky? Kéž jen pod svým krovem
též šťastně vyspíte se dnes;
Bůh pomoh', ne já, člověk bídný,
jen za nocleh vás žádám vlídný..."

A chytnuv lodí za řetěz
stoup' na břeh, přitáh' ji, a stali,
kde s ženou roztomilý hoch
se dočkat otce sotva moh',
by navzájem se zulíbali,
a třeba vodou zrovna tryskli,
jen zas a zas se k sobě tiskli,
nic nedbajíce nepohody.

A dále valily se vody.

III.

Když do světnice vešli spolu,
děl mlynář: „Ženo, viz, můj host;
hrůz zažili jsme věru dost,
teď v bázni boží sednem k stolu
a ty nám podáš sousto chleba —
leč dřív nám čerstvých šatů třeba.“

Šat skokem žena snesla z venku,
a mlynář s Vraným vstali hned,
pak oblekše se ve přístěnku
druh vedle druha k stolu sed'.
A žena — pěkných tváře rysů —
již na stůl kladla s jídlem mísu
a děla, stojíc hosti blíž:
„Tím u nás zavděk mějte již,
já, věru, nečekala hosta —
tož pocta má je pouze prosta,
leč jste-li hladov, berte, nuž!“ —
„Já ze Zelené syt jsem již,

spíš pěkně prosím o nocleh,
teď nelze nazpět přes vln prahy,
jeť zlý, jak víte, vody sběh,
leč zítra vypravím se záhy
a posilněn spíš vlny zmohu.“ —
„Vás pustit?“ vece mlynář, „brachu,
toť bylo by přec proti Bohu,
plout znova bouře při postrachu;
jeť boží dopuštění venku.
Zde spát budete ve přístěnku,
jak hostinnost to velí česká
a poctivého muže vděk...
Ej, jak ten příboj na břeh pleská
a doprovází bouře jek!
Chci přihlednouti k strojům mlýna,
zda v pořádku vše, jak se sluší,
kdy přišla by snad voda tužší,
vy zatím pijte trochu vína;
už, Rozárko, mi hosta dbej,
a Václave, ty nalívej!“

Hoch dolil jen; vždyť v číši dost
po prvním doušku nechal host,
jenž nucen popil ještě trochu
a děl: „Už nenalívej, hochu,“
a vstal. — „Snad chcete jíti spat,“
hned ochotně se žena ptala
a na přístěnek ukázala:
„Ne, do mlýna jdu pomáhat,

což dřív jsem učiniti chtěl,
leč pan otec mě předešel.
Je třeba opatřiti mlýn —
strž mraků jistě byla kdes,
a v stoupající řeky klín
hrůz smečku moh' by vehnat běs."

„Ba věru, též se toho bojím,"
v ráz žena děla, „ale zas
tou nadějí se přece kojím,
že chasa koná všecko v čas,
jak muž jí káže v taký den,
též mlýn byl po vln dravém toku
líp vyzbrojen a vystavěn,
šest bude tomu právě roků;
tož Pánbůh dá, že šťastně dnes
ta divá přejde vody směs."

„Leč přes všecko v tom živlů vření
jsou dobrá různá opatření,"
děl Vraný, „proto panu otci,
již odpusťte, jdu ku pomoci,
však dá-li Pánbůh, přijdem hned!"
I ruče s lavice se zved'
a poděkovav vlídnou tváří,
spěl do mlejnice z jizby ven,
kde při mdlém svitu luceren
lid přispět hleděl hospodáři.
„Aj," pravil Vraný, „v pěkném stavu
mlýn zůstal, chaso, vzal vás ďas!

Než voda tekla přes záplavu,
byl vhodný k pořízení čas;
teď zátopa ho žene brodem
a vše se porve, Bůh nás chraň!
cval vody divokých vln svodem
již zátahy nám vzal i zbraň.
Co dělali jste, kde jste byli?
Snad na palandě celý den!"
a nutil chasu k větší píli,
leč vymlouval se ten i ten:
„My záhy vyhradili vodu
a nămětky jsme dali hned,
však při takovém mračen svodu..."
„I mlčte, což jsem málo zhléd'?"
„I stroje škrtili jsme v bouři
a váhy spustili jim hned,
až čela koles byla v kouři,
však jak by ďábel do nich sed',
dál lámaly se ve vln válce,
až padly závlače i palce!.."
„Ej, podruhé líp svého dbejte,
a nyní pojďte, pomáhejte!"

A hned, jak přál si mlynář chorý,
dal pod palečník pevné svory,
a tuže ruce, hruď i záda,
jak ve svém do všeho se vkládá
a spěchá nahoru i dolů,
sám na vše bedlivé má zření

a ke každému spěchá kolu,
by břídelům dal podepření,
a znova k chase děl: „Líp dbejte,
když zpáteční jde vody chvat,
a dnes i dvéře ucpávejte,
pak okna, hůře bude snad.
Též opřít nutno o podlahu,
kde jaký povalek a trám,
vždyť voda vzala stěny z prahu
i křídla vrat a spěchá k nám,
tož chutě, kdyby v mlýn se vrhla,
by prken nepozvedla výš
a z polštářů jich neutrhla.
Co kde, vše vynášejte již,
mlýn odstrojte, co nejrychleji,
a hleďte sundat koše z lih,
ať na zanášce spí, ne v reji
a náručí vln drtivých;
pryč s korčáky; už sem to chvátá,
pryč cevy, otesky i dláta,
pryč sekyry a nebozezy
a všecko tvrzení a kláď
i kadlub, násypky a káď
i sejta vše, kde které vězí,
sic všecko vezmou, co kde lapí,
ty neurvalé vodní slapy.“ —

Též chorý mlynář neusedá
a, co lze ukliditi, hledá,

by zmenšil divé vody lov,
nic nevšímaje sobě slov,
jež Vraný výstrahou mu káže:
„To nechte mně, mám tužší páže,
líp věru, kdybyste již spal...“
Leč mlynář v práci neustal,
jíž vody hněv měl býti zkrocen,
ač hůře nežli dřív byl zpocen
a v stálé námaze a spěchu
již popadati nemoh' dechu.

Ruch pracujících venku rosť
a ženu do mlejnice vlákal,
ač strach to byl, ne zvědavost.
Hoch zlekán třásl se a plakal
a matku za zástěru chytal;
zřelť otce svého na zanášce,
an umdlen kles', leč jeho strážce
byl čil a při všem maje ruku
lid k práci měl, ač jeho hlas
v tom stále větším vody hluku
mřel, hynul, zmoh' se a mřel zas,
vždyť vlny v mocný rostly tlum,
pěn bílou hřívu na svém hřbetu
a z rozšuměných úst a retů
kvas zkázy stříkal k nebesům.

Vše hotovo. A zvolna zpět
zas mlynář s krajánkem a ženou

šel v jizbu s hlavou nachýlenou,
leč bledší líce měl i ret;
hoch, se zbytkem slz ještě v oku,
zas klidněj se mu tulil k boku,
leč jeho ústa byla něma,
vždyť přiklopený víčkem hled
sen uzamknul mu perutěma
a na klenutí čela sed'.

„Spí," pravil mlynář, „stichl přece,
mně hůř, mě bolí hruď i plece,
jdi, ustel mi již, ženo milá,
mě zima jaksi rozrazila,
ba vězí mi to v údech všech;
též na prsou mě ob čas píchá —
teď zas — a těžko se to dýchá,
rád bych si pro dnešek již leh'!
Též ty jdi, Rozárko, již v lože,
leč bývá vždycky dobře moc,
když na stůl kahanec se rozžže,
a vy, můj strážce, dobrou noc;
zde postel máte ve přístěnku,
tam není slyšet hluku z venku,
a ráno budem spolu snídat." —
„Já budu raděj s chasou hlídat."
„Jak? Po tom namáhání dnes?" —
„Já jiné, horší věci snes'."

A než mu slovy mohli bránit,
již kliku dveří stisk' a šel

mlýn od příboje vody chránit,
jenž lestně sad již ovíjel,
a přes srstkových keřů vršky
výš stoupal k chlévům, stále výš,
ač před tím celodenní pršky
a mračna dávno přešla již.

„Hej, pozor, hoši," pravil živě,
když vody shledl sekerník,
„skot dusá postrachem již v chlívě,
tož než by živel k němu vnik',
je radno vyvésti ho z domu,
snad nad mlýn, hor těch do průlomu;
již hřídelnicí vniká voda,
a pískem mlejnice se plní;
tím přece umenší se škoda,
výš Vltava-li ňadra zvlní.
Pryč, nikdo chvíle nepromař,
slyš, koně řehcí, krávy bučí,
pes vyje hned, hned strachem kňučí,
ba, věru, i ta němá tvář
vln rozkvašených choutku tuší,
jak kdyby lidskou měla duši.
My ovšem jsme tu o sáh výše,
až k nám snad příboj nezabloudí
ve valem rostoucí své pýše,
leč člověk míní a Bůh soudí.
Tož, všeho má být strážce dbalý,
chci říci domácím, by vstali."

Tu lid vše v nahodilé směsi,
co v chlévích bylo, vedl v lesy,
a sekerník, ač bledé tváře,
šel, aby vzbudil hospodáře.
Leč mlynář bděl i jeho žena,
jež nešla spat, jsouc ustrašena
ne z divého jen vody spěchu,
i z chorobného muže vzdechů.

Teď mlynář na lůžku si seď
a kašle z těžka hovor dále veď:
„Co nyní?“ — „Myslím na zanášku,
spíš přečkáme tam vody srážku,
já pomohu vám vynést lože.“ —
„Tak přece,“ lkala žena, „Bože!“
a polekána, silou ručí
hned synka vzala do náručí;
a mlynáře, jenž sláb a bled
již strachem neměl ani dechu,
sám Vraný na zanášku veď,
kam postel snesl v skočném spěchu.
„Jen lehněte,“ děl, „zde jste jisti,
teď právě na vodu jsem zřel,
proud z dvoru prchá, lze jím břísti,
ač před chvíli se k chlévům střel:
snad sám se již své zhouby leká —
já půjdu zas, kde práce čeká.“

Když odešel, děl k ženě muž:
„No, takých lidí málo již,

již s neznámými soustrast cítí;
hned chtěl bych za stárka ho vzíti;
ten neduh beztoho mě moří —
dech krátí se mi, hlava hoří...“
„Zas Pánbůh pomůže, můj milý,
vždyť není ještě nejhůř právě.“
Leč mlynář naříká a kvílí:
„Mně duní to i víří v hlavě,
že zvednout mohu se jen stěží,
a žár mně po všech údech běží!“
„Jen klid, jen pokoj, dej si říci,
vždyť dobrá stráž je ve mlejnici;
toť všecko pouze od únavy
a Pánbůh dá, že vše se spraví.“

Ač muži hovořila v těchu,
přec v duši tajný měla strach,
když viděla, že nemá dechu
a jako by ho dusil prach,
zle rozkašlal se na svém loži,
i vzdychla vroucně: „Matko boží,
už zaplaš různých strastí slet,
dej trpícímu zdraví zpět,
zkroť vody zmetešený splav
a žalů milostně nás zbav!“

———

IV.

Když červánek vzplál na východu
a zlíbal Chlumských vrchů les,
šel Vraný, aby shledl vodu,
a na zanášku zprávu nes'
a děl: „Ten tam je vody cval,
jen kal vám v sadě zanechal
a při břehu dva štěpy smet';
proud stále v korytě se níží,
ba spadl víc než o loket,
a pohoda se zase blíží;
teď mohu klidně o mlýn dál.“ —
„Což u nás byste nezůstal?
vždyť právě, zlá-li voda zniká,
je mlýnu třeba sekerníka.“ —
„Ba, dojista! Pak myslím taky,“
dí žena, „zde kdybyste byl,
že muž by se mi ukojil

a starostí by prchly mraky;
nač od nás jinam, prosím vás?“
„Nuž, zůstanu zde ňáký čas,
leč vím, až více budem známi,
že pustíte mě nejspíš sami.“ —
„Ó, toho se tu nedočkáte,“
děl mlynář, chytaje si hruď,
„vždyť celé naše srdce máte.“ —
„Již probůh, muži, klidný buď!
Teď o nic již se nestarej
a zdraví na paměti měj;
jen klid, a za kratičký čas,
dá Bůh, vše dobře bude zas“
„Ba, panímámo,“ Vraný kýval
a šeptal: „Nade vše tu klid,
leč jinak Bůh chce, jinak lid,“
a sdílně na lože se díval,
v něž chorý mlynář hlavu klad'
a jako list se chvěl a vad'.
Když usnul, Vraný pravil k ženě:
„Teď pro doktora neprodleně!“

Den prchal; v lůžku zved' se chorý
a jako ze spánku se ptal,
zda zanikly již živlů vzdory,
by do síně se snésti dal;
leč Vraný bránil: „Vlhko všude
tam dole, líp tu s vámi bude,
vždyť nejsou noci již tak chladné,
a jakmile proud více spadne

a slunce prohřeje nám zem,
hned, pantáto, vás přenesem.“

V mlýn doktor přišel za poledne
a k loži nemocného spěl,
jenž jako osyka se chvěl,
když na větve jí vítr sedne;
a vida, jak se chorý trudí,
své ucho přiložil mu k hrudi
a celého jej překlepával,
až pokrčuje ramenem
děl tiše ženě: „Přišel jsem,
leč nevím, co bych mu již dával;
též umění má svoje meze,
radš na vše připravte se již
a přiveďte mu raděj kněze,
pět dní tu bude nanejvýš!“ —
„Tak zle to s ním? Můj věčný Pane,“
zas žena, „co se s námi stane?
Ó, Bože, změniti to rač!“
A před mlýn vyšla na pavlač.
Té chvíle sten se ozval všude,
ten tam byl krátký mlýna klid,
a stálým pláčem oči rudé
měl každý: žena, hoch i lid;
jen Vraný mužněji si vedl
a k pantátově loži sedl,
jenž hledě kolem poplašeně
ptal po hochu se a své ženě.

Když s pláčem přistoupili blíž,
děl temně: „Utište se již,“
a tíhou dechu ustrašený
sáh’ kvapně po ruce své ženy.
„Vždy hodnou byla’s,“ mluvil dál,
když namáhavě odkašlal,
„tam ve šuplátku mého stolu
v mých účtech a v mých papírech
je testament,“ a znova vzdech’,
„co mého, máte s Vášou spolu,
pan polesný, jak práva zvykem,
vám rádcem buď a poručníkem.
A tobě, milý synku, dím,“
a kašlal zas, „buď matce vším,
až dorosteš. No, nechte lkání,
Bůh s mým vám dej své požehnání.
Též vám bych ještě, milý Vraný,
rád za vše věrnou ruku stisk’,
než zvoník odzvoní mi hrany —“
a pramen slz všem v oči trysk’, —
„kdož ví, co přijít může sledkem,
tož jako ochranný můj duch
mých pořízení buďte svědkem
a za všecko vám zaplať Bůh . . .
A teď, když život navždy zniká,
přál bych si ještě zpovědníka.“

Kles’ nazpět sláb, leč záhy dosti
kněz přišel k loži se svátostí,

a na zanášce v světle šerém
sám zůstal mlynář s panpáterem,
pak kajicen a hříchů prost
vzal z rukou kněžských Boží tělo —
a vzdech' a škyt', a mlýnem znělo:
„Již odebral se na věčnost,
by odplatu vzal nebes říše!“

A všichni modlili se tiše...

V.

Vše milosrdný léčí čas,
on v úsměv mění kletbu zloby
a kalným zdrojům dává jas
a vonným kvítím krášlí hroby;
on v nebi zlaté hvězdy budí
a klasy z úhorových rýh,
a písně z ptáků něžné hrudi
a život v ňadrech ztrnulých.

Do Lipovského mlýna znova
zpět zavítaly mír a klid,
zas hojně všeho měla vdova
a hojně práce její lid;
ač dlouho muže vzpomínala,
jejž smrt jí v hrozný vzala plen,
a mnohý proplakala den,
přec zvolna slzám výhost dala,
a její všaký čin i slovo
jen blaho chtěly Václavovo.

Čas od času vždy za neděle
šel do myslivny s Vraným hoch,
kde odpoledne někdy celé
hrát na sadě si s Janou moh';
mělť pana Střelu poručníka
rád z duše mladý z mlýna druh,
a ten zas, zře, že duchem vzniká
a neroste jen nazdařbůh,
vždy chválil jej a dcerce k děku,
když malinami keř se rděl,
rád s Janou vodil na paseku,
kde trhat mohli, co kdo chtěl.

A tak se děti zřely stále,
když kynul čas a Václav směl,
jejž stárek Vraný v loďce malé
přes řeku k Chlumu převážel;
i dospívaly děti obě
a jejich útlých srdcí vznět
vždy víc a víc je poutal k sobě,
jak chudobek dvou drobný květ.
A jestliže jí v dětském vznětu
kdys po malinách chodě řek',
že líčka z šípkových má květů
a rty ze zralých brusinek,
tu ona, v očích plno záře,
hned na oplátku děla zas:
„A ty máš z výražky své tváře,
zrak z ostružin a z lenu vlas.“

Pan Střela říkával: „Jsou chytří,
ať v slušnosti se škádlí jen,
tím mladý rozoumek se bystří,
že jiskry z něho srší ven;
vždyť děti častokrát se škádlí,
a pak se stává náhodou,
že rádi by si v náruč padli
z hor děvče s hochem za vodou!“

Když Vraný vyprávěl to doma,
tu vzplanul matčin temný zrak
a rudýma mu děla rtoma:
„Kéž dále jenom rostou tak!“
a s tváří blaze usmívavou
svou černou přikývla mu hlavou.
Tak pěkná strastí po odletu
zas byla všecka na podiv,
jak bujná lípa prostřed niv,
jež odívá se zdobou květů,
když jarní slunce na ni svítí
a ve všech větvích kypí žití.
Zrak jasnější byl nežli prve.
tvář jako z mléka zas a krve,
bok plný byl, ač útlý pás,
a jako zvon zněl její hlas.

Kdo zřel ji, říkal druhdy v řeči:
„Vám, panímámo, vdovství svědčí;
dřív bleda byla jste jak zeď
a v těle jste se tuze spadla,

leč zase pojednou jste zmladla,
ba krásy přibíráte teď
jak broskev, jež se šťavou plní,
a Václav také — jak vám pravím,
vy oba kypíte jen zdravím.
A což váš vlas? Ten zas se vlní
a leskne jako za svobodna,
tu k svatbě, myslím, chvíle vhodná;
nač jako v plotě kůl zde stát?
vy zas byste se měla vdát."

Leč krátce odvětila vdova,
a po čele jí mráček táh':
„Jen probůh nechte si ta slova,
nač toužiti mi po vdavkách?
mně čtyřicítka již se blíží,
pár roků do ní schází jen,
a mlýn, jejž dosud dluhy tíží,
je velmi dobře opatřen,
vždyť stárek náš, ten hodný Vraný,
vše dobře řídí na vše strany,
že skoro dvakrát tolik věru,
co dříve, výtěžku již beru,
jímž dluh se zvolna splatí; nuž,
zda líp by hospodařil muž?
Jen žel, že často hlavu kloní,
ví Bůh, kde mysl se mu honí!
Dost nutím, by šel mezi lid
neb do vsi někam na besedu,

leč nic u něho nedovedu;
vždy říká: „Milejší mi klid,“
a pilen je i bedliv všeho,
tak neschází mi praničeho.
Teď víte, proč mně nyní svědčí;
mám pohovu, tož nač ty řeči,
nač muže po druhé si brát?
a pak, kdož by měl vdovu rád?
Tak na domluvy různých mlečů
řeč mlynářčina zněla jen;
ač dosti bylo uchazečů
a vzkazů do mlýna co den,
přec netoužila změny stavu;
kdo přišel, vdovy nepřemoh',
a Vraný stále klonil hlavu.

Tu posléz škole odrost' hoch.
Měl mlynářem se učit doma,
leč třesoucíma prosil rtoma
a plačky chodil tam a sem,
že nechce být než myslivcem.

Byv k radě přibrán, pravil Vraný:
„Já věru nevím, co s ním hned,
jeť chlapec jako malovaný,
kéž Pánbůh dá, by též se zved'
a nezvětřil jak mnohý hoch;
jsouť chlapci druhdy jako hloh,

jenž pln je růžiček i trnů.
Když všecko uvážím a shrnu,
dřív na studie bych ho dal,
by vzdělaným se trochu stal.
Tož jestliže se Václav cítí,
ať studuje, ať jen to zkusí,
vždyť mlynářem vždy může býti,
ač prach-li ho též neudusí.
Nuž, panímámo?" — „Inu, chce-li,
já bránit nebudu mu přec;
pan poručník, jak zákon velí,
snad nejlíp rozsoudí tu věc."

Když přišel Matky boží svátek
a poklizen byl dům i statek
a mlýn již půl dne bez hlomozu,
šel, nový od hlavy až k patě,
hoch s matkou ve svátečním šatě
a s Vraným cestou ku přívozu.

Byl krásný, podzimkový den,
dost častý v jižním Povltaví,
ač ze smrčin a ze sosen
již truchle vyčnívaly ven
tu bukův, onde habrův hlavy,
mdlých sýkor obydlené davem:
čas byl to svatým před Václavem.
Skal zrytých netesané schody
kryl posud hojně kyprý mech,

a mírný, vlhký řeky dech
stál nízko nad hladinou vody.
Sem tam, jak vždycky v době této,
nes' poletný se špačků sbor,
hlas káně ozýval se z hor,
a vzduchem plulo babí léto.

Když přepluli a přišli k boru,
jímž skryt byl od západu Chlum,
šli lesem dále za hovoru,
kde revírníkův kryl se dům,
a Vraný děl: „Je krásně, věru,
již málo bude takých chvil;
jsem rád, že předevčírem v šeru
lán poslední jsem upravil.
Než Martinský nám přijde sníh,
již ozim vzejde ze všech lích
a přespí klidně v jarním šatě
hněv tuhé zimy svatosvatě.“ —
„Vy v pravou konáte vše chvíli,
kde bez vás bychom dneska byli!“
zas žena děla. „Kéž jak loni
déšť s pohodou jsou polím k duhu,
pak splatila bych zbytek dluhu
a koupila pár mladších koní,
ač Václav také nejmíň dvě stě,
ne více-li, stát bude v městě.“ —
„Mít studenta, to v kapsy sahá,
leč také to vás neutahá,

a něco přece ještě zbude;
jen když se Václav učit bude.“
Tak klubko rozmanité řeči
vždy zvolna stáčelo se dál,
až přišli k pěkné smrčí léči,
kde v zahradě dům Střelův stál,
a vešli, ač jen ostýchavě.

Pan revírník chtěl z domu právě,
však uviděv je, kráčel zpět
a do velké je síně veď
a tázal se, ký případ divný
je zanesl dnes do myslivny.
Tu panímáma vyprávěla,
co chce a jak by dělat měla,
a zdali by pan poručník
ten hochův úmysl též schválil;
a revírník, když piva nalil
i chléb jim předložil, jak zvyk,
děl, hosti k jídlu pobízeje:
„Já nevím, proč ta věc se děje;
má mlynářem hoch, matko, být,
či jiným čím ho chcete mít?
Je rozdíl vzdělání dát hochu,
by mlýnu líp rozuměl trochu
než ledajaký pecivál,
a rozdíl, má-li v kanceláři
hruď chromit si a žloutnout v tváři,
čím chcete, aby hoch se stal?“ —

„On stále myslivcem chce býti,“
dĕl Vraný, „to prý páni jsou!
a vzorem vzal si vaše žití
a nechce dáti za jinou,
ač rád bych přidržel ho k mlýnu.“

Tu Střela k Václavovi: „Inu,
já nevím, zkusím tě však hned.“
A do své jizby hocha veď,
by přesvědčil se v klidném zkumu,
jak dospěl asi na rozumu;
leč brzo navrátil se zpět
a hocha, jenž jen hořel v líci,
za smědou ruku k matce veď
a pravil: „Musím věru říci,
že je to velmi bystrý hoch,
a dobře prospívat by moh';
hřích byl by, co v něm skryto, dusit,
tož myslím, že to může zkusit,
já nechci nijak zrazovat.“ —
„Dám tedy hocha studovat.“

Tu přišly — byly na zahradě —
i choť i dcerka pana Střely,
a děti, sotva že se zřely,
již byly také pohromadě.
Hoch, s leskem štěstí v černém oku,
děl, kterak do města se chystá,
leč návštěvou že za čtvrt roku
v čas vánoc přijde dozajista

a přes hladinu zmrzlých vod
též k nim, a na boží hod.

Co děti bavily se spolu,
tek' řečí proud též kolem stolu,
až děla mlynářka: „Je čas,
už, Vášo, řečí nech a hluku
a na cestu se připrav zas;
jdi, polib pánům hezky ruku,
tak, pěkně, a teď dobrou noc!“ —
„No, s Bohem, Dolejšová, s Bohem,“
děl revírník, a paní k tomu:
„Jen pořádek si držte v domu,
a bude-li vám chasa znova
zas proti mysli jednat moc,
tu pomněte, že vláda muže
víc nežli slabá žena zmůže.“
„Tak říkají mi, paní, mnozí,
kdo na mlýn k nám a pilu vozí;
hned ženy přinášejí vzkaz,
hned dohazovač zas a zas,
leč ať si nutí, ať si kážou,
mne k ledaskomu nepřivážou.“

„Leč později může přijít žel...“

„Ne, pravý ještě nepřišel;
ač hlásili se, ten i ten,
mne málo dbali, mlýnu jen;

mnou žádný by si nepomoh',
vždyť mlýnu nemám, mlýn má hoch,
já užitku jen polovici...“
„Leč pěknou postať, krásu v líci
a sílu k práci v pravý čas!
No, Vraný, pravda-li to as?“

Na stárka usmála se paní.
Ten oči nepozdvihnuv ani,
níž hlavu kloně spěchal jen,
by z myslivny se dostal ven...
V před kráčel u volnějším kroku,
a za ním Václav s matkou šel,
jenž s vláhou rozloučení v oku
zpět k myslivně se ohlížel,
zkad Jana šátečkem mu vlála
a „s Bohem“ volajíc se smála.

VI.

Mlýn tonul v noci první šeři,
když ku přívozu přišli zpět;
list žlutý na stromě i keři
ve zlatý měnil měsíc květ.
Leč kdo si všímal zjevů těch?
kdo dbal, jak četa keřů zmírá?
Jen na pramice zřeli běh,
v níž převážel je starý Jíra;
leč vedle Jíry v řeky vzdoru
byl Vraný také při sochoru;
tož ruče, rychle přes proud jeli,
jenž ozářen a rozčeřen,
kde vlny zjasněné se chvěly,
jak by byl z rénských ven a ven,
leč bez zvonivých jejich zvuků;
a Václav, do vln noře ruku,
je marně chytal bez únavy,
až zanik' zase zjev ten hravý,

když přes měsíce snivou tvář
mrak náhle temný hodil šlář
a tak ji dlouho skrytou střeh',
až na druhý zas stoupli břeh.

Když došli, Vraný bez odkladu
spěl na šalandu, aby zřel,
zda mládek na jeho dbal radu,
jak řekl mu, když odcházel;
leč mládek nebyl posud doma,
a když se po něm druhých tázal,
děl prášek, ušklíbnuv se rtoma:
„Ten nedbal věru, co jste kázal,
a pravil jenom: Bohu díky,
pryč odešlo dnes koček tré,
tož budou myši míti pré,
a já si dupnu u muziky.“
„To jste snad nekřesali, hochu?“
„I ano, ‚vytáčeným‘ trochu;
nač, pravil mládek, český křes?
jen německý se dělá dnes,
a dodal: Řekni, jak ti pravím,
sám se stárkem si všecko spravím!“
„Znám,“ pravil stárek, „znám ty řeči;
čas poslední se všemu vzpírá,
ač domel máme ode včíra,
a v noci přijdou noví mleči;
ty s mládkem jedno být se zdáš,
to záhy činíš, milý hochu,

když doma nejsem, neděláš
a chrníš líně na brdochu;
už sprav se! Do práce se dáme
a zkřešeme i zasypáme!"
„Kam?" „Na podhorní!" „Ten má zhejbku."
„Tož ustroj dolní na zásejpku,
spěš, nekoumej zas, učiň ruče
a hněvu uspoř mi a žluče!" —

A hlučně ozýval se mlýn,
mělť mlečů věru plný klín,
jak jinak po venkově není,
než Václavská jsou posvícení;
a klidně stárek bez reptání
sám přitahoval žejbrování
a hlavy ani nepoklad'
i mněl, že mládek přijde snad.
Leč ten přišel až před polednem
a v horším stavu nežli bědném.

„To, mládku, nedělá ti čest,"
děl stárek, „neznat ani světa;
kdo na podobných cestách jest,
po takovém je, Sváro, veta.
Vždyť nevíš ani, co jsi zač!" —
„A co mi kážeš, proč a nač?
mým pánem jsi-li nebo čím?
já mohu tady fláknout vším!" —
„Drž za zuby, ty holobrádku!" —
„Vždyť sám jsi vyvolal tu hádku;

jen babské klepy děláš nyní
a popuzuješ hospodyni.
Já tomu, pane, nepřivyk'!
Ty's ovinul si pěkně v taji
již panímámu o malík,
toť všude po okolí znají!
Já vím, jak mlynářku si vnadíš,
leč toho ty as nevyzradíš!" —
„Dost, bídný chlape, nyní dost!" —
„Mám mlčet tobě pro radost?
Aj, aj! To věru ne! A zkrátka,
zde poroučí jen paní matka;
teď teprv ne a ne a ne,
když vypínáš se nade mne,
chtě pantátovsky jednat s námi,
jak tajně činíš u paňmámy!"

Při slovech těch, jež mládek děl,
jak osyka se stárek chvěl,
chyt' sekeru, leč pustil zas,
a z ňader tuří zazněl hlas:
„Teď, lotře, dost!" a zaťal pěst,
hněv děsný zahořel mu v oku,
a na mládka se vrhnuv v skoku,
stisk' chřtán mu křiče: „Ženy čest
je víc než mlýn a všecko všudy,
proč přivést ji chceš do ostudy?"
a již jím o zem mrštit chtěl,
když zlekána a poplašena

ven ze světnice vyšla žena,
a povel její mlýnem zněl:
„Aj, probůh, utište se, Vraný,
a nechte chlapa chlapem být,
vždyť na toho je škoda rány;
a ty, nestydo, můžeš jít,
že's na stárkovu nedal radu,
jdi hned, v tu chvíli, bez odkladu;
pryč, slyšíš? pryč jdi, neváhej!“ —
„Ó, stárek váš, toť muž, ó jej,
toť čistota a pravda sama,
leč panímámo, mezi náma,
tak něco bych vám v ucho řek',
co starý děl mi krajánek —
byl odkuds z hor, tam ze Šumavy —
vás ovšem věc ta nepobaví,
též před svědky ji nepovím,
neb našinec se nerad spálí,
leč jakmile se mleči vzdálí,
vše zvíte brzy, co já vím.“ —
„Ne, nechci, kliď se mi, jsme kvit!“
„Až zítra.“ — „Ne, hned musíš jít,
než čeládku mi pokazíš,
a nepůjdeš-li, horší zvíš!
Vy, Vraný, snášejte to s klidem,
když ledajaký řekne chlap,
co v krčmě od obejdy lap',
kdo může ucpat huby lidem?
Nač stále tak se nechat mořit
a špinit lidem všelijak?

Až bude všecko v běhu, pak
chci nutně s vámi pohovořit.“

Pryč Svára vlek' se pomlouvavý,
a na ranec, jejž s sebou táh',
hned za mlýnem pad' ve skalách,
leč výhost nechtěl mu jít z hlavy,
a blábole dál vedl svou,
že brzo dojista se vrátí,
a pak že teprv pojednou
všem ukáže, jak všechno splatí,
čím stárek zasypal ho zprva.
„Ten,“ děl, „tu dlouho nepotrvá,
hned za mnou půjde jako pes,
neb zlostí do lednice skočí...“
a různých věcí žvástal směs,
až potažené zamknul oči.

Když v mlejnici byl zase klid
a zasypáno všechno znova,
co k mletí navezl si lid,
šel Vraný, nepromluviv slova,
jak nalomený bleskem kmen
sám do šalandy nachýlen,
kde ruce jeho jako ztuhly
ven z prosté vybíraly truhly
a v ranec v ručím kladly chvatu,
co z prádla skryto měl a šatu;
pak na zanášku vyšel zase,

a shlídnuv vše, zpět sešel dolů,
leč jako chorý vrávoral,
až na lavici sedl k stolu
a s mlynářkou se v hovor dal.

„Já, panímámo, půjdu také,
že jaksi vzbudil jsem ten spor.“ —
„Vy? příčiny-li máte jaké,
či můž' vás taký vyhnat tvor?
Já nepustím vás ze msty něčí
neb k vůli hloupé lidské řeči;
byl v právu jste, v čas přijde nový
nám mládek, na tom buď vám dost,
či takovému ničemovi
pryč chtěl byste jít pro radost?
Mně nadobro se lajdák zhnusil!“ —
„Já zprva po dobrém ho zkusil,
leč nepovolil, neposlech',
i v noci ze mlýna mi sběh'.“ —
„I vím to dobře, milý Vraný,
vím, proč chtěl ve všem slovo mít;
k nám přišel ondy rozedraný,
teď sám chtěl tady stárkem být.
To byl by, pane, pěkný řád!
Ten fanfár, ondy řekl už,
že od doby, co zemřel muž,
mě stokrát víc než dřív má rád.
Už věru po krk jsem ho měla
a řádný díl mu pověděla.

Teď šel a navždy; proto k čemu
vy měl byste jít k vůli němu
a nechal nás tu v starostech?
A k tomu ke všemu ten spěch!
Či sám se chcete všeho zbavit?“ —
„Já, věřte, vaší cti jen dbám.“ —
„I to, můj milý, dá se spravit;
já klepům konec udělám,
jak radili mi v Chlumu! Nuže?
Jsem slabá, potřebuji muže,
jenž rázněj' vše by vedl sám;
což vy byste as řekl tomu?“ —
„Že mlýnu bude líp i domu,
jen hodný-li...“ „Jak já ho znám,
je hodný, pilný, statný, zdravý,
leč nemluvný a ostýchavý.“ —
„To podá se,“ a Vraný zbled',
„jen dbejte, aby mlýn vám zved',
já potom zase půjdu dál!“ —
„Proč u nás byste nezůstal?
my z domu již vás nepustíme,
to chtěl i muž, jenž v hrobě dříme;
vy budete vše řídit zde!“

Leč Vraný mužně pravil: „Ne!“
ač úzkostně se chvěl a třás'
a hlava k ňadrům klonila se
a stále zajíkal se v hlase:
„Ne! Nenuťte mne, prosím vás!“

„Proč nechcete? Či muže znáte,
jejž sobě vyhledala jsem,
či lehkovážnou snad mě máte?
Nuž, také k vám jdu s dotazem,
než stát se hodlám jeho ženou,
zda ženskou jsem snad potřeštěnou,
jež o překot se touží vdát,
by všeho mohla užívat,
co přála by si dnem i nocí?
Ne, ne, chci různý klep ten zmoci
a čistý práh mít, čistý dům;
mne neláká kýs nerozum,
chci oporu mít v pozdním žití
a proto manžela chci vzíti,
jen bude-li on také chtít...“

„Zda líp by mohl vyvolit?“
děl Vraný pevněji než prve
a tvář měl zase plnou krve —
„leč o vás mnohem více běží!
Kdo ví, co v mužských ňadrech leží?
Však jestliže to vůle boží,
že před oltářem s vámi klekne,
i poklésku se jistě zřekne,
a mír a láska štěstí množí.“ —
„Ba,“ s úsměvem dí žena v tváři,
a její oči vzplály záři,
„a ten, jejž chci, je hodný z míry
a stejných se mnou let i víry. —

Vy, Vraný, vy jste muž ten! Rcete,
zda za ženu mě vzít si chcete?"

Tu Vraný, jehož přemoh' cit,
něm ruku mlynářčinu chyt',
a tvář mu hořela i plála;
a vdova v radosti i štěstí,
že stárek blažen je tou zvěstí,
být svěží jabloní se zdála,
jíž květy mile rudnou v běli,
když paprsek je zlíbal skvělý
a teplý vánek z jižní strany
jí v ňadra sedmihláska snes',
by popěvků tam zpíval směs.

„Jak rád jsem," po chvíli děl Vraný,
„to nemohu vám ani říc,
že takto jste mně vyšla vstříc,
a přece chví se hruď a třese,
jsem toho štěstí nehoden;
má hlava něco v taji nese,
co této chvíle musí ven;
leč pak snad bude hůř než prve
a krutěj duši tisíckrát,
neb vyznávám, že vás mám rád
až do poslední kapky krve.
Nuž tedy, všecko povím vám,
co tíhou na svém srdci mám,
leč potom — potom, vím to jistě,
jsem naposledy v tomto místě."

»Ta důvěra mě těší věru,
je vidět, že jste řádný muž,
co díte, do opravdy beru,
tož od srdce jen mluvte již!“
A Vraný, před se upjav zraky,
něm chvíli myšlenky své snoval,
pak na zjev žití vzpomněv však ý,
vzdech' z hluboka a vypravoval.

VII.

„Jsem zrozen na východu Čech,
v těch horách, jež se táhnou k jihu,
kde divých větrů ostrý dech
v tvář chudých orá mnohou rýhu
a chýším, poběhlík jak pravý,
rád slamný příkrov trhá s hlavy,
kde léta půli leží sníh,
než spousta jeho k moři splove
a pták se zjeví na větvích,
by zvěstoval tam jaro nové.
Tam na Olšince, říčce snivé,
jež lůnem dálných lesů běží,
jak kačky srubné mlýnce leží,
a všecky pěkné, přívětivé —
jak hračky dětem pro potěchu —
a na střechách je netřesk zlatý,
jenž, uhostiv se v nízkém mechu,
je ozdobou i lékem chaty.

Ty mlýnce zeleň halí svěží,
když vesna od jihu sem běží,
a nad nimi svých listů retem
se lípy modlí za jich štěstí
a zvedají své ratolesti
výš k nebesům, jak staré kněžky,
by nebyl život oněm těžký,
kdo žijí tady drahnou dobu
svých dávných předku po zpusobu.

Můj otec — zřím ho jako v snách —
byl panským hajným v Hesinách,
dvé cest se u nich v jednu schází,
výš nad Lešany v mladém lese,
zkad Olšinka se v kraje nese
a k Miřetínu skrze mlází
přes žulovitý kámen skáče
a buďto zpívá si neb pláče,
než ňadry Rychmburských skal
dál číle žene se a dál.

Nad Rychmburským starým hradem
je utěšený horský klín,
důl Šilinkův to, a v něm mlýn,
jenž v půlkruh otočen je sadem;
sem jednou nebo dvakrát v roce
směl provázet jsem svého otce,
když laskavými řekl slovy:
„Dnes půjdem k strýci mlynářovi.“

Ach, jak se mi tu zalíbilo,
mé srdce jenom tady žilo,
a když jsem školy vychodil,
jen mlynářem jsem toužil býti.
A učil jsem se; žel těch chvil,
v mém nejkrásnější byly žití!
Leč brzy přišel krutší čas;
máť s otcem umřeli mi v roce,
a já, syn chudobného otce,
za jediný jsem neměl klas
a nevěděl si nikde rady,
leč strýc, čím mohl, pomoh' všady.
By pro život mě vyzbrojil —
a jak to u nás bývá zvykem —
chtěl, nejen mlynářem bych byl,
leč také řádným sekerníkem,
jenž umí spravit mlýn i pilu;
tož přidržel mě všude k dílu.

Já netoužil jsem někam v dálku;
kde zrodil jsem se, chtěl jsem žít,
dřív stárkem doma na krcálku
a pak se někam přiženit,
neb pěkně — příbuzných dím slovy —
mlýn někdy převzít po strýcovi.

Strýc o mne dbal, Bůh dej mu slávu,
byl dobrý, poctivý to muž
a pevně k víře stál a právu —
dnes takých není mnoho již;

co dělal, dělal jak se patří,
a klíti jsem ho nezaslech';
on říkával: „Jsem Staročech
a z krve pravých českých bratří,
již na vzdory rot cizích luze
v mém mlýně mívali své schůze."
I zbožný byl a spravedliv,
to staří věděli i děti,
tož nebyl také žádný div,
že napořád měl hojnost mletí;
bralť měřičného, co kdo dal,
a přece zámožným se stal.
Vždyť to, co v mlýnech prášci berou,
on z lásky dostal hojnou měrou.

V tom vychoval svůj lid i chasu;
jen jedno rušilo mu spaní,
že les, jenž od dávných již časů
byl při mlýně, v ráz z Němec páni
mít chtěli jakýms právem novým;
jich gruntovní prý svědčí knihy,
že nebyl ondy pradědovým,
leč panským, i dvě polní líhy,
on že jen užívat to směl
do úředního odvolání,
by hrabanky dost k podstýlání
a trochu roští z lesa měl. —

Byl z toho velký, dlouhý spor,
a strýc svou často hrozil pěstí,

když s takovou mu přišli zvěstí
a spravedlivý jal ho vzdor,
když odevzdali věci k soudu.
Tu často jako jiskry v troudu
hněv doutnal v srdci mu i hlavě,
i soudil se a — prosoudil.
Tenkráte lejstry o stůl bil
a v noci plakal usedavě.

Zchud'; dluhy měl a holé ruce
a různých spisů hodný stoh,
však pánů přece nepřemoh',
a na mlýn přišla exekuce.
A kdo ho koupil? Což mám říci?
Zas páni! Vyházeli stroje
a přetvořili na hajnici
to hnízdo strýcovo i moje.
Strýc vzat byl obcí do pazderny,
a já byl zas jak v plotě kůl,
ivzal jsem raneček a hůl,
stesk v srdci maje bezeměrný,
šel probloudit jsem mladá léta
z hor rodných do šírého světa.

V kraj jsem se dal a nebyl líný,
kde jen jsem mohl zaklepat,
zda práci by mně chtěli dát
leč všude měli nové mlýny,
jak já jich neznal, a tu děli,
že nemohou, i kdyby chtěli,

mně svěřit každou v mlýně práci,
že zběhlých lidí mají dost,
a že jim na obtíž jsou žáci
i jejich strojů neznalost.

Tu hněviv časté po nehodě
jsem u takých se neptal již
a pustil jsem se proti vodě
vždy výše šedým horám blíž,
pak zabočil jsem na Otavu,
jež pod Zvíkovem v kraji lesa
jak zlato do Vltavy klesá
a dál se nese v jejím klíně.
Zde v panském nocoval jsem mlýně
a ráno prošed mnohou vísku
mlýn Podskalský jsem našel v Písku,
kde po hovoru věru krátkém
k své radosti jsem zůstal mládkem.

Mlýn pěkný byl a práce dost,
já složení jsem dostal páté,
a také duše pro radost
mně byly řeky vody zlaté.
Též pěkné hory byly kol,
tu švarný vrch, tam milý dol,
a dobrých lidí věru mnoho,
až — Bohu žel — až na jednoho!

Let osm přešlo jako voda,
já kliden byl a spokojen.

mě rád měl v mlýně ten i ten,
a všude byla pěkná shoda;
až jedenkráte z nenadání
k nám přišel, jako bludný pták,
chlap velký, prosivělých skrání,
lid jmenoval jej Selibák.
Byl sekerníkem vyučen,
leč řemeslo mu nevonělo,
jen lajdáctví, a pak co den
vždy pít a pít se mu jen chtělo;
též jako svárlivec byl znám,
jenž různicím chtěl živou mocí,
leč tenkrát k mlýnu opravám
byl velmi vítán panu otci,
ač mohli opatřit jsme hravě,
co volalo tam po opravě.
I zůstal, ale hůř se dálo.
Kde něco spravovat se mělo,
to složení vždy v mlýně stálo,
ač při druhých se stále mlelo;
my tenkrát mlít jsme měli slad,
a stárek — již je také v Pánu —
na srdce důtklivě nám klad',
by hotovo vše bylo k ránu;
a líp by dařila se věc
i k práci víc nám dodal chuti,
hned večer hrdel k propláknutí
nám sládek poslal „pozdravec" —
a podstarší, jenž přišel z domu,
dal s chasou ještě druhý k tomu.

Tož pytlík vyndali jsme z truhly,
by z moučáka byl sladomel,
a namrskli, kde loj byl ztuhlý,
že stroj jen zpíval, hrál a jel.
No, všecko bylo, jak má být,
a chtěl-li kdo, moh' směle pít!

Tak mlelo se a pilo spolu,
leč nejvíce pil Selibák,
jenž na šalandě v našem kolu,
jak byl by z plsti, pivo sák'.
Když pozdravec sám vypil z poly,
byl v kuráži a vábil lid,
by šel se trochu pobavit,
a vyňav karty z kamizoly
hned míchal jimi s velkou pílí,
vždy k nové nutě kratochvíli,
až ten i ten s ním k stolu sed',
a hra a sázky kvetly hned.

Já, se studem to pravím v líci,
dal jsem si také tenkrát říci,
když počala ta vábná hříčka,
a podstarší mi žertem děl,
bych též se s nimi vyrážel
a nebyl taký držgrešlička.
Tož hrál jsem, ale nerad dost,
mně nelíbil se drsný host,
jenž zavítal k nám sekerníkem
a jemuž hra a zpěv a pitka,

jak soudruhů mých zněla výtka,
již byly potřebou a zvykem.

Žel, že jsem k ostatním si sed'
a neblahé ty karty zved',
bych ledabylé po zábavě
žal v srdci měl a tíhu v hlavě!
Já vyhrával jsem neustále,
ba víc, než jsem si přál a chtěl,
a více vždy, čím šlo to dále,
až hromadu jsem mědi měl,
leč druzi na protější straně
nic neměli než holé dlaně.
Tu Selibák, jenž sršel zlostí,
že štěstí víc se u mne hostí
než u něho, jak vzteklý byl
a huboval a pil a pil,
a když jsem karty smíchal k dání,
v tvář hanebnou mi vrhl lež
a v pusté dal se nadávání:
„Ej, taškáři," děl, „fiksluješ!
Či mníš, že peníze snad kradu,
jak ty svým mlečům hojné zrní,
když unaveni v noci chrní?
Dnes ďábel špatnou dal ti radu,
a nedáš-li, co's vyhrál, zpět,
hned, zloději, tě udám, hned!"

Jak stalo se, já nevím již,
leč v srdce bodla mě ta slova,

jak z dvou stran nabroušený nůž;
já pěstí dal mu v leb a znova,
až s židle bez ducha se skácel...
Byl mrtev, ale nekrvácel;
jak světlo ve pruvaně zhas' —
a lékař děl, že zlámal vaz.
Když ‚Zabit!‘ kdosi křikl z chasy,
mně hrůzou zježily se vlasy,
chtěl pod kola jsem skočit v ráz,
leč ochranná mých druhů hráz
a paží jejich zdatná síla
jen mocí tomu zabránila.
Tak vyrvali mě náhlé smrti —
však posud mi to srdce drtí —
bych ne sic do hrobu, leč ruče
pad' lidské hanbě do náruče;
vždyť jako lupiče a žháře —
ne jako člověka, jejž hněv
ved' k násilí, až prolil krev —
mě na rok dali do žaláře.
Tam kál jsem ze svého se činu,
jejž oplakal jsem tisíckrát,
a jímž i nyní mru a hynu,
a který odčinil bych rád,
leč nelze; ač už deset let
mír s nebe srdci volá ret.

Sem tam jsem bloudil v šíř i dále
a trpěl, snášel neustále

tu hanbu, lítost svou i žal,
a kdekoli jsem pracoval,
hned za lotra mne všude měli,
jak od krajánků toulavých,
že seděl jsem, se dověděli.
Můj život stal se smutnou pouští,
já sebe sám se v mysli lekal,
a kam jsem šel, tam žal mě čekal,
jak zbojník pocestného v houští.
Tak probloudil jsem český jih
a prošel každou pláň i horu
a lesy, jež mám z duše rád,
však rozkacených ňader sporů
klid prvý nikde neovlád'.
Čím byla mi teď krása niv?
já stále byl jsem pamětliv,
že člověka jsem zabil v zlobě,
jenž o pomstu za onen čin
teď neustále volá v hrobě,
a nesmířen že Hospodin.

Tu k vám mě divný osud veď',
by nebes klid mě ovlád' v noci,
když, ovšem Boží za pomoci,
jej přivez' jsem k vám ze Zelené,
jenž s výše, kde se nebe klene,
by skončil tak mých ňader muku,
dnes s vaší podává mi ruku.
Že život za život jsem dal,
mír k duši mé se sklonil snad,

leč jinaký mě kruší žal;
že nezkrotl jsem posavad,
a že jak při mládkovi prve
hned hlava má je plna krve.

Tím jasno nyní mezi náma,
víc na svém srdci nemám nic,
teď, panímámo, suďte sama,
zda smíte vyjíti mi vstříc;
vím, že si nevezmete muže,
jenž v žaláři byl za zlý čin,
tož svůj jsem ranec svázal úže
a opustím váš dvůr i mlýn."

A Vraný domluvil a vstal,
by panímámě „S Bohem!" dal,
jež, ruce tiše majíc v klíně,
zrak černý v kout upřela síně;
než na úměrné tváře tahy
dvě krůpěje jí tryskly vláhy,
když, obrátivši oči znova,
ta klidně hovořila slova:
„Co stalo se, zlá byla věc,
však vy zde zůstanete přec,
já nezřím na vás viny věru,
ať tak již nebo tak to beru;
co stalo se, váš konal hněv,
ne vy, ne vaše srdce, Vraný.
Ať s té neb s té to vezmu strany,

vždy vím, že takovouto věc —
ač ne snad za výsledku smrti —
by každý konal poctivec,
když náhle někdo čest mu drtí.
Vy odpykal jste víc než dost,
jste usmířen a viny prost;
znám veskrz vás, i vy mě znáte,
já váš, vy mého srdce vzruch,
zde navždy moji ruku máte;
ne já, ne vy jen, chce to Bůh,
a jemu budiž čest a chvála!"
A jak tak u Vraného stála,
on rozechvěn jí ruku tisk'
a něm, v myšlenek blahých davu
svou na rámě jí složil hlavu,
a jí slz pramen z oka trysk'.

Tak stáli — nach jim přešel líce —
zpět oběma když na úžas
vstoup' mládek Svára do světnice.

„Co," děla žena, „chceš tu zas,"
a hněvem tvář jí zrudla maní,
„už na oči mi nechoď ani!" —
„Co chci?" děl Svára, „věru nic,
jen povědět vám, komu asi
svou laskavostí šla jste vstříc
až k zahanbení druhé chasy." —
„Líp všecko vím už, než ty víš
sám, pomlouvači — rozumíš?

A Vraný, to si pamatuj,
od dneška snoubenec je můj
a brzo mým se mužem stane,
by zmlkla nestoudná tvá ústa,
ty nevlídníku bohopustý,
sic povím ti,“ a zrak jí plane,
„zač v hospodě jsi jeď a pil,
když ze sýpky jsi nosil v tají,
co jiní v špižírně teď mají,
a kdo ti nápomocen byl.“

Tu Svára jako stěna zbleď,
když takto hrozila mu vdova,
a jako uštknut pryč se zveď,
ta vzdorná mumlaje si slova:
„Ej, což mi na vaší je slině,
já budu ve protějším mlýně
teď v práci, jak si mlynář přál,
a vyčkám, jak to bude dál;
stát lecjaká se může věc —
však já se na vás pomstím přec!“

———

VIII.

Rok čtvrtý k letu křídla vzpjal,
co Václav v Písku studoval
a vždy, jak vhodná byla doba,
máť přišla k němu, neb k ní on;
když přikvapil pak roku skon,
šli s Vraným pro syna si oba.
Tu jednou v podvečerní chvíli
též o Střelových hovořili,
a matka děla: „Hochu, nuž,
co říkáš nyní jejich Janě?
viď, z té se stala slečna už,
a nic nenajdeš na ní k haně.
Teď, holečku, jí nesmíš tykat,
zle mohla by to právem brát,
též nelze s ní jak ondy hrát,
spíš potřeba k ní úctě zvykat.“
Leč když chtěl Váša při návštěvě,
jak matka chtěla, vykat děvě,

hned děl mu Střela: „Hochu, víš,
jen tykej Janě jako spíš.“
A tak, nechť dále prchal čas,
ty Váša s Janou byli zas.

Když Václav v blahém srdce chvění
rok čtvrtý na prázdniny šel
a poslední své vysvědčení
škol nižších na Chlum donášel,
děl Střela, chvále jeho píli:
„A k jakému teď míříš cíli?“ —
„No, když ti to již nechce z krve
a nedáš jinak, stůj co stůj,
tož dříve u mne praktikuj;
jen po té, chceš-li lesu žít,
na Bělský ústav můžeš jít,
a rodiče-li k tomu svolí,
i do vysoké později školy.“

Tu Václavovi vzplála tvář,
a zrak byl samý jas a zář;
hned letmo z Chlumu domů spěl,
by vypravoval v rodné síni,
co teď pan poručník s ním míní,
a k čemu jej svou radou měl,
i to, co zamýšlí s ním dále.
Než matka děla: „Ale, ale!
tak trváš v dětském chtíči, synu?
já myslila, že v rodném mlýnu

teď řemeslu se přiučíš
a navždy s námi budeš již.“
A Vraný vpaď: „Přál jsem si tak,
prach mlýnský mrzí-li ho však,
pak byl bych jedno s panem Střelou
a splnil mu tu prosbu vřelou.“

Ač Vraný poznal namáhání,
jímž častější se výdaj shání,
přec laskav k pastorkovi byl,
by sobě hocha naklonil.
Ten nemoh' srovnat ve své hlavě,
ač se to posud snažil skrýt,
proč odkuds přišlý vorař právě
má novým otcem jeho být;
leč Vraný, třeba znal tu věc,
na Vášu nestýskal si přec
a říkával jen v duchu svém:
„Vždyť on to pozná, čím mu jsem
i jeho polnostem a mlýnu,“
a vždy byl laskav k svému synu.

Tak Vášovy čím tužby vřely,
v ráz skutkem bylo; šťasten, blah,
byl praktikantem pana Střely,
s nímž školky pěstil po horách,
a z jara hvozd kdy mládnul maně,
vždy rozmanitý jeho květ,
zář v očích maje nosil Jané,
když z pochůzek se vracel zpět.

Tak plachým letem dob a chvil
den pojednou se přiblížil,
v němž Václav z Lipovského dolu
na Bělskou odejít měl školu,
kde napořád již duchem dlel,
a k cestě skládal vše, co měl.
Hůř matce dobou tou se dělo;
žal srdce ovlád' jí a stesk,
a v oku, noc jež mnohou bdělo,
slz častých objevil se lesk.
Tuch úzkostlivých, jimiž mřela,
duch nechtěl nijak býti prost,
když čilost Václavovu zřela
a pěknou těla ztepilost,
i bála se, by její dítě
svět lestný nechyt' v nástrah sítě
a chtíčů žití proudný směs
květ jeho srdce neodnes';
tož, anať Václavská pouť byla,
kdy k světcovu lid hrobu chodí,
důvěrně s mužem umluvila,
že oba syna vyprovodí
až do Prahy v té vhodné době,
by při posvátném onom hrobě
ve zbožné zkroušenosti stáli
a zníceným v duši slovy
jej nebeskému patronovi
a Bohu pod ochranu dali;
a že byl posud krásný září
a stále teplý vánků dech,

děl Vraný s usměvavou tváří:
„Což, plujme s Vášou po vorech
až do Prahy skrz lesů směs
a z Prahy drahou pod Bezděz;
vždyť v týdnu budem doma zas,
a chasa na krátký ten čas
můž' snadno dostát pracím všem."
A Václav vzkřik': „Tak pojedem!"
I matka, spokojena zcela,
za dobrý nápad řeč tu měla
a tázala se na pochvat:
„A jak to chcete udělat?" —
„Tu mimo jezdí vrátný Sova,"
děl Vraný, „ondy k Praze spěl,
leč vrátil se; teď přijde znova,
s ním nejraděj bych dolů jel.
Až přijde — teď již přijít musí,
dost možná zítra, ne-li dnes —
hned na Zelenou zajedu si
a požádám ho, by nás svez'."

A Sova přijel. Vraný v ráz
s ním smluvil, jak by jeli snáz,
a ruče po vrátného soudu
dal na vorech sbít z prken boudu,
by žena s Vášou v nepohodě
spíš důvěřovat mohli vodě.

IX.

Když ptáci ranní písně pěli
a šeřil údolí se klín,
již otec s mateří a syn
v dál po Vltavském proudu jeli.
a Vraný, z cest věc mnohou znaje
a mnohou, jak ji čet' a slech',
hned na ten zřít neb onen břeh
své milé nutil, radost maje,
že z netušených posud zjevů
duch mnoho vezme pro úlevu,
až na největší roku čas
syn s matkou rozejdou se zas.

A sivou mlhou s lidmi vor
spěl v otevřenou náruč hor,
jež v zrcadlech vod jasných všady
své vrásky zhlížely i vnady.

ať svadlý květ jim s ňader kles',
ať v řásný háv je skrýval les,
ať bedra pokrýval jim mech —
a Václav zdiven tajil dech.
Tak pluli šťastně za hovoru,
hned míjejíce ves, hned horu,
a stále jedno přání měli:
„Kéž Chlumští by to s námi zřeli!“
A nad krás množstvím žasli znova.

Tu do řeči se vmísil Sova:
„Hej, já řku, Vraný, pozor teď,
zde do Červenských proudů plavem,
kam satan na protivnou zeď
nám kámen snášel v času tmavém,
a což, až přijdem do Bučin,
kde úzký proud je a zlý splyn;
kde s vírnou druhdy voda divá
hned střídá se, hned v jedno splývá
a na balvany prám nám vráží,
když opatrně není veden!
Hned uvidíte v levo jeden,
jenž vzdornou řečiště je stráží,
to ‚baba‘, v zátočí jež pere
a nárazem nám klády bere.
Jí podál v žule kořeny
má ‚zlámaný‘ a ‚zbořený‘,
a v pravo ona skála příčná,
to urputná je ‚suchoříčná‘,

jež do vodního trčí víru;
pak minouti nám hlubeň ‚díru',
jíž blízko ‚sovička' se hostí,
a za ní ‚oltář' prostřed proudu;
kéž těch bychom už byli prosti."
„A což, je mnoho takých bloudů?"
„Ba, věru mnoho! Tu i tam
moc vadí a moc škodí nám,
toť dosti, myslím pro únavu.
Však hleďte, tamo nad luhem
řad ‚jelců' zas! Druh za druhem
nás nutí vyhnout se jich davu,
jenž celou šířkou řeky těká,
pak ‚jeskyně' a ‚kovář' čeká;
ty všecky stále po nás pasou
a derou vory nám i lodi,
leč bedlivým moc neuškodí!
Dřív, když tu byly ‚housle' s ‚basou',
zlé potíže jsme vždycky měli,
leč my je na drť rozstříleli
a plujem nyní mnohem snáz...
jen tahat, tak!" A sjeli zas.

A pluli, pluli nitrem skal,
kde Zvíkov v zříceninách spal,
v jichž zdi, jak oráč brázdě líhy,
věk za věkem ryl svoje rýhy
i v síně nádherné i valy,
až, králové kde hodovali,

spor strašidelnou hlavu vnes'
a žalu rozkacená směs
tam slávu zadusila mladou.
Kdo slech', co vévoda skal pustý
teď vypravuje bran svých ústy,
v dál prázdných očí hledě řadou?
Chce říci snad: „Čas všecko ničí,
leč horší všeho jesti svár;
kde ten svůj dračí vtíná spár
a jako černá zmije syčí,
tam zniká, pomoci již není,
co budovalo sjednocení.“

A pluli klidně skrze bory
na ‚černý vír‘ a na ‚komory‘,
zkad náhle tužším stal se bròd,
ba puknout chtěla vorů pouta,
když na ‚písaře‘ v spodu vod —
jenž, nechať utopen, vždy tiše
na bláně řeky lestně píše —
sjel prám a čelil na ‚kohouta‘;
leč šťastně minul nástrah roj
a klidně plynul skrze hory,
a v plavců vážné rozhovory
pěl hlasně drozd a lkala chvoj.

A dále šlo to krásnou řekou,
v níž jaré síly proudně tekou,
by rodnou zemi ukájely;
tu snící probouzeli horu

a jinde vázli ve vln sporu.
hned zase ve skal náruč spěli
i v různých vísek horské skrýše
jež odloučeny ruchu měst
ve skalních vězeních se mračí
a kde tak mnohá stará zvěst
zrak zhaslý do důlků si tlačí,
kde chuďas skalnatými lazy
pluh těžký suchou kravkou plazí,
kde země muka těžká, litá
hor prsa ryjí žulovitá
a tvoří trhliny a sluje,
v nichž Meluzina hořekuje;
kde jako poustevnice žije
z měst vyhoštěná poesie
a hlídá hnízda skalních ptáků
a drobné klásky kopanic,
z nichž mimo planého květ máku
vstříc neusmívá se jí nic;
a pluli, ukrytý kde v lese
výš Orlík hrdou hlavu nese,
zkad s bleskem roznícených zraků
se jarý druhdy orel vznes',
a střely metal v chomol mraků — —
kam zaletěl? Něm stojí les . . .

A zase vory v radost všem
vln kamenným šly korytem
a za jich rozpoutané svády
na skalnaté se nesly spády,

s nichž po proudu, jak plavci chtěli,
v pěn rozperlení dolů sjely,
by znova plání smutnou v šíru
u věčný ponořenou sen,
kde holé vrchy trůní jen,
níž volněji se nesly k víru,
jenž, jezero jak v horách snící,
zří temným okem v smědé líci
do nitra rozervaných skal,
kde ozvěna se v slujích skrývá
a vítr přidušeně zpívá
svůj neskonale teskný žal;
kde ‚křesinovská hlubeň‘ číhá
a balvan čeká ‚na polách‘,
by plavce s vorů dolů splách'
v proud, kde se ‚ocasatý‘ zdvíhá;
kde sama řeka snad se bojí,
že nevědouc, kam řídit spěch,
v ráz v porůzné se proudy dvojí
a, tvořic ostrov v ramenech,
svá ňadra prudším dechem šíří,
až opět klidněj dále míří
i s Lišnicí, jež se skal slétá
a do lože jí písek metá.

Proč as v ty pouště jaro chodí,
proč křišťálný sem potok spěje?
vždyť vůkol trní jen se rodí,
ač jinde sad a luh se směje,

kde pod lipou neb tmavou hruškou
vždy několik si sedá chat,
jak druhdy v poli družka - družkou,
o milých chtíce povídat,
jimž z lásky v slunné jara chvíli
trs rozmariny vypěstily
a pestrou řadu balzamín;
zde smutný pole jsou i niva,
jen střemcha roste tu a tam,
a kalina, jež v dál se dívá
ku roztroušeným samotám,
k nimž úzké stezičky se vinou;
leč onde v stráních smutně hynou
smrk zakrslý a chorý buk,
z jichž bouří rozcuchané hlavy
těm k výstraze, kdo v dál se plaví,
vran skřehotných se vznáší zvuk.

Vždy smutněj bylo v místech těch,
i hovor ztichl na vorech,
až Sova děl: „Hej, hoši, k břehu
v čas opatrně řiďte vor,
vždyť ‚kejklířů' zas s ranci střehu,
již se svým zbožím přišli s hor;
tož ať již s beder si to složí,
vše uvezeme z vůle Boží.“
I stalo se, jak lidé chtěli,
již drubež v krosnách, k Praze jeli,
a na tichém až dosud voru
směs různých zněla pohovorů.

Zde vorařové plavby dbalí
v čas ‚kozlíkům' se vyhýbali,
jež v proudu hravě, bez únavy
hned kryly se, hned vznesly hlavy
a toužily, by u vod střiku
prám živou mocí v levo jel,
kde ‚vrcholáč' je chytit chtěl
a vrhnout v náruč ‚zaslapníku'.
Než prchli jim i ‚vepřům' záhy,
i ‚křivanům', jež střehou břeh,
čímž, potěšeno z volné dráhy,
vše rádo bylo na vorech
a písní bavilo se hravou . . .
Tak dorazili na ‚blýskavou',
zkad v žertu, škádlení i křiku
skrz nemotorných ‚hrnců' řad,
jež pekel hrnčíř v řeku klaď,
dál prám se snášel k Vrškamýku,
kde pod kamennou čapkou hory
dal vrátný přes noc ubit vory,
by ti, kdo jimi vézt se dali,
zde na pouť novou odpočali.

Než ranním červánkem se vznes'
dne zlatý závoj na východu
a probudilý ze sna les
zřel temně do zrcadla bodu,
již jako vždy i tento den
z úst všech se ranní píseň nesla,

a vrátný, uchopiv se vesla,
děl: „Pojedem zas, s jehlou ven!
Hej, k střídě, k opačinám, druzi,“
a při tom vážně kývnul hlavou,
„vždyť snášíme se na ‚tahavou‘,
tož při klikaté proudu chůzi,
jenž skal se plazí holinami,
buď bedlivost i síla s námi!“
A k Vranému, jenž vedle stál
a družný hovor vedl s Vášou,
děl teskně: „V těsninách těch skal
zlou hru ty vody s námi pášou.“ —
„A jakou?“ Váša děl. — „Jen chvíli,
a připlujeme na ‚kobyly‘
a kousek níže v skalní ‚necky‘,
v těch skoupat může vor nás všecky,
a Brzině až prám nám zmočí,
v proud smělá ‚husí pola‘ skočí. —
Zle všude na té naší pouti,
a často nemůžem se hnouti,
což dnes! Dnes jedem jako páni . . “

A pluli skalinatou plání,
kde Soumravka s hor dolů spěla
a z řeky ‚myší díra‘ čněla
a ‚boudy‘ zjevily se v cestí . . .
„Ba, železné by měl mít pěsti,“
děl Sova, „kdo chce s vory dolů —
teď hosty ‚čertova‘ jsme ‚stolu‘ —

teď ‚u plachet‘ — teď ‚v bučinách‘,
kde, byť sám Samson veslo táh'
a tlouk' jím do ‚kozla‘ i ‚bříz‘,
co dělat má, by neuvíz'.
Hej, hoši, táhněte mi ruče,
vždyť ze všad nám to vory tluče;
tu zpupnost ‚ševců‘ do nich vráží,
tu ‚jelen‘ zas je při kuráži
a trká, mrcha šlakovitá,
až pěna od huby mu lítá . . .“

„To překážek je přes příliš,“
děl Váša. — „Novým spějem blíž!
Tam hleďte, pod tou horou lysou
jsou ‚slánky‘, hořká sůl v nich dost,
pak čeká paní řeka s ‚misou‘,
ač pro hlad ne a pro radost . . .“

A minuli je. — „Dosti snad,“
zas Václav děl, „už těch je vad?“
Leč Sova odvětil: „Ne! Nyní
nás skalních čeká stádo ‚sviní‘,
kde při větru vor s vorem tančí;
tam vizte, to je ‚velmož kančí‘,
jenž v kruhu jich se blažen válí,
ej, to jsou ďábelské vám skály,
kus dál pak ‚děravci‘ nás chopí,
jež k temenům až voda topí,

a v ohbí řeky vrhá sítě
nám s ‚matkou‘ nemotorné ‚dítě‘,
dvě stvůry hranatého líce;
pak dál, kde ústí Bukovnice,
je ‚hrouda másla‘ se skal spadlá;
pak potáhneme na ‚struhadla‘,
a na ‚obvozu‘ při zatáči
je čeliti nám ‚osekáči‘,
jenž, hned jak minem olšin proutí
a z tišin řeky přijdem ven,
v tvář zrytou dá nám pohlédnouti,
an nebývá vždy potopen,
jak s ‚štoudví‘ ‚soudek‘, škudci naši,
neb oblý ‚pytel‘ s ‚kobylami‘,
jež samá lest jsou, samé klamy
a s jara pokaždé nás straší
neb z milosti nám hoví pouze,
jak ‚straka‘ činívá a ‚nouze‘,
jichž každý našinec se bojí;
kdož vědět může, co ho čeká?
Teď při nich voda tiše stojí,
leč hučí, pění se a vzteká,
když někdy vory se tam stočí,
jimž těžký nalije se bok;
to potměšilý je vám tok,
zde aby měl hned tisíc očí.
Kdo u vesla je? Pozor již!“

A táh’ a opačinář také,
až přes nástrahy skalin všaké

prám sjel, a Váša ptal se: „Nuž',
teď po svízelích provždy as?“
Leč vrátný pravil: „Prosím vás,
proud vody prapodivně těká,“
a setřev hojný s čela pot,
zpět k plavcům volal: „Hoši, hot!“
a k Vášovi zas: „Horší čeká,
až podle starých plavců soudu
do Svatojanských vniknem proudů,
v tu balvanů směs zlou a hrubou;
tam posud u zakrslé smrči
‚vlk‘ žulový se zrádně krčí
a ‚kubíček‘ nás straší s ‚kubou‘.“

A za řeči a za údivu
plul pramen po vod různém slivu
tu v tůně, onde na mělčiny
a z mělčin zase v proud se nes',
a stále obraz hor byl jiný,
a se skalou se střídal les.

Kde nepomáhal úder vesla
ni střídy tah ni opačin,
tam sochor vnořen v řeky klín,
a čilý zas byl voru splyn
skal lůnem, ňadry šumných lesů
a nitrem rozervané stráně,
kde jestřáb hnízdí jen a káně,
a divizna kde v bejlí směsu

své svíce v žlutý plamen nítí
a vydrám v temné skrýše svítí,
zkad znova jeli do mělčin,
kde s matkou skálou srostl v důli
pod řeky ložem balvan syn
a brání zdroje hbité vůli;
ať hněvivý pěn bílou brojí
jej tepe v bok i černou hlavu,
on vzdorovitě v řece stojí
a brání vorům v snadném splavu,
ba s menších bratrů četných sborem
je zhubit touží lestným sporem,
až člověk jasným ducha vzplanem
přec vítězem je nad balvanem,
an, tuže plece své a paži,
skal neústupných nedbá stráží
a vzruchem rozvahy a síly
dál proudem bředne k svému cíli.

X.

A klidněj pluly vory zase
v kraj zarmoucený v šíř i v dál,
v němž v dávno uplynulém čase
tak mnohý požár bojů vzplál,
když meči hrdých bohatýrů
byl stíhán Žižkův selský voj,
jenž slavně za svou drahou víru
a rovnost stavů vedl boj,
a jehož postav hrdé stíny
tu v dějích, onde v pověstech
skal šerých míhají se týny,
až udiven se tají dech
a hlava kloní se a hoří,
kdo duchem do těch dob se noří.

Prám bez potíže k cíli ploval,
a Václav cestou zveselen
do písně rozperlených pěn
a v lesů šum si pohvizdoval,

leč Vraný pravil: „Rady dbej,
nech' hvízdání, radš zazpívej;
mníť vorař — snad se někdy stává —
že hvízdot vítr přivolává,
jenž s meluzinou slétá s hory,
by potrhal a porval vory;
ač vše to pověra je, vím,
přec zvyk a mravy lidu ctím,
leč rozvážnou ho hledím řečí
v čas vyrvat z různých pověr léči.
Syn ztich', a oklikami pouště
prám vlny proudu sháněl dále
v skrýš starověké Živohouště
ku strmé, křovinaté skále
a sluji, z jejíž osvětlení
lid odhaduje dobu denní.

„Což," Vraný z předu zavolal,
„vy zamýšlíte plouti dál?
vždyť z „peci" již se slunko ztrácí." —
„Leč je tam posud; proto v práci
dnes vytrváme; času dosti
přes Svatojanské proudy jet,
vždyť budeme tam věru hned,
a zítra máme po starosti." —
„Já raději bych ustal nyní." —
„Však druzi dále plouti míní;
jsme věru pozorni a bdělí."

A dál a dále vory jely,
kde ‚černý‘ v řečiště si sed’,
leč vrátný rázně pramen ved’
dál na Moráň, kde hojná zřídla
vod pltím připínají křídla,
by po rozkošných samotách
a lučinách a svěžím mlází
se rozhledly, a skalné srázy
a smutné nelidnaté břehy
v ráz zapomněly zjevem něhy,
zde utěšených, kyprých chlomků,
tam v kraj hledících bílých domků
i drobných chatek s hrstkou lih
pod krovem hruší košatých.

A plavci ruče jen se mihli,
přes ‚čubku‘ s ‚štěňaty‘ se dali,
jimž ondy zuby vylámali,
a přes ‚sklenici‘ v bázni tíhli,
jak druhdy provinilci k soudu,
do velkých Svatojanských proudů,
jež často za minulé doby
těm, kdo zde jeli ve zlých dnech
po skrytých v loži kamenech,
na vlhké měnily se hroby
a balvanitý na hřbitov;
a kde až posud za zlé vody
vor neodpluje bez nehody,
když bouře temní nebes krov,

a rozvlněným mořem hučí
po stráních obou starý les,
jímž vichor probíhá a skučí
jak bitím rozvzteklený pes...
„Hej, pozor, plavci, pozor, lidi,
děl vrátný, „den dřív prchá nám,
než tušil jsem, a za tmy slídí
spíš nehod smečka; vizte tam,
již proudy zjevují se oku,
kde přemnohý se s voru zhoup';
jak Ferdinandův zříme sloup,
již pramen sběhne zrovna v skoku
v ten splavu kamenitý kruh,
tož dědictvím jak otců máme,
za boží pomoc s druhem druh
svou modlitbu teď vykonáme;
hoj, zastavte již, hoďte šrek!“
A po voru kdo plynul, klek',
i Václav s matkou, chvílí těch
jen Vraný po svých drahých boku
stál přímo, v ňadrech klid i v oku,
leč v duši své pěl vroucněj všech:

PÍSEŇ.

„Matko Spásy, Jesu Krista,
Panno panen, s nebe hleď,
přes zhoubu, jíž smrt nám chystá,
milostně nás k cíli veď;

jako plavcům šírých moří
nám též vůdčí hvězdou buď,
víra v Tebe ať se vnoří
zlatou kotvou v naši hruď!

Matko Boží, jejíž kráse
andělský se koří sbor,
záři svojí k naší spáse
zaplaš živlů lest a vzdor;
síli nás, veď drahou jistou
přes tůň nástrah, zhouby rej,
za skrýš našim duším čistou
posvátný svůj plášť nám dej.“

Když zvuky písně takto zněly,
v hruď rozchvěnou je chytal les
a šumotem svým dál je nes';
kol skály třásly se a chvěly
a vše, co před tím plavci s lidem,
též zpívaly, ač s větším klidem,
a slabší zpěv byl vždy a zhas'.
A číle spěly vory zas
v proud z dálky hovořící hlasně,
kde slapy dva své vody měsí
a snubní prozpěvují básně,
až po skalách se chvějí lesy;
kde ‚bednář‘ s ‚roháčem‘ se šklebí,
až úzkost plavcům kloní lebi

a srdcem zachvívá jim strach;
leč opačinář zdatně táh',
a prámy mocí k předu hnané
dál pluly v peřej ‚na strhané',
zkad do tišin je hnala píle
blíž k Mařence a Skále bílé
a po Žižkově ondy brodu,
když uměl Čech mřít za svobodu,
a mimo ‚dubíčka' a ‚lipky'
i ‚línů', kamenitých slot...
Tu vrátný volal: „Do výhybky!
Jsme na mělčině, pozor, hot!"

Hned v pravo druh zatáhl s druhem,
a zase šlo to dobře dost,
až v štěrkovišti vázli tuhém,
v němž jak by kámen zrovna rost'.
Vor nechtěl živou mocí dolů,
ač opačinář s střídním spolu
jej tahali a vrátný též.

„Ej, zas nám uvázla ta spřež,"
děl vrátný, „hej, kde kdo jsi sporý,
již neleňte jít pro sochory,
je potřebí prám podebrat,
to nejspíše jím pohne snad;
a vy všech nejlépe to znáte,"
řek' k Vranému, „a sílu máte
za jiné tři; sem po bok střídě
a pomozte nám již v té bídě,

sic nehneme se brzy tak.“
A Vraný, na vor upřev zrak,
chyť bez meškání opačinu,
a kde kdo „váhu“ založil.
I Václav pomocen jim byl,
byv otcem vyzván: „S námi, synu!“
i táhl s druhy, až vor sjel,
a šťasten zdarem matce děl:
„Jen slyšte, jak ty spády hrčí,
a jak je rozšuměn jich cval,
že kameny, jež ze dna trčí,
svým vtipem člověk překonal:
teď budem snad již pokoj míti.“ —
„No, nyní nechť se bouře lítí,
už přespříliš nás nepoleká;
jen ještě za tou haldou štěrku,
blíž chalup, přijdem na ‚veverku‘,
pak ‚kvočna‘ s ‚kuřaty‘ nás čeká,
a dole na klášterské vodě
chce ‚krejcar‘ vyplatit nás v brodě,
leč nevyplatí; prámu běh
v čas zbaven bude nástrah všech.“
„Vždyť, myslím, bylo jich už dost,“
děl Vraný, „viďte, zde se chytí?
My ráno, hned jak den se vznítí,
kus pěšky půjdem pro radost
a poslechneme cestou lesem
šum stromů s ptačích písní směsem.“
A vrátný, setřev tváře znoj,
jim kývnuv děl: „Dnes zlý byl boj,

tož pramen ubijeme již
a zítra budem v Praze spíš!“

A ubili a odpočali,
a záhy z rána v posled vor
se šplouchal vodou českých hor,
kde drobné chaty posud spaly,
a kde hned lesů houště sličné
na čárné břehů divokosti
a hned zas skály nebetyčné
jak věrní strážcové se hostí.
Těm u pat divý proud se hrne,
jenž o balvany na řečišti
v pěn příboj hučivý se tříští,
že srdce lidské hrůzou trne
a vylákáno v houšti drozdem
dál zatouží se dáti hvozdem,
jímž s láskou v srdci přeblaženou
dal Václav se a Vraný s ženou.

Je milo nitrem lesů jít,
když západ počíná se tmít,
až mlčky s tlumem různých běd
za chodcem zavírá se svět
a všecko, co v něm víří, k tomu,
i žití boj, jenž krev nám střebe,
a kde jen nad vrcholky stromů
zříš modré usmívat se nebe
a podál slyšíš proud, jenž vkradí
hrou věčnou oblázky si hladí,

je omílaje jako čas
svou neviděnou rukou nás,
jež hladšími chce míti stále;
leč menší býváme čím dále,
až smrt, jež proudem žití chodí,
nás v klín svůj jako hračku hodí.

Vždy mírnějším byl lesů dech,
houšť tiše spala šťastna klidem;
a zase šlo to po vorech
dál s voraři a různým lidem,
tu z proudů ven, tu v proudy znovu
po okřídlených vlnách řeky,
až tam, kde klášter na ostrovu
spí v ssutinách již mnohé věky;
a zase dál, kde v ladném splynu,
kryt smrčím, k loži Vltavinu
jak po špičkách se tiše loudí
hor Žďárských usmívavý zdroj,
jenž půlí širé vlasti bloudí
a slavíků si chová roj.

A znova dál, kde hrudím nivy
proud Berounky se dere lstivý,
až k místům těm, kde dávné doby,
když divých vášní rostl vír,
jsou rozmeteny králů hroby
a věkův odkazy jak pýr;

kde bez lítosti zžehla zloba,
co krásou zbudovala doba,
když Korandovy chasy vztek
skvost země nejkrásnější ztek';
a znova dál, kde u vln pláči
prám pod skal stěny rád se stáčí,
zkad v Prahy utěšený sad
zřel věkovitý Vyšehrad,
kde v prsti posvátné a klidu
vlast skrývá květy svého lidu;
kde jasná Libuše kdys stála
a vid, jenž v slunné mysli tkvěl,
své zemi napřed zvěstovala;
kde milec bohů, Lumír, pěl,
až v základech se chvěly skály,
jejž tu, když bouře kvapí z dáli,
mní chodec posud hrát a pět
vstříc vládkyni, jež v době těžké
má z tajných komnat zemi české
zas k nové slávě přijít zpět.

Hle, „Praha!" znělo z plavců úst,
a všecko zraky obrátilo,
kde z mlhy náhle zřelo růst,
co lidem pouti cílem bylo;
a „Praha" znělo v zad i před,
a „Praha" znělo od skal boků,
když vrátný, stoje uprostřed,
prám zvolna plouti nechal v toku,

kde šířila se vody dráha,
a zas to znělo: „Praha, Praha!“

A věštba Libušina snivá,
měst matka, zjevila se všem,
mlh šedým skryta závojem,
jak vdova krále pamětlivá,
když po dlouhou a smutnou dobu
lká na kamenném jeho hrobu.

Jak čarodějný zjev to byl!
kol boků královně se vil
pás Vltavy, jenž všemu v div
byl poset vltavíny niv
a smaragdových luhů zdobou
i sadů skvostem v krajích obou.

To Praha byla, oul ten zlatý,
v němž práci zdatně žehnal Bůh —
ať té, jíž sval se pruží vzpjatý,
ať té, jíž k světlu touží duch —
zkad nesmrtelných věštců sbor
lid polomrtvý času tíhou
z dum slovem probouzel i knihou
až po ztrnulé vlny hor,
v něž moře cizáctví nám pralo,
by v kalném lůně pochovalo,

co k slávě zrodilo se kdys . . .
ký velebný to pohled, viz!

Tam z Hradčan královského sídla —
kvas knížat dřív kde častý byl,
než falckému krev v žilách stydla,
an právě nejvíc vína pil —
kde ondy sláva hodovala,
než chabec českou chtěl mít říš,
jež strachem jeho za své vzala,
chrám velebný čněl k nebi výš,
v němž dlouhý vysnívají sen,
kdo s trůnů svých v dob různých chvění
a z lidu srdcí ven a ven
jsou lstí a dýkou vybíjeni.

Jak velký, velebný tu stál
ten králův náhrobek, sám král,
nechť jeho fiál skvostný les
a kružných oken ladnou směs
syn tupý loupeže a války
děl kulemi, jež metal z dálky,
i sveřeposti sekerou,
zpit vášní, mýtil v hanbu svou;
jak velký stál tu znova dnes
a prstem, hrotem věže svojí,
výš ukazoval do nebes
ku pravdy, práv a světla zdroji.

A v levo zřel hled divem jatý
přes hlavy stromů, keřů tlum,
kde na pobřeží hřeben zlatý
nes' hrdě uměn zlatý dům,
jejž ondy v myslí jarní době
svých dávných tužeb na úlev
lid nadšen budoval sám sobě
přes nepřátel a živlů hněv;
v němž slova se zvuky se mísí
v květ čárný lidstvu na úžas
a mrtví k životu se křísí
na věčných duchů hodokvas;
a dál tam, věž kde štíhlá stojí,
s níž slétlo heslo dávných dnův
ku velikému země boji
a strachu světa z Husitův —
již mřeli s písní na mdlém retu,
ku věčnověké slávě Čech —
a z Jana, svou jenž smrtí světu
v zlých bludů moři maják zžeh'.
Teď náhle přes šíř vodní dráhy
z mlh věčitý stoup' veleskvost,
ta čarodějná spona Prahy,
pych země, zdobný Karlův most
a věže v jeho koncích obou,
kde havran oklouvaly davy
těch v klecích vyvěšené hlavy,
kdo padli cizích soudců zlobou,
že v myšlenkovém boji duchů
vlast hájili i ve střel ruchu,

by přes proud věků, časů šum
svět vznes' je k lidstva vítězům.

A v pravo povznášel se Týn
blíž radnice, kde v době hrůzy,
v děs nadšeným a v podiv luzy,
mřel bohatýrský vlasti syn,
a popraviště v kopí lesu
víc rovnala se zjevem svým
příšerně krvavému plesu
než místům žulou dlážděným;
kde posud v noční června chvíli,
když v nebi roste mraků zjev —
jak zvěst dí — prolitá zde krev
v sbor duchů vyrůstá a kvílí
a za vedení Jesu Krista
ta lidu svatá žehná místa
a k nebi volá zas a zas,
an Týnu v čele na úžas
král Jiří u výklenku vstává
a zlatým říše mečem mává,
jímž v dálku horské na ochozi
práv zemských nepřátelům hrozí
a černých mraků plaší tlum,
jímž skryt je Bílé hory chlum,
jenž v stálém vyčkávání nyje,
kdo skvrnu s hlavy jeho smyje. —

Tu věže svatovítské s výše
rtem zvučným zahlaholil zvon

a knížeti zněl na pokl̄on,
jenž světcem teď je nebes říše;
a za prvního zvonu hlasem
pěl pražských zvonů valný sbor,
až chvěly se jich zpěvným jasem
důl vltavský i srdce hor,
jež břehu po levém i pravém
se rděly v slunci usmívavém,
a hrdě vzrostlých stromů davy
své zbožně ukláněly hlavy.

To velký, vznešený byl zjev,
a lidem spěchajícím k pouti
v hruď rozchvělou se hnala krev,
že sotva mohli oddychnouti;
snad slyšeli v tom moři zvuků
zpěv zvonů české země všech
a k srdci tiskli s rukou ruku,
a v modlitbu se měnil vzdech:
„Ó, svaté kníže, štítem svým
buď strážcem nám i budoucím
a v kukle klamu, jařmu pout
svým věrným nedej zahynout! . . .“

Co táhlo srdcem matky drahé,
co Václavovým srdcem as,
jenž beze slov tu stál a žas'?
Proč Vranému lesk slzy vlahé

té chvíle skropil obličej?
ký myšlenek a citů rej
spěl zanícenou jejich duší?
To sotva pěvec ví, jen tuší...
Víc druhdy mluví srdce tluk
než lepý obraz, rýmů zvuk
a květná slova v ladném svoru;
kdož mohl znáti srdcí ruch
a cit, jímž ovládán byl duch,
když na břeh vyskočili z vorů?

Tou tří dnů cestou ven a ven
byl Václav v mysli opojen,
a jeho matky temný zor
ssál úžas z proudu, dědin, hor,
a častokrát jí zvlhly řasy
z té vůkol rozmanité krásy,
a s Vášou mnohou vzdechla chvíli:
„Kéž Chlumští by zde s námi byli!“

Den slavný vzešel; s Hradčan dolů
zněl stříbrohlasý věže zvon,
i šli máť s otcem a syn spolu
v chrám Vítský světci na poklon,
jenž pro korunu v chtíči klatém
byl při modlitbě ubit bratem,
a vévodou jsa, jakých není,
v posvátné kapli dříme zvlášť,

skvost českých králů na temeni
a na ramenou zlatý plášť,
pod jehož řásnost v taji brává,
kdo jemu v ochranu se dává.

Zde v slunce nejrannější záři
všech první klesli při oltáři
a modlili se v skroušenosti
za nástrah světa znik a zmar,
za duše mír a srdce ctnosti
a za úmyslů dobrých zdar;
tu matka, v stálé tonouc muce,
výš k nebi spínala své ruce
a, zbožně kloníc hlavu níže,
slz ručej utírala s řas
a modlila se: „Svaté kníže,
buď strážcem naším v tento čas,
na kroky syna mého hleď
a svou ho cestou k cíli veď,
by v štítu tvého jasné záři
nám těchou byl a berlou v stáří.“

Když Václav, vedle matky kleče,
vzdech přitlumených slyšel slov
a zřel, jak hojná slza teče
jí z očí, stupňů na příkrov,
a kterak v srdci dojat Vraný
tisk' v ruky mozolité dlaně

své strastmi prosivělé skráně
a lící úhor přeoraný,
tu srdce v hruď mu zabuchalo
jak plno strastí, plno vin,
a něco pojednou jej hnalo
zpět v rodný na Vltavě mlýn,
kde štěstí hostí se a mír;
leč mladých tužeb chvat a vír
vše zase kvapným vanem svál
a volal: „Výše, k cíli dál!“

Ven z hradu po té pobožnosti
zas otec s matkou syna veď,
by udivený jejich hled
zřel, jak se Praha čárně hostí
na březích řeky na obou,
jež z oné vinula se dáli,
kde stojí jejich »Bílé skály“,
a kterou nazývali svou,
až matce, žalem jaté znova,
že Václav, duše její květ,
tam s nimi nevrátí se zpět,
ta vřela teskná z duše slova:
„Hleď, dítě, odejdeš nám dnes,
a mezi námi v prostor šerý
čnít hory budou devatery
a devaterý černý les;
my nazpátek v hor strmé boky,

ty k jiným půjdeš končinám,
kdo stříci bude tvoje kroky,
až bez nás budeš sám a sám?
Buď hodný v každé srdce zněti,
měj Pána Boha na paměti
a časný svého otce hrob;
víš, pro tebe že všecko činil
a navždy šťastným mít tě chtěl,
a když mu anděl smrti stínil
zrak zvolna hasnoucí, co děl!
Ó rozpomeň se na to znovu
a zaleť často duchem k nám
i k zapadlému otce rovu,
vždyť jenom tebe, dítě mám
jáť při všem, co jsem přetrpěla,
tvé blaho na mysli jen měla,
až milý Bůh mi vyšel vstříc
a tíh, jichž nemohla jsem zmoci,
sňal s beder mojich polovic
a druhému dal tvému otci
na bedra statečná a mužná,
a jako vděčnost za vše dlužna
je do smrti mu moje hruď;
i ty mu z duše vděčen buď,
a jestliže já dříve zhynu,
pak za mne ho též miluj, synu,
a na mysli měj vždy a všady,
že bez něho mlýn nebyl tvým
a jeho bez píle a rady
dnes žebrákem byl's hotovým!“

A Václav, pláčem matky jat,
kol krku chyt' ji na pochvat
a líbal jí a v srdce tluku
i Vranému chtěl líbat ruku,
leč tento dojemně naň hleď
a rychlým vzmachem ruku zveď,
by překonán jej k srdci tisk'
a div že blahem nezavýsk',
když slovem tichým, prostým zdob
syn matce hovořil i jemu:
„Bůh za svědka buď slibu mému,
že vděčným budu po sám hrob,
a jediná-li slza žele
v tvář tryskne vám a z ňader vzdech,
a rýha zjeví se vám v čele
u vážných o mne starostech,
pak nechci klidu srdce míti;
ať jako sosna bleskem vzplanu
a ztratím všecko, i svou Janu,
jež v duši hvězdičkou mi svítí —
ne, nikdy!“ — Tu máť při té zvěsti
mu na hruď padla v blahém citě
a líbajíc jej křikla v štěstí:
„Ó, dítě mé, mé drahé dítě!“

Teď Praha, po níž zatoužila,
hned stokrát vábnější jí byla,
a že své milé s sebou měla,
i na Lipovsko zapomněla,

kam s mužem, syn když došel cíle,
jak holubi dva letli zpět,
by mnohé vzpomínali chvíle
na sdružených svých duší květ,
jejž v dálce u Bezdězských strání
svým štítem svatý patron chrání!

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

III.

SEKERNÍK

ČÁST II.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

Nakladatelství J. OTTO v Praze

ADOLF HEYDUK:

SEKERNÍK

KRESBA Z POVLTAVÍ.

ČÁST II.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

Nakladatelství J. OTTO v Praze

Tiskem UNIE v Praze.

XI

V škol ruchu rodičů dle soudu
byl Václav jako ryba v proudu
a vesele a často psal,
že z hoška studentem se stal.
Mlýn otcovský jen jednou v roce
šel navštívit; vždy na vánoce,
a hned, jak přišel v radost všem,
byl Chlum mu druhým domovem.
Jak blažen Václav domů lít',
vždyť mohl k Střelovým vždy jít
a častěj hovořiti s Janou,
jež s matkou v rodném skryta domě
vždy mile vedla si a skromně
a stávala se sličnou pannou,
když Václav, přírody jak zvykem,
nechť moudrým jinak, tělem svým
byl vytáhlým jen studentíkem,
leč ne jak ondy nesmělým,

spíš něco svítilo mu v oku,
co vzdorem přicházelo v jev,
i v žilách prudší vřela krev,
nechť osmnáct měl teprv roků;
byl jaksi odvážlivým trochu,
ač více ohně svědčí hochu,
jejž mužný život k sobě láká
jak jaro motýle a ptáka.

Však něco v srdci jich i hlavě
již mnohý tkvělo okamžik,
co ondy sletělo v ně hravě:
to tajemné byl touhy vznik,
jež v čarodějné jara chvíli
v květ chtěla hnáti divnou pílí
jak u myslivny bujný hloh,
v němž strnad svoje hnízdo schoval.
Co osud asi pro ně snoval,
by blažit je neb zranit moh'?
Jak budou asi kvapem let
jich srdce kvést — či krvácet?

Tak rostli oba vedle sebe,
leč myslí různili se přeci;
jak sokol toužil Váša v nebe,
pout veškerých chtě býti prost,
a Jana, linduška jak v kleci,
na rodném krbu měla dost.

On, vypěstěn jsa města ruchem,
zřel dvornost mládců, úsměv děv
a rychlej proudila mu krev,
až nesen různé četby duchem,
přál družku míti po svém boku,
jež panenkou mu tkvěla v oku
a pro jejížto rtíků květ
vše na světě chtěl zapomnět.
Leč ona štěstí měla v těch,
již pěstili ji vrchem něh,
vše konajíc, co v mysli měli,
a říkávala častokrát,
že kdyby muž snad chtěl ji brát,
a nechať by ji vyháněli,
přec s nimi loučit nebude se,
jen u nich žít že bude v lese,
jak nyní žije zas a zas —
než také srdcím vládne čas.

Tu přišel náhle skok co krok
čas Bělských prázdnin, druhý rok,
a znova radost mlýnem vládla;
jun blažen byl a matka s ním,
vždyť spokojena zrovna mládla
i s hospodárným mužem svým.

Když Váša různé knihy nesa
den druhý k Janě na sad šel,
zřel z besídky, jak cestou z lesa
s kýms k domu Střela zatáčel;

byl myslivec to v tváři snědý
a pěkných mravů, prostých vad,
i jeho úbor temně hnědý
na štíhlé tělo švarně pad';
byl asi dvacet a pět roků,
vlas temný měl a zvučný hlas
a po myslivcovu jda boku
čil odvětil vždy na dotaz,
a když s ním u zahrady byl
a podél plotu kráčel maně,
sňal klobouk, uklonil se Janě
a s úsměvem ji pozdravil.

Leč sotva že to Václav zřel,
byl jeho zrak dvé žhavých střel,
i ptal se Jany, kdo ten pán,
jenž pozdravil ji níž se kloně.

„Pan Jarý," děla, „od Třeboně
a je k nám taxátorem dán,
chtělť otec, aby z kmenů směsi
zas časem řádné byly lesy,
tož chodí pilně hvozdy měřit,
jak žádá nové vědy řád;
je na Chlumu prý velmi rád
a vstává, jak se začne šeřit;
vždy dopoledne tráví v lese,
když lidé stroje mu tam snesli,

i co tam změřil, domů nese.
však odpoledne pilně kreslí
a počítá; je hodný muž.“

„A je tu dlouho?“ — „Měsíc již.“

Krev stoupla do Vášovy tváře,
zrak pln byl divné jakés záře
a v srdci ho to bodlo v ráz;
i ptal se dál: „A nevíš as,
jak dlouho tady měřit bude?“
„Zlá v skalách prý je práce všude,
děl otci,“ mluvila zas Jana,
„zvlášť západní kde řeky strana,
leč za dvě, za tři léta přec
že doufá hotovu mít věc,
když pohoda jen bude k tomu.“ —
„Tak dlouho bude u vás v domu?“
děl Váša s rozpálenou tváří. —
„Co platno, když to musí být;
jeť práce víc též v kanceláři.“ —
„A bude u vás také žít?“ —
„Nu ovšem, kamž by jinam šel,
toť, pravil otec, bývá všude —
i soudruha snad míti bude.“ —
„Já hned bych se jím státi chtěl.“
„Vždyť vyšší scházeji ti školy.“

„To právě zlobí mě a bolí,
leč Bělou odbytu již mám,

jho školáctví už svrhnu dolů
a na vysokou půjdu školu,
však té až někdy vale dám
a v klín se vrátím našich hor,
též budu jak pan taxátor.“ —
„To může být, jen dbej mé rady,“
děl revírník, jenž s hostem teď
všel netušeně do zahrady
a představil jej, „jen si hleď
svých studií a pracuj s chutí,
ať jiní co chtí kde chtí kutí,
ty s knihami se pěkně bav
a nedbej na vtip takých hlav,
jež druhdy prociví až k ránu
při dýmce, karbanu a džbánu;
to nikdy k dobru muže není!
No, kdy jsi přišel?“ — „Včera už.“ —
„A zdráv a čil, jak vidět. Nuž,
a jaké pak máš vysvědčení?“

A Václav pochvalou jsa jist
dal revírníku ruče list.
Když polesný ho nazpět dával,
blah na rámě mu poklepával
a děl: „Nu, nyní doma svolí,
bys mohl na vysoké školy,
z nichž až se vratíš někdy zpět,
máš otevřený celý svět.“

Když potom po hodině skorem
pan Střela s mladým taxátorem
a s hajnými šel zase k boru,
dál Václav tiše, nerušen,
před' rudou nitku rozhovoru,
a když se ukláněl již den,
a čas byl nazpět domů jít,
tu Janě v oči hleděl chvíli
a děl, že k vůli ní tak pílí
s tím učením, však že si žádá,
by trochu víc ho měla ráda.

„Víc, kterak víc?“ se Jana ptala,
„vždyť přímo za bratra tě mám,
již od těch dob, co chodíš k nám.
a v čas, když tebe nevidím,
vždy obrázkem se těším tvým,
jejž poslal jsi mi ondy z Prahy,
jeť nad jiné mi dárky drahý,
a klesám nad ním v častou dumu
a vmyslívám se v onen čas,
až na myslivně budeš v Chlumu
a s námi chodit zas a zas.“

„Tož Jarý je ti lhostejen?“

„Mně? Úctu k němu chovám jen,
nechť častěji s ním mluvívám.“

„A ke mně?“ — „Tebe ráda mám.“

A Václav nesen lásky zvěstí
děl zanícen: „A ty's mé štěstí,
nic bez tebe mi život není —“
a se rtem ret plál v políbení...

Tak den se nyní se dnem střídal,
a Václav často Janu vídal
a doma vždy jen myslil na ni,
a stále rostlo ňader plání.
Též Jana vždy s ním v duši dlela
přes drobných prací různou směs,
a sotva z dálky uviděla,
že Váša přes jejich jde les,
hned nachem zarudlo jí líce;
vždy přirůstala k němu více
a šťastna časté za procházky
svou celou poslouchala duší,
co Václav mluvil v srdce vzruši
o čarném květu první lásky.

To Chlumským nezůstalo v taji,
vždyť zřeli mladých srdcí vzruch
i že se oba rádi mají,
a Střela říkal: „Chraň je Bůh!
Jeť mladý Dolejš hodný hoch,
mít úřad bude a mlýn k tomu,
zda lepšímu bych někdy komu
dát jediné své dítě moh'?“

A paní rovněž říkávala:
„Já v duši nejinak jsem ždála;
mně nechce ani na rozum,
že jiný měl by Janu vzít,
vždyť Václav muže dostat Chlum
a zároveň tak obé mít
a šetřit ze služby i mletí, —
my zůstaneme u svých dětí.“

Tož radost měli vždy a znova,
jak ze studia Václavova,
tak z lásky mladých lidí obou
a pěstili ji každou dobou,
a v mlýně přes starostí hejno
jak v Chlumě myslilo se stejno.

XII.

Čas unikal, den přiletěl,
kdy Václav do Vídně jít měl,
a ve vzpomínek vírném davu
šel, rodný opouštěje dům,
na milý rozloučit se Chlum,
slov, jež chtěl říci, plnou hlavu —
když překročil však síně práh,
byl něm a nemoh' slova říci,
hned zahořel, hned bledl v líci
a stál, jak hrdlo by mu stáh'.
Tak nikdy ještě nešel z domu;
byl zamyšlen a teskliv k tomu
a různý ovládal ho cit:
hned veselý, že blízek cíle,
kde bude s Janou v lese žít,
hned smutný, za drahné že chvíle
jí nespatří, an spěchá v dálku.
Žal s radostí v něm vedly válku,

až dojat v srdci přehluboce
své Janě slíbil rukou dáním,
že bude-li to jejím přáním,
k ní jistě přijde na vánoce,
by její očí žár a jas
a teplo její duše jemné
zpět odnes' do své síňky temné
pro města dlouhý zimní čas.
Když mluvil, Jana smutna byla
a „Přijeď“ v slzách promluvila,
až matka, sdílně cítíc s Janou,
tvář líbala jí uplakanou.
Leč otec, kouře z dýmky svojí,
děl, přecházeje po pokoji:
„Nu, již mi přestaň, Jano, vzlykat,
teď musíš, milé dítě, zvykat,
když povinnost ho volá v dál,“
a nuceně se Janě smál.

Když Václav z Chlumu domů šel,
snad na stokráte zůstal stát
a pokaždé se ohlížel,
by spatřil bílý šátek vlát,
jímž Jana dávala mu s Bohem,
a byl by častěj činil mnohem,
leč do cesty mu stouply skály
a na nich čilimníku trsy
i lesy s větnatými prsy
a hlas i šátek znikly v dáli.

Stesk ve mlýně byl ještě větší,
a různých příprav kvap i šum
a matčin pláč a sladké řeči
ten večer naplnily dům;
tu každé chvíle bez ustání
byl polibek a objímání
a k hrudi vinula se hruď
a pokaždé a zas a znova
máť rozmluv zakončila slova:
„Jen, zlaté dítě, hodný buď!“

Též Vraný při takovém ruchu
byl v srdci zarmoucen i duchu
a čelo bylo plno rýh,
ač z příčin dílem jinakých;
bylť otčim synovi ten den
zas víc než druhdy lhostejen.
To hnětlo Vraného, an chtěl,
by syn jak otce rád ho měl,
leč mluvě o tom v taji s ženou
zas udusil ten trapný cit.
„Jsem cizí,“ děl, „zda můž' to být?
ba mám to za věc přirozenou.“
A víc by pro sebe ho jal,
šel před odchodem k Václavovi,
by v taji peníze mu dal
a pravil: „Na oblek měj nový,
a v lepším až budeme stavu,
dám rád ti také na zábavu.“

Té noci prchal klidný sen
všech, kteří Vášu rádi měli,
a za červánků druhý den
jej aspoň v duchu líbat spěli
a každý v očích slzu měl,
i mlžná jeseň, jdoucí poli,
když do toužené dávno školy
za jitra teskliv odjížděl;
však perel nejvíce se lilo
do smutných lící mateřích,
že více jich než rosy bylo
za jarních nocí na keřích,
i byla všecka rozechvěta,
jak šel by Václav konec světa,
zrak hasl jí jak světlo v mlze
a nemohla ho líbat dost.
Leč také Janin smutek rosť,
a když druh odjížděl, té chvíle —
byl úsvit — na podušce bílé
jí zjevily se v lůžku slze.

Čím Václav od Chlumu byl dál,
tím více Jany vzpomínal
a čím přijížděl k Vídni blíž,
tím u srdce mu bylo tíž,
až v jejím žití plachém vření
byl všecek jako u vidění.

Co viděl, bylo jako sen:
ten lidí kvap, jenž rostl stále,

to panské žití okázalé
a hříchu vyfintěný plen;
ty vlny lidového moře,
v něž zlato v hojných pramenech
se vůkol sbíhá z krajů všech,
i smích, v němž hyne výkřik hoře.
Zřel onen nový Babylon,
kde po snadném je chlebě hon,
kde chuďas v tuhé strádá práci
a boháč do křesla si sedne
a hýře v noci, spí jen ve dne
a zase k požitku se vrací;
kde tlupy hejsků s tupou lící
šat bláznů nosí na ulici,
kde vilnost při stálém je hodu
a podvod tuční při obchodu
a ducha vznešenost a vzlet
v svou sínku skrývá se — svůj svět —
a nedbá, mimo že, jak brav
lid venku spěchá do zábav
a za laciný žert a smích
dá třeba poklid duší svých.

Vše Váša v krátké době shleď'
a pečliv ku práci vždy seď'
neb listy na Chlum psal a domů,
leč brzy smutek přišel k tomu;
byl stále jako rozrušen,
pryč z Vídně toužil k Janě, ven

a neměl nikde ani stání,
až přes Střelovo varování
přec soudruhy se svésti dal
a častěj lékem číši bral,
by zapil stesk a duše kvil,
jenž junácké mu srdce ryl.

To stávalo se častěj pak,
až srdci mladému a hlavě
vždy zastesklo se po zábavě,
když nad čelem mu žalu mrak
svá křídla náhle roztáh' sivá,
ba později — dřív jen v jakés hrůze —
sám přátel hledal družné schůze
a síně, kde se hrá i zpívá,
by ztichl sup, jenž hruď mu kloval,
až toulky ty si zamiloval
a různých chtíčů chabý plen
spěl za požitkem dál co den.

Vždy řídčeji a samoděk
tlum oblétal jej výčitek,
že rodiče i Janu klame,
leč potkav soudruhy neb známé,
šel s nimi zas, kde číš se pění,
a žert se ozývá a zpěv
a smích a hovor svůdných děv,
jež vystrojeny okázale

hned v Orfeu se sešly s nimi
neb na předměstském druhdy bále
a zraky barvou zvětšenými
svých lákaly jej do tenat;
a Václav bránil se — a pad'.

Žal rozerval mu duši mladou,
že ty, kdo cítí doma s ním,
tak bídnou obetkává zradou,
že za všecko tak nevděčným,
a ve snu matku zřel a Janu,
jež majíce tvář uplakánu,
jej prosily: „Ó vrať se zpět!
V žal velký ponoří tě svět,
buď zase jako dřív jsi byl,
či nelekáš se oněch chvil,
až spatříš nás? Zda v ňadrech s mukou
smíš klidně ruku stisknout rukou
a dát jak ondy polibek?“

A Václav zachvěl se a lek'
a domů z Vídně chtěl a pryč
v té lepších citů náhle vznětí,
leč srdce žal chtě zapomněti,
spěl k veselí, kde lestný chtíč
svou tajemnou naň vrhl roušku,
by znova zkázu v častém doušku
pil z číše vášní divokých.

Tak před zrakem mu stále bledli,
kdo dřív jej k svému srdci zvedli,
bleď mlýn i Chlum i rodný jih,
až časté hýření a kvas
a dlouhé bdění mnohých nocí
jej povalilo do nemoci,
dřív, vánoční než přišel čas.

Již napřed rodiče se ptali,
kdy Václav přijde, jako chtěl,
že saně by mu objednali,
by ze stanice domů jel,
že všecko se naň těší z duše
a Střelovi jej na hod zvou
a jak ta chvíle zvolna kluše,
kdy ve mlýně ho obejmou,
leč Václav nemoh' ani psáti
a místo něho napsal druh,
že nemůž' na cestu se dáti
té doby Dolejš v rodný kruh,
že přátelé ho želí všici,
an delší čas byl v nemocnici.

Byl velký v mlýně pláč a žal
a z ňader vzdechy letly steré,
leč Vraný hned se uchystal,
že do Vídně se odebere,
a nedav brát si živou mocí
dal na cestu se ještě v noci. —

Jak nůž by do srdce mu vrazil,
stál Vraný, těžké strasti plen,
když slyšel, jak se Václav zkazil
a proč tak zle byl nemocen,
leč nezanevřel náhlou zlostí,
ba laskav mluvil: „Probůh, slyš,
těch přátel toulavých se zhosti
a všecko zase napravíš,
vždyť na záhuby stál jsi prahu;
což zapomněl jsi na přísahu
tam v kapli Svatovítské loni?
Hleď, matka doma hlavu kloní
a pláče pro tebe v zlé tuše,
což neslyší jí tvoje duše?
Již vzmuž se činem, nejen slovy
a začni nyní život nový.
Z nás každý klesl v žití snad,
neb druhdy tu i tam se chýle
tkvěl ve předivu různých vad,
jen vzlet-li z něho pravé chvíle
jak motýl z kukle zase ven;
jeť život lidský věru sen,
a ty snil's těžce, milý hochu,
teď jenom vůle, síly trochu,
a vše se podá s Pánembohem.
Víc práce bude ovšem teď,
vždyť pozadu jsi zůstal v mnohém,
leč přes to, Václave, se hleď,
bys plně zdráv byl za čas krátký
a na druhé nám přišel svátky.“

A dodal ještě: „Chudák Jana
víc druhých byla polekána
tou zprávou, která přišla k nám
a její radost je ta tam,
že s tebou ve svatý hod příští
zas jezdit bude na kluzišti.“

„Až velkonoce přijdou, k vám,“
děl Václav, „jistě zavítám,
však což pak maminka, je čilá?“ —
„Až na ten strach a na starost,
že ošetření nemáš dost,
a mnohou slzu uronila;
hůř na tom v zimě Střela byl.“ —
„Aj, proč pak?“ rychle Váša vece. —
„Buk při kácení na pasece
zle na noze ho pohmoždil,
ba posud není dobře zdráv,
tož — hlavně tebe se to týká —
všech poručnických vzdal se práv
a ve mně máš teď náhradníka.
‚Nač,‘ děl, ‚bych mezi vámi byl?
jste otcem, otec líp to spraví‘ —
a soud mě také potvrdil.
Jsi spokojen tím, synu?“ — „Jsem,“
děl Václav vesele a hbitě,
„teď aspoň nemusím jak dítě
snad Chlumským ruce líbat všem.“

a spokojeně mnul si dlaně,
„jsem mužnějším též proti Janě,
tím jakés jho jste se mne sňal,“
a Václav hrdě prsa vzpial.

Tak vše si řekli v krátký čas,
a Vraný v mlýn se vrátil zas,
ač těžký žal mu duší táh’,
než Václav se mu zapřisáh’,
že jiný bude od té chvíle
v svém každém myšlení i díle.

Čas, ve Vídni co otec dlel,
zas Vaclav Janu v mysli měl;
však potom mnohý toulek druh
mu namlouval: „I chraň tě Bůh!
ne jet, ni psáti nesmíš domů,
jak z počátku jsi míval zvykem;
teď Střela není poručníkem,
tož nemáš příčiny už k tomu.
Pojď, vína číš to všecko spraví;
ať Jana s jinými se baví,
ty také s jinými se těš,
tak nic si nebudete dlužni!
Drž s námi, dokavad jsme pružni,
vždyť beztoho, až přijdem ven,
kams do hor nebo na samoty,
pít mléko budem u kamen

a rybím tukem mazat boty,
by nemokly nám v lesa bahně.
Pojď, proležel jsi času drahně,
teď s námi se zas veseliž!“

A Václav konal jako spíš,
a nezřel, nad ním že a Janou
ten anděl, jejich rty jenž spial,
v mlh sivé roušce zanikal
a že mu z očí slzy kanou

XIII.

Co takto ve Vídni se dělo,
byl v mlýně nářek mnohý den,
ba matce srdce puknout chtělo,
když Vraný, těžce zamyšlen,
řek' v důvěrnosti ženě svojí,
jak vlastně s Václavem to stojí.
„Zle bylo," děl, „kéž není hůře,
již tajit toho nechci dál,
hoch, ondy dobrý jako kuře,
zlých druhův obětí se stal,
leč dal mi slib, že život změní
a znova se mi zapřisáh'
své dobré vůle na znamení.
Nás výkup z bahnitých těch drah
moc peněz stál, dluh roste zas,
než mlčte o tom, prosím vás
a nestýskejte, vše se spraví,
Bůh dá-li práce dost a zdraví."

Leč nezanikal ženin stesk,
ba v taji plakat neustala,
ten tam byl zase oka lesk
a všecka v žalu zapadala,
a nechť muž dodával jí síly
a vždy ji těšil v hořké chvíli,
přec ždala v shluku trpkých tuch:
„Kéž milostivý s námi Bůh!“

Líp na Chlumu to bylo věru,
tam záhy prchl smutku mrak,
an Janin dlouhých za večerů
vždy brzo vyjasnil se zrak,
když Jarý na besedě býval
a něco vyprávěl neb zpíval.
Tu Jana vždy se zkonejšila,
ze srdce smutek znik' i žal
a veselejší zase byla;
vždyť čím míň Václav z Vídně psal,
tím častěj ducha svého dary
ji neúnavně bavil Jarý
a těšil stálou pozorností.
A myslivcová, vděčna hosti,
jej častěj na besedu zvala
a při odchodu zdržovala.

I chodil Jarý častokráte;
jej vábil dívčin milý zjev

i dětské srdce její zlaté,
i vášní nezkalená krev;
on neustále víc, co den
byl teplem jakýms ovíjen,
jež zářilo mu z oněch chvil,
když s Janou druhdy hovořil
a dověděl se také v skoru,
že přes veškeren lásky vznět,
jenž s Václavem ji v dětství sveď,
je ráda z jeho pohovoru,
a že když stesk jí rosí oči,
hned utichne, když on k ní vkročí.

Tak častější jich byly schůze,
a rodičům se oko lesklo,
že Janě, aspoň ne tak tuze,
v té samotě se nezasesklo,
než Václav navrátí se domů,
a z celé duše přáli tomu.

Když velkonoce zavítaly,
zas matka s Chlumskými se ptali,
kdy přijde již, by nemeškal,
leč tenkrát Václav v pravdě psal,
že opět nijak možno není,
an na vycházku osmidenní
kams v lesy, jež jsou mniškou chory,
má s druhy jít a professory:

„Žel, že mi nelze, jak jsem přál,
i tenkrát k vám, bych pookřál,
leč brzy přejde řada dnův,
v nichž u vás jen a u Střelův
žít budu radostněji mnohem.
Dnes odjedeme! S Pánem Bohem!“

List ve mlýně byl přijat s vděkem.
„Je nyní pilen,“ Vraný děl,
„má domluva mu byla lékem
i laskavost má; to jsem chtěl,
kéž by se takto vždy byl hleděl!
Mám věru za veliké štěstí,
že z Chlumských nikdo jakés zvěsti
se posud z Vídně nedověděl!
Tak, tak, ať jenom lesy třídí...
Bůh vždycky všecko dobře řídí!“

Hůř bylo v myslivně, tam maně
zas radost vzata byla Janě,
jež hlavu kloníc, děla k sobě:
„I v té nepřišel milé době,
kdy nejvíc na zahradě naší
je modrookých fialek
a konvalinky v lese raší?
Víc lesní vycházka mu vděk;
což dost jich neměl mezi rokem?
či neví, kterak mě to mučí?

Leč ne, ne! Ať se raděj učí,
vždyť prázdniny tu budou skokem,
a pak, nechť vůkol plno mraků,
zas jasno bude z jeho zraků!“

Tak znova na myslivně v Chlumu
ve chmurnou klešši Jana dumu
chvil čekala, až její zpět
se vrátí černooký svět
a hnědokadeřavé štěstí;
však stále klamné šly jen zvěsti,
ač jaro naselo již v letu
déšť slunce vůkol a déšť květů
a zpěvných ptáků pestrý dav
do srdcí, keřů, brázd i hlav.

Ó dobo jara, dobo vzruchu,
tvá krása divem na vše vnadí,
co druhdy tajně dřímá v duchu
a v ňadrech lidé nesou mladí,
nechť pod různým dlí střechy krytem,
až srdce rozkvétají citem
a buď se navždy k sobě skloní
neb poraněna samoděk
krev tajnou z tajné rány roní
a nezhojí se celý věk.

Těch jarních kouzel pestrou směsí,
již hory oživly i dol

a vše, co v nich, a vše, co kol;
i Chlumské plny byly lesy.
Kam hleděl zrak, vše k žití spělo
strom pupence měl, růžky srn
a první chudobičky drn,
a všecko, všecko k světlu chtělo.
Tu pěnkava si zazpívala,
tam ostýchavě hvízdl drozd,
jejž studánka si k sobě zvala,
by pěl jí; dumy šuměl hvozd
o jaru budoucím i letu,
o zlatém slunci, pestrém květu,
o fialce a povázce,
o růžích v trní, o lásce,
jež v jeho srdci druhdy zticha
buď květem zavoní neb vzdychá
jak u prázdného hnízda pták,
buď podléštkou mře tajně v křoví
neb siná jak květ sasankový
a onde hoří jako mák,
jenž ráno v úpalu se sloní,
a na večer již listí sroní.

Však nejen v lese, v myslivárně
též žezlem kynul jara bůh,
ač zprvu ustavičně marně;
leč když se kvítím pyšnil luh,
a rákosník plet' hnízdo v sítí,
též tajně počal vítěziti,

an kamo kráčel, kvítí vrhal
tu na úboč, tam v slunnou příč.
A Jarý bezvolně je trhal;
hned žlutý utrh' petrklíč,
hned podléštku, hned anemonku,
a klada stonek podle stonku
vše Janě nes', jež v srdce tluku
mu s uzarděním tiskla ruku.

Tak záhy bývalo co den,
a když šel Jarý z domu ven,
již Jana v srdci těšila se,
že švarnou kytku dá jí zase,
jak Václav činíval to spíš,
jsa rád, když být jí mohl blíž.
I vmyslila se v onu dobu,
když její síňky pro ozdobu
jí denně něco z lesa nes',
a upomínek pestrá směs
v ráz sličnou hlavou se jí hnala —
a Jana nad kyticí stála
a voníc k ní si vzdychla skromně:
„A Václav nezatoužil po mně,
a nedbá již, a zatím Jarý
mně za něho ty nosí dary."

Leč někdy — o čem asi snila? —
den celý zamyšlena byla
a říkávala takých chvil:
„Ach, kdyby tu radš Václav byl,

jen na den, jenom na hodinu;
já nevím proč, leč mru a hynu.“
Leč za Václava činil host,
až přízeň přešla v náklonnost,
ač Jana posud netušila,
že náklonnost by láskou byla,
jež v zárodku se k světlu drala
a Václavovi půdu brala.

Než Jarý tušil vzruch těch změn
a byl tou přízní opojen,
tím víc, když dověděl se záhy
od přátel z Vídně sdružených,
na jaké Václav dal se dráhy
ve chtíčech vášní zpružených,
vždyť právem mněl, že zapomíná,
že jeho srdci vládne jiná,
ne hravá družka dětských chvil,
leč vyčkával a kliden byl.

A jaro vítězně šlo dále,
leč Václav stále nešel zpět
a, psal-li, psal jen hrstku vět
a času strádal neustále,
ač ondy psával Janě z Vídně
dvé dlouhých listů v každém týdně,
pak hrstku řádků za měsíc,
pak špetku slov a potom — nic.

On nedbal, s půvabů že četou
a s vojem vnad čas přišel zpět,
v němž růže kvetou, srdce kvetou
a všecka mysl, všechen svět,
a že se ostří jeho zbraní
ni rek — což děvče — neubrání.

Tu v Chlumské lesy na úžas
vnik' jasný červen, růží čas,
leč Janě zlé přinesl dary:
stesk, žal a boj za lásky práva,
v něm padnout musel buďto Jarý
neb smrt se snésti na Václava;
a boj ten divoký měl chvat.
I Jana chtěla bojovat,
než v srdci lidském navždy, navždy
boj porážkou snad končí každý;
žal druhdy divoký je zrývá
a šťasten, komu slza zbývá.

Však Janě neblahých těch chvil
v čas spojenec se dostavil,
jenž zaplašit měl zkázy den,
než běda, bídně vyzbrojen,
a v takém srdce nebezpečí
boj kratším je, leč zhouba větší.

XIV.

Ač Václav nepsal pranikomu,
kdy přijede, přec přišel domů,
leč jiný, a vše vůkol haně,
co ondy rád měl, toužil k Janě.
Jak přeblažena matka byla,
když syna vroucně políbila
a hovořila v ňader ruchu:
„Já stále s tebou byla v duchu.
Tak lítost u srdce mě vzala,
že tři jsem noci proplakala,
když otec z Vídně přišel zpět;
no, zdráv jsi; překonal jsi svět,
jenž sítě na tebe už střel . . .“
Tu Václav na otčíma zřel,
ač jako maně jen a skrytě,
a ze síně ven kráčel hbitě.
A na Chlum, zkažen světa ruchem
spěl s bědně porušeným duchem.

ač zevně junák, řídké síly,
byl vzrůstem všecek ušlechtilý
jak javor vyběhnuvší v horu;
žel, duch že s tělem byly v sporu.

Jen chladné bylo uvítání,
když Václav, švihák každý kloub,
ku Střelovi a jeho paní
do společenské síně vstoup',
kde jindy vítali ho z duše.
Dnes ptal se lesník dosti suše:
„I je-li možná! Ty jsi živ?
Nás nebyl jsi již pamětliv.
Jak dopadly tvé zkoušky, hochu?“
„Já s nimi opozdil se trochu,
leč tady dohoním to brzy,
dost bude nyní prázdných chvil,“
a dávaje znát, že ho mrzí
ta řeč, hned jinam zabočil
a ptal se, hledě na vše strany:
„Což není na Chlumu snad Jany?“
Tu paní: „Bude na průseku
buď něco plésti z drobot svých,
buď číst; pan taxátor jí k děku
snes' hojnost nejnovějších knih,
leč již tu býti musí teď . . .“
V tom Střela zvolal: „Oknem hleď,
tam jde, pojď vstříc jí, ta se lekne,
jsem žádostiv, co asi řekne.“

I šli. — A Jana tiše z lesa
jak prostý z pohádky šla zjev,
blíž hafan, košíček jí nesa,
jen stěží ukrotil svůj hněv,
když cizince zřel jíti z dáli,
leč okřiknut byv ustal v ráz,
jen v taji hafnul zas a zas,
až Střela s Vášou u nich stáli.

Když Václav Janu opět shleď,
stál zaražen a v tváři bled,
tak netušil ji krásnou být,
a zase lepší vzplál v něm cit,
když, hbitě dávajíc mu ruku,
se ptala řečí vroucných zvuků,
proč domácím všem na úžas
tak dlouhý nepřicházel čas.
Než Váša všecek udiven
nic nemluvil a hleděl jen,
jak mile byla proměněna
a jiná všecka nežli prve;
teď z děvčátka se stala žena,
vrch krásy, z mléka jen a krve,
jíž nelze spatřit v města davu,
a Václav nechtě sklonil hlavu.
Tu nesetřen byl cudný pel
rtů nachových ni rumĕn líce,
v němž čarný půvab něhy dlel,
a nad zoře byl úsvit kštice.

Jak kněžka krásy před ním stála,
jež v lesy slavila svůj vjezd;
kraj jasnější byl, když se smála,
a z očí lesk se linul hvězd,
jenž oslňoval jeho tváře,
že nemohl té snésti záře
a ve výčitek černé vzruši
jak k smrti souzen chvěl se duší.

Šel s Janou, ale nevesel,
a jeho hovor, jeho sděl
byl prázdný, bez ducha i vnady,
hned řečí tamo byl, hned tady;
a hledaje vždy předmět nový,
chtěl strach své duše zakrýt slovy.
Leč sotva z lesa přišel Jarý,
v ráz Vášu hněv zas pojal starý,
byl zamračen a nekliden,
ba v hrdý úšklеb stáhl líce,
a odcházeje ze světnice,
děl k paní: „Jiný někdy den,
když svolíte, k vám přijdu, paní,
jsem chor, snad je to z nevyspání,
též hlavou často trpím moc,“
a dávaje všem dobrou noc,
stisk' Janě ruku bez usmání
a kvapným krokem zmizel v stráni.

„Věř, tomu jistě něco schází,“
děl Střela paní, když šli spat,

„buď moc se vídeňčí a kazí,
buď — nic bych za to nechtěl dát —
zle se mu při zkoušce as vedlo,
neb něco do srdce mu sedlo,
co tajně, ale těžce nese;
no, neuškodí, zeptáme se,
však bez toho jsem něco slech',
co k té mě bedlivosti nutí —
pan Jarý řekl mi, co kutí,
jenž v posledních to zvěděl dnech;
tak brzo jistou pravdu zvíme,
a pak — a pak — no, uvidíme!“

Též Jana na svém pokojíku
než ondy mnohem déle bděla;
bylť Václav chladný proti zvyku,
víc, nežli přála si a chtěla,
a nač se těšila tak dlouze,
jak plachý sen jí prchlo pouze.
„Či,“ pravila si, „nemám snad
co jiné dívky tolik vnad
a tolik zdob a strojné krásy?
Proč chladným, nemluvným byl asi.
či některá jej poutá více
než já, já Chlumská poustevnice?
Je jinaký než ondy býval —“
a slzou modrý zrak se stmíval.
Strach jakýs tajemný to byl,
že Václav za tak dlouhých chvil

jí zapomněl, a k sobě děla:
„Vždyť já též častěj zapomněla,
dnes poznovu to opět vím,
kéž choré srdce v čas se zhojí;
jen přízeň k Jarému mne pojí,
leč Václav mým je, zase mým;
já vše mu řeknu, co jsem snila,
jen jestliže též Václav klidně
zřel na ruch žití v lesku Vídně,
jež zrakům mým ho zatopila."

I Václav strádal; těžký vzdech
dral z ňader se, ba neuleh'
té noci, ač byl zemdlen dosti;
hruď kloval mu sup žárlivostí,
an zřel, jak Jarý s leskem v oku
stál svěží po Janině boku,
a Jana sluníčko jak k nivě
vždy vzhledla k němu přívětivě,
když druhdy v rozhovor se mísil,
by chabý ručej řeči křísil.

Tak Václav, jehož cit již mřel,
zas láskou k Janě zahořel,
že sám však zkázu v srdci kryl,
též nedůvěřiv k Janě byl
a, zlou jsa vášní rozechvěn,
chtěl všecko zvědět ven a ven,

co v mysli spřádala a spřádá
a zda jak dříve má ho ráda;
leč marna byla jeho píle,
on nikdy nezřel k tomu chvíle,
vždy Jarý po jejím byl boku
a důvěrný s ní hovor veď,
a štěstí svítilo mu v oku,
an Václav hněvem mřel a bleď.

I přešel měsíc — dlouhý čas, —
a Václav chodil zas a zas,
leč nikdy nestih' Jany samé
a rozčilen a rozzloben,
že z úmysla ho jenom klame,
vždy žárlivější byl co den,
až v útěchu, jak činil spíš,
zas napěněnou brával číš.
Když přicházel jat hněvem domů,
byl v duši všecek zamračen
a, na klam Janin mysle jen,
hned ušklíb' se a mumlal k tomu,
hned hlavu kloně sevřel ruku,
hned vyskočil jak šipka z luku,
by k Chlumu zřel a sedl zas,
a zrak mu blýsk', by rázem has'.

„S tím v pořádku to není věru,"
děl Vraný k ženě, „proč, snad vím:
vše pro Střelovu bude dceru,
a myslím, že se nemýlím,

já tu tam ovšem pozoroval,
co osud tkal a život snoval;
hoch s námi v myslivci zřel testě,
a teď mu taxátor je v cestě.

Je žárliv, ovšem, tak to bývá,
leč všecko, myslím, zhojí čas,
jenž různé léky pro nás skrývá;
ta vášnivost ho přejde zas,
až, nechať nyní láskou bledne,
tu pravou spatří jeho zrak,
pak lásce na lestkvici sedne
jak důvěřivý tažný pták,
a hrdě vzpřímí leb zas svislý,
vždyť sejde s očí, sejde s mysli!"

I Jana, ač se klidnou zdála,
chvil důvěrnějších vyčkávala,
kdy Váša kouzlem temných zraků
v ráz rozptýlí tu roušku mraků,
jež skrývala ho duši její,
a pak že v blahých citů reji
a v zardění a v srdce tluku
svou upřímně mu podá ruku.
A chvíle ona přišla v skoru,
když Střela s Jarým celý den
byl u probírek na dozoru
a doma Jana s matkou jen.

XV.

Když Václav vkročil ke své druži,
zřel na stolečku kytku růží,
jichž milý ovanul ho dech,
a všecek zaražen se tázal:
„Aj, kdo pak kytici tu svázal,
kde bereš krásných růží těch?“

A Jana klidně odvětila:
„Já překvapena jimi byla.“ —
„Tak! Ponejprv?“ — „Již vícekrát;
pan Jarý, kde je jakákoli,
ví o všech růžích po okolí
a má ty květy nejvíc rád.“ —
„Proč si jich tedy nenechává?“ —
„Snad ví, že též je ráda mám,
a proto nejhezčí mně dává.“ —
„Což pošle je, či přijde sám?“ —
„Jak kdy! To od těch dob je asi,
co po tobě jsem zasteskla si;

on těšíval mě všelijak —“
tu přes tvář Vášovu lít' mrak —
„a na jaře, když chodil v les,
vždy konvalinek nosil směs,
jak právě ty dřív z tichých skrejší,
však mám z nich posud nejkrásnější,
zde v Kollárově Slávy dceři.“ —
„A růži?“ „Žádnou!“ „Kdož to věří?“
„Aj, Václave, kdy lhala jsem?“ —
„To v nouzi přihodí se všem!“ —
„Mně ne!“ — „Rád tedy věděl bych,
proč růže bereš darem, Jano?“ —
„Můj Bože, což pak je to hřích?
Brát květiny můž' každý!“ — „Ano,
kdo jiného cos za to dává!“ —
„To, myslím, pořídku se stává,
a já — já nevím, co bych dala,
ať matka splácí, když to vzala.“

Tu Jana z duše zasmála se,
a Václav klidněj mluvil zase:
„Toť dosti laciné jsou dary!
A co pak dělá pořád Jarý?“ —
„Vždy pilně pracuje a v tichu,“
zas Jana děla bez ostychu,
„a při kreslení vždy si zpívá
a večer s námi hovořívá.“ —
„A co?“ Václav se rychle ptal.
„No, vypráví, kde měříval,

než přišel sem, jak lesy stály,
ký život na Třeboňsku byl
a jaké zábavy a bály
za masopustních ondy chvil,
a mne se ptal, zda u nás kdes
též někde slušný bývá ples,
a že bychom pak mohli snad
naň sanici si udělat, —
a různé věci jizbou letí —
kdož může míti na paměti
těch rozhovorů pestrou směs!
Což navštívil's již také ples?“

„Ne,“ zalhal Váša s tváří smělou,
leč duší hněvem rozkypělou,
„bál netěší mě zhola nic!“ —
„Já též netančím ráda sic
a mnohých tanců neznám skorem,
leč na ples jíti přála jsem,
tož otec děl, že pojedem
snad letos s panem taxátorem.“

„Tak, tak?“ děl Václav usmívavě
a s dobře nastrojeným chladem,
„toť nutno při děvčeti mladém.“
ač prudce hnala se mu k hlavě
krev rozpěněná žárlivostí,
leč věděti chtě stále více,
děl k Janě sháněje mrak s líce:

„To vděčni buďte svému hosti,
když dobrý tak a hodný tuze.“

„Ba jsme; on skoro z každé chůze,
když se svým strojem kráčí ven.
mně kvítí staví do oken.
A dvorný je! Víš, co mi děl,
když, lilji zlatohlavou nesa,
pln radosti šel domů z lesa?“ —
„No?“ — „S úsměvem ji přinášel
řka: ‚Řídká přírody to dávka
v těch hvozdech zde i vůkol snad,
a vy jste také zlatohlávka
a lilijí jste dosavad;
nuž vezměte ji, slečno, darem
a před slunečním kryjte žárem
ji v modlitební knize kdes,
a buďte navždy jako dnes!‘“

„Tak!“ smál se Váša, „cudný pán,
leč před tebou jen asi bude;
dost děvčat chodí lesem všude,
a nad síň útulný je stan,
kde bujné boučí sněti shýbá,
a myslivec, to, myslím, víš,
rád s květinami chodí spíš
a potom objímá a líbá

a lásky v úděl má vždy víc.
Proč, Jano, tak mi nejdeš vstříc?“
A jak by se byl smysly minul,
na bujná ňadra Janu vinul
a líbaje ji, pravil zas:
„Ten Jarý vstoupil mezi nás,
leč neškodným se musí státi,
buď volna důkazy mi dáti,
jež dává děvče jenom tomu,
kdo ženou si ji vede domů —“
a zbujné krve v divém plání
a náhlém smyslů vrávorání
a citů rozjitření ruče
v ráz Janu svíral do náruče.

Tou vášní náhle ulekána,
jak vyděšena křikla Jana,
a velký před besídkou pes,
jenž dřímat zdál se, hlavu vznes'
a hněviv štěkl kolikráte.
„Co za bestii v domě máte,“
děl Václav všecek rozhorlen,
„či divoký je hafan ten?“
A na to — ve tvář krev se lila —
mu Jana plaše odvětila:
„Můj strážce je to — Ryse, viď,
pan Jarý vychoval ho tady
a nyní průvodcem mi všady.“ —
„Pryč, sprostý štěkoune, se kliď,“

děl Václav, „hloupý jsi a líný
jak vepř,“ a kop’ ho do slabiny.

Pes zaúpěl a zaštěkal
a na Vášu se hněviv vzpial,
leč ustrašena Jana vzkřikla,
než řada zubů v tělo vnikla,
a volajíc psa rychle k sobě,
jej hladila jak máť své robě.
„To věru podivné jsou mravy,“
děl Václav znova rozhněvaně,
když pes dal hlavu na klín Janě,
„ten hafan napadne mě dravý,
a ty ho hladíš ještě k tomu!“ —
„On neublíží pranikomu,
a konal, obrana co žádá . . .“
„No, tak si ho měj jenom ráda,“
děl Váša, krotě hněv z té výtky,
„jen nebeř ho již do besídky;
když přijdu, chci být s tebou sám,
bych řekl ti, jak rád tě mám,
a zbaven ohledů všech pout
moh’ k srdci tebe přivinout
jak při prvním dřív políbení.“

„Ó Václave, to již tak není!
Tys jiný mnohem nežli prv,
tvá řeč je divná, všecka jiná,

žár v oku máš, a chmura stinná
mě ze stažených straší brv.
To láska není, to je zmar;
v strach mění se mi snové zlatí,
tvých ňader teplo na požár
a na bludičky v rudé slati
tvých očí hvězdy; žel, ó žel!
Proč nejsi, jak jsi odešel,
tak milý, tichý a přec vroucí
s tou řečí jako květy prostou,
jež na lučině lesní rostou,
když slunečko ji líbá skvoucí!
Ach, škoda mladé lásky naší,
mne vášeň tvoje nyní straší."

„To hněv je na smělého soka,
jenž přízně tvé si dobyl teď,"
a jiskry sršely mu z oka,
„leč já mu neustoupím, hleď,
v ráz hodlám všaký odpor zmoci.
dnes ještě půjdu k tvému otci
a řeknu, že si tě chci vzít
hned za ženu, a pokoj mít."
A Václav k odchodu se zdvih',
leč Jana, pozvedajíc hlavy
a mníc, že Váša v žert to praví,
by zahnal duše její mraky,
své kalné vyjasnila zraky
a v srdečný se dala smích,

i prohodila jako maní:
„To bylo by tak studování,
a důstojnost též pro mne nová,
až před oltářem bych tak stála,
já, milostpaní studentová,“
a znova upřímně se smála.

Leč Váša, smíchem podrážděn,
zřel žhavým okem v náhlém hněvu
na znova polekanou děvu
a mluvil, divé vášně plen:
„Nuž dobře tedy, jen se směj,
a psa i Jarého si měj
a bav se s ním a bluď s ním v lese,
kde můžeš potkati ho hleď
a do bálu s ním také jeď,
nač dávno srdce tvé se třese;
den ze dne zpívej s ním, jak chceš,
a na ústret mu z domu běž,
a při vášnivém ňader vznětí
přej všeho mu, co mně jsi dnes
zde odpírala při objetí;
déšť polibků mu v úkoj nes,
víc, nežli žádá, než chce mít,
až lásky tvé pak bude syt
a v smíchu ukáže ti záda,
snad měla bys mne zase ráda.
Leč znám již svět a nejsem z těch,
jež nazpět vodí lásky spěch,

a nedbám takých hloupých ctností,
spíš, jak ty s Jarým, ještě dnes
též nalíbám se do sytosti;
mně fiflenství se hnusí, věz,
i cudnost hloupě ostýchavá,
jež teletem se hlídat dává
či řeznickým psem od milána."

A beze slova stála Jana
a ulekána nevěděla,
co na to vše by říci měla,
a mníc, že hněv to planých zvuků,
a v důvěře, že vše se změní,
vstříc k smíru vztahovala ruku;
leč Váša v stálém rozčilení,
jak smyslů zbaven, ze všech sil
ji zlostně nazpět odstrčil
a v zlobě, nehodna jež muže,
i z vázy vytrhl jí růže
a vrh' je k nohám bledé Jany,
z úst chrle různá slova hany,
a Rysa v žebra nohou bil,
že kňuče bolestí se svil
a na celém se třásl těle;
pak v smíchu zrovna divokém
děl k Janě: „Vidíš, v klín ho vem,
dost posud nemá-li, to tele, —
a věz, i toho pěst mne zbaví,
či ruka ty ti dary snesla!"

Leč Jana na lavičku klesla
a v pláč se dala usedavý,
když Václav od ní odcházel
a na celém se těle chvěl.

Z počátku Jana uzardělá
jej mile nazpět volat chtěla;
když zřela však, že v stálém vzdoru
ni „S Bohem“ nedav, zlícen, bled,
jak poplašený přeběh' horu
a k ní se nazpět neohleď,
tu ustal slzet její zrak,
lesk jejích zornic chvěl se však
jak bílý motýl v hravém sletu
na anemonek modrém květu.
S lítostí v ustrnulém líci
svou utíkala na světnici,
kde na tvář malé ruce dala
a z hloubky duše zaplakala.

Té chvíle přišla z Vídně zvěst,
jak Váša žil a jaký jest,
jak zničil ducha si i tělo,
a ze Střelových úst tu znělo:
„Ten ničema! Tak klamal nás,
leč dobře, v čas že všecko víme,
teď kolem Chlumu vystavíme
hned proti němu řádnou hráz.

Pan Jarý, jenž má lesním být
a pro život si hledá družku,
mně ondy říkal o Janušku;
nic nechci proti tomu mít
a nebudu mu klásti mezí,
jen Januška-li také svolí,
jíž Dolejš zase v srdci vězí,
což nyní dvojnásob mě bolí.“
A paní zas: „Ba, máme chvat
té proti lásce bojovat;
mně také líp se líbí Jarý;
máť vznešenější ducha dary,
tož nechť si vezme Janu hned,
když rád by k oltáři ji veď,
jak ondy vyslovil se k nám;
já ráda mu své dítě dám.“

Tak v srdci s postrachem i v líci
se paní s mužem rychle shodli,
co konat, v Lipovsku-li prodlí
dél Václav, a jak Janě říci,
by zahnala jich čela vrásky
a nechala té divé lásky.

A ruče starostlivá paní
v síň dceřinu šla jako maní,
kde od Jany, jež v slzách dlela,
se rázem všeho dověděla

i jaký Václavův byl svod;
a Janin žal byl paní vhod.

„Aj, proto stesk tvůj snad a žal,
mé dítě zlaté," děla k dceři,
„ten střeštěnec by za to stál!
On vlastní mírou tebe měří;
bylť bez toho to pouhý zvyk,
dál nesmí ti již srdce rváti
a kazit tě, ten urputník,
je potřebí mu lekci dáti.
Toť věru manýra je nová,
bít v hrubém nevzdělanců truce
psa do žeber a dívky v ruce;
my ovšem dříve jsme mu přáli,
leč hada na srdci jsme hřáli,
jenž tajně uštknouti nás chtěl —
či za sklepnici tebe měl?
Hleď, zdaž pan Jarý tak se chová?
tenť s něhou úslužnost je sama
a dvorný, řádný mladý pán,
a potom, jak je vychován!
Ať s tebou sám, ať já jsem s váma,
je vždycky, jak to slušnost žádá,
a budoucnost má také skvělou,
leč sprosťák, jenž se s tebou hádá
a řečí dotěrnou i smělou
ti fiflen spílá jako spíš,
můž' hajným býti nanejvýš . . .
již nemluv s ním." „Až odprosí mě!"

„Nač? V něm to neslušnosti símě
zle vzrostlo; ne! S tím jsme již kvit
já nepřeju si zde ho mít,
on nás i tebe, dítě, klame,
vždyť zkoušek neudělal též,
je samá přetvářka a lež,
my psaný dukaz z Vídně máme,
jenž z rektorátu přišel dnes,
a k tomu jiných zvěstí směs.
A ženit se chce? tak! a hned?
no, to jsou tady ještě jiní,
kdo rovněž oženit se míní.
Že smála jsi se, to mu patří;
ni za dvě léta, ani za tři
by živit tebe nedoveď'.
A kdo ví, zdali vystuduje,
vždyť místo chodit do koleje,
jen v krčmách pivo v sebe leje
a v proudu sprostých zábav pluje."
„Snad jenom pomluvy a klepy!" —
„I ne, dnes nejsme již tak slepi,
a známe žití jeho spěch!
Když šel, ať šel, i ty ho nech;
ne, nemysli již na tu věc,
rci, stojí-li pak za to přec?"
A k dceři sklánějíc se níž,
zas v sladké řeči děla zvuku:
„No, Januško, výš hlavu již,
pan Jarý má prý slovo dané,
že z jara polesným se stane,

a říkal nám již o tvou ruku.
Co říkáš tomu, dítě zlaté?“
A Jana s lesklou v oku záři
jí k ňadrům sklonila květ tváři
a děla: »Ach, proč dnes se ptáte?“
Té noci Janu, žalů plen,
na mlžná křídla pojal sen,
v němž Vášových jí hněvů příval
hnal v bolestí a žalů směs
a Jarý těšil ji a zpíval
a novou kytku růží nes'.

Co to se dálo, po zlém sporu
spit vášní Václav lesem šel,
a maje srdce plno vzdoru,
jak osyka se třás' a chvěl
a mumlal: Muselo to být;
či Jarého mám sokem mít?
Proč ustavičně snášet mám
ruch žárlivosti stále tužší?
však náhle dělo mu cos v duši:
„Ty hříšníku! Nebyl's to sám,
jenž zavinil jsi, co se stalo?
ač nevíš ještě posavad,
že srdce, jemuž jsi dřív vlád',
již na věky ti výhost dalo.“

A tak hned lítost srdcem táhla,
hned bouře zmítala jím náhlá,

a Váša v ňadrech hněv i žel
zpět místo blaha nesl domů
a jako zpit se potácel,
až nad hořejším mlýnem v lomu,
vždy více rozrušen a bled,
na křemelový balvan sed',
by vyplakal, co v hruď mu kleslo . . .
A slunce k západu se neslo.

XVI.

Už tmělo se, když po průhoně
lom mimo mládek Svára šel
a Václava, jenž hlavu kloně
skryt v důlu byl, lát uslyšel;
hned hněvem zahořel i zlostí
a věda, na čem Václav jest,
klam osnoval a spřádal lest
a pravil jako z útrpnosti:
„Aj, aj, vám slza z očí kane!
Co děláte tu, mladý pane?“

„Co ptáš se, jdi svou cestou, víš!“
„No, jen ne zhurta, půjdu již,
leč tuším, co vás asi moří,
a moh' bych potěšit vás v hoři.“ —
„Mně není potřeba tvých těch!“ —
„I kdo ví, kdybyste vše věděl . . .“
„Vím dost, to ostatní si nech . . .“

„Má prý to být už za šest neděl – –“
„Co? hovoř!“ živě Váša děl,
jenž mžikem na vzdor zapomněl,
a mládek dodal: „Svatba přec,
tak aspoň slyšel jsem tu věc
předvčírem vypravovat v Smolči;
no, to už je tak způsob holčí,
lhát třebas rok, než přijde jiný,
jenž děvče vezme do hodiny.“

„Co tlacháš stále mi a planě?“
děl Václav všecek zaražen. —
„No, mluvím o Střelovic Janě,
to známo jest přec ven a ven,
že na půl roku prý již skorem
je zasnoubena s taxátorem,
ač zprvu o vás dbala víc;
což z domu nepsali vám nic?“ —
„Nic.“ — „Ale jděte, mladý pane,
snad přece.“ — „Ne, ne, povídám.“

„Tak, odkud tedy vítr vane,
že nedoneslo se to k vám?
vždyť klamu nelze ani tušit,
snad nechtěli vám klidu rušit.
Té slečince se nedivím,
má čekat čtyři léta snad,
až přestanete studovat,
a než budete pánem svým

zas několik, to trochu mrzí
a každá touží vdát se brzy,
leč otec-li vám nenapsal,
ký obrat na Chlumu se stal,
a kde a jak a proč to vázne,
pak svévolí to bohaprázné.
Moh' oznámit vám: Domů jeď,
nech knih, radš oženit se hleď,
nač věčné ono studování?
vždyť mlynáři jsou větší páni
než myslivci! Hle, jaký tvor
je takovýhle taxátor?
vždyť pro dva nemá chleba dost,
a vy byste mu pro radost
chtěl ustoupit a nechat Jany?
Ne, pane, to by hněv byl planý;
proč chcete ruce složit v klín?
vždyť máte pole, les i mlýn.
Leč nač pak tady v lomu stát,
radš na Zelenou pojďme chvíli,
snad mohl bych vám radu dát,
jak přec byste se dostal k cíli
a zahnal různých lidí klamy —
tam budeme dnes pěkně sami.“

A Václav, který v hněvném vzdoru
víc k vlastní zhoubě slyšet chtěl,
šel s mládkem v krčmu bez odporu,
vše pravdou maje, co mu děl,

a řeči jeho živým slovem
a napěněnou čiší mnohou
hruď rval a týral přeubohou
a tonul v zkázy zdroji novém.

„Hm,“ pravil Svára, „k čemu školy?
Radš mlýna ujměte se hned
a svojich luk a svojich polí,
proč otčím váš by sám to ved'?
Jste muž, mlýn tisíce vám nese,
nač o jakýs vám revír stát?
a děvče dospělé se třese,
jen aby již se mohlo vdát;
leč mlýn dřív odevzdat si dejte,
hned jednejte a nemeškejte,
co chcete vy, to ať se stane!
No, na zdar tedy, mladý pane,
jen jednejte, tím líp, čím spíše . . .
Hej, jářku, naplňte nám číše,
či myslíte, že máme dost,
když láska týrá nás neb zlost?“

A Václav s mládkem pili, pili,
až důvěrni jak bratři byli,
a Svára, buše na stůl pěstí,
děl v smíchu: „To by v tom byl čert,
dvou tisíc aby nemoh' nésti
váš mlýn! Což dva, toť pouhý žert,

on s poli jistě přes tři nese.
To nemá žádný panák v lese,
ba dvakráte je tolik skorem,
co Střela má i s taxátorem.
Jen ze škol pryč a mlýna dbát,
nač prostudovat celé mládí?
pak Střelovi vám Janu rádi
hned přivedou, vždyť chtí ji vdát.
Tož, pane, rychle bez odkladu
vše doma ujednejte jen
a dejte na Svárovu radu,
já myslím, že tak za týden
vše v pořádku již bude asi,
a pak, to budou ňáké časy!
Leč u všech všudy, devět již,
já doma měl být mnohem spíš
a řídit mletí nasypané;
tož pojďte raděj, mladý pane,
a projednejte ještě dneska,
co radil jsem, a věřte tomu,
že nejkratší to ze všech stezka,
vzít krásnou Janušku si domů,
jen nezraďte mne žádné doby,
to víte, že pan otec z důli
již mně by neučinil k vůli,
an posavad se na mne zlobí
pro hloupé slovo moc a moc . . .
leč jestliže kdy něco chcete,
vždy víte, kde mě naleznete;
jen přijďte. A teď dobrou noc!“

A rozešli se rukou dáním,
leč když byl Václav převezen
a ke Skal bílých kráčel stráním,
děl Svára: „Počkejte jen dál,
vy protější však zvíte hnedky,
že štěstí rodí také zmetky,“
a z plného se hrdla smál.

Noc křídly dálný skryla svět,
a důlem táhly mlhy sivé,
než Václav domů přišel zpět
spit, k žalu matce starostlivé;
když otec s matkou se ho ptali,
proč víc než kdy je hněviv zas,
děl: „Veliké se změny staly,
co ve Vídni jsem trávil čas;
a zevšad zeje stín a chlad.“

„Zde? Neklameš se, Vášo, snad?“
děl otec, na syna jenž vzhleď,
„ne, ne, jsi churav; raději hned
si lehni; odpočiň již dnes.“ —
„Ba, čert mě do těch skal zde nes'
a k tomu ještě na Chlum vlek';
mám lítost, eh, co lítost? vztek!
Víc facír lecjaký má štěstí!“
a v hněvu na stůl bušil pěstí.

„Co děláš, synu? Zdrž se již,
což činí vzdělaný tak muž?
jdi,“ otec domlouval, „jdi spat,
až zítra vše si řeknem lépe,
snad mohu ti pak radu dát;
však slyš! Mlýn domílá a klepe,
jdu přihlednout teď trochu k dílu;
jen vůli, Václave, a sílu!“

A k mletí šel; tu matka vstala
a sedla k Václavovi blíž
a vážně synu domlouvala:
„Tys, hochu, sám vším vinen, víš,
což změna ta ti na podiv?
Jsi nyní jinaký než dřív;
vždyť svými toulkami a mravy
sám sobě škodíš a nám všem!
Kde školy asi, kde je zdraví,
kde pořádek je v žití tvém?
A peněz! co jsi peněz stál,
a vše jako by vítr svál.
Hleď, otec namáhal se, mořil
a, nechtě od domu jít dům,
sám na sobě, kde mohl, spořil,
by pomohl ti k penězům.
A jak se spadl, pohleď naň!
vždyť dvoukružák ti stavěl nový,
dal silnější pouch stavidlový
a z dřínu česlice a zbraň,

a podhorní dal do náboje.
to stojí práce, dítě moje!
I v zimě stále měl se k dílu,
den na den opravoval pilu,
jíž dlouhým časem zpuchřel hon,
a bedliv býval pouze on,
by lepší těr byl klad a špalků;
též minulého jara záhy
tu vystřílel a srovnal skalku,
jež čněla v kraji mlýnské dráhy;
ba vše je upraveno teď,
a jaký vděk tvůj? Synu, hleď,
co uspořeno bylo prve,
je vše to tam; dluh roste zas,
což nechce ti to jíti z krve?
Je, Vášo, svrchovaný čas,
bys obrátil. Buď jako dřív
a přísahy své pamětliv,
již mně jsi dal a také otci,
což nemůžeš svých vášní zmoci?
proč náš i svůj si rušíš klid?
víš, jak je pomlouvačný lid,
již roznáší tě po okolí.
To, Václave, nás tuze bolí!"

„Aha," děl Václav na ta slova,
„pan otčim již mě přemaloval!"
A když se Vraný vrátil znova,
hned posupněj se k němu choval,

a hněviv zhlídaje naň stranou,
v ráz dodal: „Pomluvy to s hanou,
klep moukou zaplacený babce;
mní otec před sebou mít chlapce,
že vámi svou mi dává důtku?
jsem pánem činů svých a skutků!
Či kantorů dle starých rady
snad metličkou mi chcete dát?
Z nás každý máme svoje vady,
a víc-li užívám, jsem mlád.
A školy? školy, čert je vem!
Dost bohat jsem, nač jakou tužbu
na panský krejcar, panskou službu?
mlýn revírům je roveň třem,
nač dřít se u knih kopu let?
Pan Střela dřív mě špatně veď,
teď zůstanu radš mlynářem!“ —
„Tak, ze studií na pachole!
Radš naprav se a dostuduj!“ —

„Vy mluvte si, leč já jsem svůj!
Mám mlýn, mám pilu, les a pole
a s nadlesním bych nechtěl měnit;
no, na to přec se mohu ženit!
Ne, nedám sobě jinak radit
a musím chlapa vystrnadit,
jenž po okolí říká všem,
že Janiným je ženichem.“

„Tak,“ řekl Vraný, „mlýn chceš hned?
Vždyť nejsi ještě plnolet!
Zdaž chasa poslechla by chlapce,
až nařídil bys přede dnem:
Hej, vzhůru, domílejte střapce,
a každý k svému pospěš stroji? . . .
Ne, ne! to naše plahočení,
můj milý, pro studenta není,
vždyť nevíš, jak a co kde stojí.“

Tím pohněval se Václav znova:
„Což musí léta býti as,
kde se synem mlýn vede vdova,
či všecka moc je tady z vás,
a matka bezvládnou se stala,
když za svého se stárka vdala?
No ovšem, mlýnský stroj je spletit,
já řídit bych ho nedoveď'!
Když léta všecko spraví hned,
tož dejte u soudu mě zletit,
vždyť tolik vím snad, bohudík,
co ledakterý poručník!“

„No Vášo, tuhle toho nech,“
zas matka děla na pospěch,
„už plna míra je tvých řečí,
či ponouká tě rozum něčí,
jenž proti otci tebe štval?
snad proto jsi dřív studoval?“

„Co?“ zase Váša matce vstříc,
„on má snad vládnout a já nic,
to byl by takhle způsob nový?
líp úřad nám to všecko poví,
já nepovolím, já jsem pán!“
A víc než druhdy rozhněván
šel do přístěnku ručím chvatem
a padl na lože i s šatem.

„Je ztracen, dál tak půjde-li to,“
zavzdechla matka, „jako dnes;
ach, jak mi ho je z duše líto,
již ví to kolem každá ves,
a nebude-li zvůle mít,
jen toulat bude se a pít;
rci pro Boha, co činit tady?
já nevím si již žádné rady.“

Tu Vraný síní přecházeje
děl tesklivě: „Ba, zle se děje
nám na žalost a posměch chasy,
leč doufá-li, že tím se spasí,
pak mlýn ať se mu odevzdá,
vždyť budeme s ním vy a já
a učiníme všecko všudy,
snad Václav nahlédne své bludy.
A mní-li — v pochybnost co beru —
že dá mu Střela svoji dceru,

a pokojně-li bude žít,
pak nad vás budu radost mít
a přes pohledy jeho křivé
rád všecko povedu, jak dříve.“

A dál se radil s ženou muž,
jak s Vášou by se obrat stal,
vždyť bodal obě srdce žal
jak z dvou stran nab[illegible] n[illegible],
až shodli se, že k vůli míru
vše učiní, jak syn si přál,
by při vlastním se krbu hřál
a vyrván zhoubnému byl víru,
jenž přes vášně ho nesl srázy
do tůně záhuby a zkázy.

Té noci oka nezavřeli,
jim nedal spáti častý vzdech
a mraky černých mátoh těch,
jež stále víc kol nich se střely;
tož ještě před úsvitem vstali,
by se synem vše ujednali
a řekli, na dále co míní

„Tak,“ děla matka, „bu[illegible] nyní,
když přeješ si to, mlynařit,
já nemohu již déle zřít,

bys život ničil, plýtval zdravím . . .“
A Vraný děl: „Je ujednáno,
vše na úřadě s tebou spravím.“
A do města šel s Vášou ráno.

Co tak se dálo, bez ustání
stesk Janu svíral, hněv i žel
a rušil bdění, plašil spaní,
že Václav nazpět nepřišel
a neodprosil svého činu,
ač také dávala si vinu,
že křivdu zlou mu učinila,
když s Jarým na procházkách byla.

Leč matka, lépe všeho znalá,
i s otcem stále domlouvala
a v dumavém ji těšíc smutku,
vždy vážnou dávala jí důtku,
že lásky její nehoden,
kdo svévolně již časy drahné
jen po číši a ženách prahne
a zvlčen je a zvídeňčen,
až v hrdost přešel Janin žel,
a děla: „Tak mě klamat směl!“
a srdce své, v němž lítost vřela,
té chvíle jemu uzavřela,
a když později za večera
šla na procházku s matkou dcera

a Jarý slovy sladkých zvuků
svou k průvodu jí dával ruku,
tu s nachem v tváři přijala ji,
a matka usmála se v taji
a děla Janě s vroucím vděkem:
„Tak! Na lásku buď láska lékem,
jak mnohem dříve býti mělo,“
a tvář jí líbala i čelo.

XVII.

List z města přišel záhy dosti
o postupu i zletilosti,
a Václav na srdce ho tisk',
leč rodičům slz pramen trysk'
v tvář ustaranou chvílí tou,
ne blahem, ale předtuchou,
že štěstí, jehož Václav hledá,
ni tenkrát dosíci se nedá,
až otec vážně děl: „Již sám
jsi pánem od těchto zde chvil;
čím já až posavad zde byl,
tím pro tebe být přestávám
i na matčině mlýna půli,
jež nemá v živobytí svém,
než co jí patří úpisem
vším právem v otce tvého vůli.
Já bez odkladu, ještě dnes
své účty do pořádku dám
a pana Střelu požádám,

by dosvědčil mně, až by zhleď,
i tobě, matce tvé i soudu,
že mlýn vždy poctivě jsem veď,
a dobře vzdělával tvou hroudu.
Jsi spokojen?“ „Jsem,“ Váša děl.
A Vraný hned se k cestě měl,
ač vzdychl si: „To chvíle divny,
kéž klidně v dál se přeženou!“
a dohodnuv se se ženou,
šel s kleslou hlavou do myslivny,
leč z dvora obrátiv se ještě,
děl Václavovi: „Musíš, synu,
jít se mnou, když máš taký chvat,
vše převzíti a podepsat.“ —
„Já přijdu později, za hodinu,
vy buďte kmotrem přání mému,
bych Janu pod svůj uveď krov,
a ztraťte za mne hrstku slov,
já chodívám rád k hotovému.“

Do myslivárny Chlumské hory
bled Vraný vkročil jako chorý
a myslivcovi vyprávěl,
proč učinil, jak Václav chtěl,
i prosil, by mu dosvědčil,
jak mlýn je teď a jaký byl,
když podle zákona a práva
jej Václavovi odevzdává.

Pan Střela na lenošce sedě
děl, Vranému v tvář smutnou hledě:
„To, pane, šlakovitá věc,
já nepustil bych mlýna přec;
vy přes příliš jste měkcí byli,
Bůh dej, ať dobře je to — leč,
když úředně jste učinili,
je marna všecka další řeč,
a neradno se v něco plésti;
kéž všem by vám to bylo k štěstí!“
A po té Střela vypravoval,
jak Václav zběsile se choval,
a jaké důvody jsou stery,
proč za choť nedá mu své dcery.

Když Vraný řeč tu uslyšel,
jak podťat zpátky k mlýnu šel;
strach tkvěl mu na zsinalém líci,
a na srdci mu hlodal žal,
i nevěděl, jak doma říci,
co Střela v odpověď mu dal,
a kterak syn všem na pohanu
sám sebe ztratil a pak Janu.

Tou dobou se srdcem jak v žáru
šel Václav na Chlum vystrojen,
leč u přívozu potkal Sváru,
jenž, dávaje mu dobrý den,

ptal dychtivě se, jak se dálo,
a srdce v těle se mu smálo,
když vyslechl, co slyšet chtěl,
leč náschvál starostlivě děl:
„Že k Střelovým šel Vraný v horu?
No, no, mějte se na pozoru,
ať trochu vám tam nepřisolí;
mlýn odevzdat, to, pane, bolí;
leč pěšinou zde vzhůru běžte,
snad že mu nadejdete ještě,
je k tomu čas! To haním vám,
že nechal jste ho jíti sám,
rád na ramenech obou nese —
až zpět půjdete, zastavte se!“

Ač chodník kratčej výš se vinul,
přec Václav s otčímem se minul,
byl sám, a plachost zřela z líce,
když myslivcovy do světnice
přes hostinný dřív kročil práh,
vždyť Střela v rýhy čelo stáh',
a slova nepronesši ani,
ven pohněvaná vyšla paní.

„Aj, k nám jsi odhodlal se jít?
No, to již nemuselo být,“
děl Střela, „staré tvé mám rád,
leč tebe? nač mi tebe dbát?

A ty chceš za ženu mít Janu?
snad za rovnou ji sobě máš?
To, pane, Střelu málo znáš,
já nad tvým přáním hněvem planu!
Nač neseš mi svůj právní list,
že mlýn máš a jsi plnolet?
to pro mne není nežli tret,
já nechci vidět ani číst;
já poznal tě, i ty mě znáš!
Buď šťasten, mel a hospodaři,
a co si přeješ, ať se daří,
leč na pokoji dům nech náš;
my, kdybys panství dostal dnes,
přec Jany nedáme ti, věz!
Kdo proti otci zvrhlost jeví,
jak šel by někdy ženě vstříc?
jed v srdci máš a v hlavě plevy,
a ty směl's o dítě mi říc'?
Kam, smělče, nesly tě tvé touhy,
vždyť pijan jsi a lajdák pouhý,
svou ženu v krčmě hledej kdes!"
A z hrdla ostrý smích se nes',
jenž Vášovi se v prsa vtínal
a Janin smích mu připomínal.

Leč v hněvu vzrušení a vření
dál Střela mluvil v rozhorlení:
„Ne, ne! Byl's samá lest a klam;
já jediné jen dítě mám,

v němž zakotvil jsem duši svoji.“
a rychle kráčel po pokoji.
Tu bez tuchy, že Václav v síni,
též Jana vkročila a hned
svých v ňadrech poznala, co míní,
i jaký účel k nim ho veď.

Jak růže svěžím lícem zkvetla,
a jako červánková zář
to přeletělo její tvář,
když s Václavem se opět střetla,
jenž, vzpomněv chvíle vášně smělé,
chvěl náhle na celém se těle
a bez řeči jak socha stál,
až Střela znova započal
řeč naschvál klidných slov i zvuků:
„No, Jano, vyslovit se hleď,
viz, Dolejš přišel právě teď
a žádá o tvoji mě ruku.“

A Jana tichým hlasem děla:
„Chvil dětství, Vášo, zapomeň,
co snů svých splněním jsem chtěla;
je vše to tam; co's v dálce dlel,
jen klamu předivo jsi snoval
a na svou družku zapomněl...
ty nikdy jsi mne nemiloval,
co's jevil, byla vášní směs...“

„Jak dříve mám tě rád i dnes,“
děl Václav v rozčilení duše,
leč Střela v řeč mu padl suše:
„Je pozdě, nech si lásku svou,
jeť dcera má již nevěstou.“ —
„To není pravda! Jano, mluv!“ —
„Je! Posledních se stalo dnův,
a ty buď šťasten s ženou jinou!“

Tu Václav křik' a z dveří ven
zpět potácel se s tváří sinou,
jak šípem nebes postřelen.
Slov odmítavých nečekal,
jak vichor ze Chlumu se hnal
a lál a zuřil divým vztekem,
až v krčmě stanul v okamžiku,
by podle úmluvy i zvyku
dle Sváry džbán a číš vzal lékem

„Aj, záby jste se vrátil tuze,“
děl Svára, „nu, jak stojí věc?“
„Mlč, nemluv, škoda bylo chůze.“
„Tak, jak jsem tušil, bylo přec,
ba, hned bych duši na to vsadil,
že Střelovým sám Vraný radil,
by mohl, jako praví zvěst,
dál hospodařit na svou pěst.
Či nemyslíte?“ — „Věru, snad,“
do řeči zlícen Váša vpad',

„leč zatopím mu, jak se sluší!“ —
„Teď vzpomínám si na mou duši,“
zas Svára děl, „na jednu věc,
ký otčím váš je poctivec,
jak činí teď, tak činí stále
ve čtyrech očích tich a něm,
leč potají čert vězí v něm,
vždyť celý rok byl v kriminále!“
„Tak?“ „Jistě!“ „Dobře, že to vím,
hned lotra z mlýna vyhodím!“
„Ne, safra, Dolejši, ne hned,
tím mnoho bys tu nevyveď',
to na trest chlapů nepostačí,
tím zloděje bys nepokořil,
moc peněz má; vždyť z tvého spořil
a na dvanáct se stovek páčí;
kraď' korce ti a dával mírky,
teď nesmí ještě táhnout sirky,
vše musí dát ti nějak zpět,
ať klopí, na křídu kde's pil;
ten rád by, pane, jenom byl
a volným měl by potom svět.
Máš vždycky dosti času k tomu,
tož přemáhej se teď a ztiš,
by, až ho vyprovodíš z domu,
šel vandrem jako zmoklá myš
a k ostudě byl lidem všem.
Hej, pivo, pivo, plecháč sem!
ten, když se hněvem ruka třese,
spíš nějakou tu ránu snese.

Však ještě jednu radu mám,
jen učiň, jak ti povídám —"

A Svára tajemnými slovy
blíž zasedl si k Václavovi.
Leč podivná as slova děl,
že Václav naň se zahleděl
a pravil: „Marno bude, věz,
dům zavřen, na dvoře je pes." —
„Snad v lese, až se večer schýlí." —
„Ej, zkusím to!" — A zase pili.

Když nad údolím již se tmělo
a ptactvo ustávalo pět,
děl Vraný: „Vím, že zle se dělo,
an Václav nepřichází zpět;
mám strach a úzkost stále víc,
radš procházkou mu půjdu vstříc!"
A Vraný oblek' se a šel;
tu od Zelené zpěv mu zněl
vždy ostřeji a hlasněj v uchu,
a toho zpěvu dvojí hlas
tak bolestně ho řezal v duchu,
že zastavil se zas a zas
a poslouchal ty hlasy známé
a zachvěl se jak zvadlý list,
leč dále šel, mně, že se klame,
a zase nejsa zcela jist,

stál mlčky poslouchaje znova,
až Václavova slyšel slova,
jenž, drsným hlasem Chlumské haně,
lál sobě, Jarému i Janě.

Tu Vraný strachem tajil dech,
vždyť o ženu se bál i syna,
pak ruče zdvojnásobil spěch
a, ze skal rychle vyšed klína,
vstoup' do hospody v onu chvíli,
když zpiti Svára s Václavem
z plecháčů na bratrství pili.

„Aj, aj,“ děl mládek, „také sem
pan otec potají? i šlaka!
snad dobré pivečko jej láká,
že na noční si vyšel hod?
No, pane otče, je-li vhod!...“
a nes' mu plecháč, aby pil,
leč Vraný plecháč odstrčil
a přistupuje k Václavovi,
děl mírně, domluvnými slovy:
„Noc máme, Václave, již temnou,
což, nechtěl bys snad jíti se mnou?“

Však Václav, odvrátiv se stranou,
křik' skoro vztekle: „Trefím sám,
já nerad jaké strážce mám
a policajty na hlídanou,

či zpropitné mít chcete snad?“
A Svára do řeči mu vpad':
„Což večer doma dělat celý?“ —
„Je deset hodin!“ — „Co je víc?
pan Dolejš rád se obveselí,
vždyť bez toho tu nemá nic,
a holku odloudil mu jiný;
nač koukal by tu na hodiny.“

Však Vraný zachoval svůj klid
a na mládka se neohlíd',
až Václav vzkřikl rozhorlen:
„Jít s vámi věru se mi nechce,
vztek divoký mi v srdci řehce,
nač hloupým škemráním mě vnadit?
ne, od vás nedám sobě radit,
a proč, to jindy povím vám,
už jděte, chci být s druhem sám!“

Tu Vraný z krčmy kráčel bled,
hruď plnou maje předtuch zlých,
a za ním letěl Svárův smích,
leč Václav s lavice se zved'
a volal: „Sváro, vzhůru máz,
pojď, zpívej, snad mi bude snáz!

Lipovské panenky
vysoko hrají,
vždycky pár mládenců
v zásobě mají.

Lipovské panenky
po kraji známy,
dáme vám věneček
z ovesné slámy.

Ovesné věnečky
na krátké copy,
Lipovské panenky,
spadne vám s kopy.

Spustíte moldánky
s tvářičkou chudou;
půjdete k ouvodu,
vdavky než budou."

Na křídlech jihu noci šeré
v mlýn od Zelené hluk se nes'
a matce doma vzdechy steré
a žalu neukrotnou směs
do utrápené duše vrhal,
vždyť Vášův poznávala hlas
a Svárův pustý smích a jas,
jenž srdce po kusech jí trhal.
Zlých věcí vyčkávala již,
když Václav nevracel se domů,
leč jakás nevýslovná tíž
a stesk a litost přišly k tomu,

jichž neznala již řadu let.
V tom sklíčen Vraný přišel zpět,
s nímž, ovíjejíc hlavu plenou,
v ráz pospíchala na Zelenou.

Když přišla, sám už Václav byl,
leč v hrozně zbědovaném stavu,
a matka hladila mu hlavu
a prosila: „Pojď, dost jsi pil,
jde na půlnoc, je k spaní čas,
a ty zle rozčilen jsi dneska,
vždyť dobře všecko bude zas;
což jedna jenom k štěstí stezka?
Pojď, otec čeká u pramice,
pojď, pojď,“ a hladila mu líce,
„tak nesmíš si vše k srdci brát,
což také mne už nemáš rád?“

Tu Václav při těch slovech zvuku
chyť náhle mateřinu ruku
a sevřel ji, div neúpěla,
a zvolal: „Jdu, že vy jste chtěla,
však věru k vůli pranikomu
zde mimo vás bych nešel domů,
a s tím již teprv nechci k vám,
kdo špiní mě; ať jede sám.“

A s matkou na přívoz se dal,
leč lát a spílat neustal.

Sám Vraný po loďce jel zpět
a vzdychl: „Nová bouře běd
mně nad hlavou se shluká zas,“
a velká slza skrápla s řas.
To skrovná úleva je v hoři,
když v srdci plno jich jak v moři!

Slz příval snesla v mlýn ta noc
jak vodu na luh horské deště;
syn, padnuv v zhoubné vášně moc
a hněvem šíle, vzdorem třeště,
vstal posud všecek opojen,
dřív ještě než se bělal den,
a k matce děl: „Nuž odbyt jsem,
leč za to odsloužím se všem,
kdo pomohli mi tajně k tomu.
Nač ohledy mám bráti, nač?
Ten ramenářský pomlouvač,
ten vorař musí mně jít z domu!“

„Můj muž, tvůj otec? To je lež,
on nepomlouvá! To mě bolí,
ty's sám se roznes' po okolí,
a on-li půjde, půjdu též;
co bez něho bych tady byla?“

Ta slova Vášu zarazila,
a pravil: „Nuže k vůli vám
ho ještě v mlýně ponechám,
leč na očích ho nechci mít,

radš v krčmě budu jíst a pít,
a pokud ten zde bude host,
též jiným nebudu a dost!“ —

Od chvíle té hůř nežli prve
vřel Váša každou kapkou krve,
a stále puzen hněvem zlým,
prch' z domu třeba v širé noci,
by navzdor matce, navzdor otci
sem tamo bloudil okolím;
a druhdy ňader bolest množe,
krad' k myslivně se, nechav lože,
by v osvětlené spatřil síni,
jak z mraků očí Janiných
v hloub duše jeho padá jíní
a lhostejnosti led a sníh,
a kterak smutna dřív a bleda
svou spasnou kotvu v Jarém hledá,
jenž se soucitným vděkem v oku
ji v blahém štěstí vine k boku.

Tak Václav činil zas a zas,
leč vždy ho zahnal Rysův hlas,
jenž, byv jím ondy napaden,
jak vzteklý vyřítil se ven
a zpět ho nutil na pochvat.

A přec nemohl odolat
a mírniti se v ruchu zlém;

vždyť jako jestřáb nad vrabcem
a nad bahniskem dusné páry
duch kroužil nad ním mládka Sviry.
Lál, soptil na Jarého zlostí
a říkal: „Zpřerážím mu kosti,
než rozkoše by užil s Janou,
v čas dovedu ho předejít,
nech Střelovou ať padnu ranou,
dřív já ji musím v loktech mít;
co je mi uctivost, co ctnost?
mám děvek vesnických už dost!“

Vždy v noci, brázdě ňadra vody,
jak káně na Chlum tíh' a zpět,
a touže schladit hruď i ret,
zpět navracel se do hospody,
kde s mládkem zase v pustém ruchu
pil zhoubu smyslům svým i duchu
a zpíval různé písně hany
na lásku Jarého a Jany.

Hruď Střelových se vzňala hněvem
nad hnusným Dolejšovým zpěvem,
až revírník děl jeden den:
„No, konec, Jano, učiněn
těm zpěvům bude hned i pláči;
snad masopust vám letos stačí
ku svatbě s taxátorem; nuž,
co doma ujednáno již,

ať skutkem vykoná se v Týně;
hůř přátelům je v dolním mlýně;
vždyť chlap již s obejdy se druží,
leč stihnu-li ho v lesích těch,
pak, na mou duši, po čertech
mu karabáčem sprážím kůži!“

XVIII.

Ve mlýně cvalem rostl žal;
syn v zpustlém žití neustal,
ba ve zlých vášní divé zdůře
den ze dne bylo hůř a hůře,
až v počínání jeho zlém
jen Svára zbyl mu přítelem.
Pláč matčin byl mu babské lkání,
a o Vraném děl v proklínání,
že pro sebe, kde může, střádá
a matku tajně řečí hadí,
by proti němu byla, svádí,
i hádky osnuje a spřádá,
leč bázlivě hned srdce ztrácí,
když prodá se kus pole kdes,
neb chytlý uvnitř dub se kácí
a přestálý už mýtí les. —

Čas přešel: jmění za své bralo,
syn z jedněch do druhých šel úst,

luk, polí stále ubývalo,
mlýn ondy hlučný mlk' a pusť,
a nezbylo v něm zhola již
než pijan syn a s ženou muž,
by vykonali, čeho třeba,
když chudší zavítá k nim mleč,
a pro dům měli skývu chleba;
leč v pláč se změnila jich řeč,
a žena častěj vzdychla sobě:
„Ach, kdybych raděj byla v hrobě!"

I přišla zima; mrazů dech
v led změnil vodu v pramenech
a na úpatí Bílé Skály,
jež v levo nad mlýnem se zvedla,
co den si horská bouře sedla,
a její ruce sněhy valy
do mlýnských cest, jež na vše strany
šel denně prohazovat Vraný,
by jejich neschůdnosti k vůli
i ti se mleči nevyhnuli,
jimž přes vše, co se v mlýně dělo,
přec nejlépe se posud mlelo.

Syn dále mlýn i život ničil
a nedbal, rodička že milá
víc děvečkou než matkou byla,
s níž otec již jen nádeničil. —

Byl krutý leden, mlýny stály,
a v lednici byl silný led,
však přece mleči přišli z dáli,
a muselo se tedy mlet;
tož záhy ráno Vraný stal,
by v lednici led vysekal
a hřídel zbavil jeho moci
i stavidla, jež zmrzla v noci,
že jimi nebylo lze hnout;
i namáhal se o překot,
a na čele mu stydl pot,
leč nebyl s to jich pozvednout.
Tož do přístěnku k Václavovi
šel, vlídnými ho budě slovy,
by v těžkém pomohl mu díle,
leč divoce a zarputile
ten začal nadávat a lát:
„Již nedá ani klidně spát!
Pryč jděte, pravím, z mojí síně,
den celý válíte se líně,
a něco víc-li máte zmoci,
hned chcete čtyři ku pomoci!“

„Vždy, nechať pot se hrne s líce,“
děl Vraný, „konám všecko sám,
leč dnes, než kola vysekám,
půl dne snad uteče a více,
ač zrovna krev mi teče z nehtů;
pojď, pomoz, k tvému je to zdaru.

jsmeť bez lidí a bez krejcaru,
jen brambory nám zbyly v krechtu;
to vyhnalo nám zbytek chasy,
a Bůh ví, dál jak bude asi.“ —
„Jak bylo, zase bude tady,
či umřel u nás někdo hlady?“ —
„Ne posud, leč jsou také meze,
a pane, nouze již již leze,
jáť mohu zase vandrem jít,
však z čeho bude matka žít,
až zbudou nám jen ruce holé?
Ta tam jsou nejlepší již pole,
jež všecka jsi již hrdlem splách',
pryč ‚na klínku‘ i ‚na lipkách‘
i ‚v dlouhých dílech‘, a kde dnes
je, Vášo, pěkný ‚soudní les‘?
Mlýn ven a ven je zadlužen,
a roku potrvá-li půl,
i ten ti přijde na buben,
a žebráckou pak vezmeš hůl.
Co zbylo z všeho toho statku —
ne pro mne, ale pro tvou matku?“

„Čím nemůžete dva být syti,
dost pro jedno je živobytí,
ač z hojných tchořů, no, vždyť víte,
dost mimo dům si přilepšíte;
či kuchařku snad při ohnisku
mám držet vám jak páni v Písku?“

a Váša v pustý dal se smích,
„co chcete víc, rád věděl bych,
zlo u nás-li se zahnízdilo,
pak vaší jen to vinou bylo,
a matka bez toho jen pláče,
že takého si vzala štváče;
jak mohli jsme být šťastni dnes,
čert kdyby vás byl nepřines',
jenž taškářsky v náš dum se vloudil,
když po zásluze soud ho soudil,
až vdovu omámil, a nyní
jen mlýn mi ostouzí a špiní;
nač dát se černit, týrat stále
a smývat pomluv jed a kal?
nač matku dél by na mne štval,
kdo rohože plet' v kriminále?
Marš, táhněte lid jinde štvát,
zde Svára bude stárkovat!“

V hloub duše zraněn těmi slovy
v ráz Vraný jako stěna zbled'
a, ze síně jda Václavovy,
k své ženě na komoře sed'
a v srdce zbouřeného muce
v své třesoucí jal její ruce
a zajíkavým hlasem děl:
„Tak před čím jsem se druhdy chvěl,
dřív přišlo, než jsem chtěl, ba záhy;
pryč půjdu; musím; vyhnán jsem,
nač úrazu být kamenem?

vždyť už i s vámi — pro mne snad —
zle jal se Váša nakládat,
a život váš mi příliš drahý,
tož rychle bílou houni svinu;
leč nechci od mlýna zas k mlýnu
a vymetati cizí prahy,
radš — třeba nouzi musel třít
a hynout v neobvyklé práci —
v les půjdu, kde se dříví kácí,
a v létě budu vorařit,
bych ob čas aspoň s prámů shledl,
až budu plavat mimo vás,
zda Vášu spravil Bůh a čas,
a z jeho-li se ňader zvedl
ten rozkacený zloby drak —
a snad i vás můj spatří zrak."

„Ó běda, s rozumem se minu,"
v žal vzkřikla žena, „Bůh to suď,
kéž před odchodem vaším zhynu,
než bez vás mi tu pukne hruď
nad syna zlobou tvrdolebou;
já půjdu s vámi — Tomši, s tebou!"
a zlomená jak větev zvadlá
na hrdá prsa muži padla.

„Má od syna-li matka jít?"
dí muž, „leč otčím, vyhnán, musí!
Nech moje ňadra klidně tlít,
radš toho dbej, jejž vášeň dusí;

snad odchod muj ho teprv spasí.
snad vzkřísí ho, pak přijdu zas;
co v lidských srdcích teď se kvasí,
můž' léčným vínem býti v čas,
a já-li všeho příčinou,
pak nesmuť, ožel mne, má ženo,
buď Pánubohu poručeno,
a věz, že každou hodinou
tvé lásky budu pamětliv,
ať jak chce je, co budu živ!"
A dlouhou hovořili dobu,
a ven když přišli do mlejnice,
tak bleda byla jejich líce
jak mrtvol dvou, jež vstaly z hrobu.

A Vraný, v srdci vzdechy ztuhlé,
šel do síně a kráčel k truhle,
by, jako v mladém činil věku,
vzal řemeny a bílou deku,
v něž prádla sbalil část a šat,
leč vrávoral, div neupad',
a žena, u muže jež stála,
jen ruce vzpínala a lkala,
a ústa modlila se vroucí:
„Ó přispěj, Bože všemohoucí!"

Co hovořili Vraný s ženou,
vstal Váša, ze svého hrd činu,

a k hořejšímu kráčel mlýnu
přes řeku ledem potaženou,
by na mládkův dal pustý svod,
jak zničil svatební by hod.

„Nuž, raď,“ děl, „jak bych učinil,
již věru nesnesu to dýl,
zlost má je bez konce a meze,
jak mravenci to po mně leze,
ni v pití úkoj již ni v práci,
ba kudy chodím, vše mne ruje,
i řeka na mne vyskakuje,
a skála na hruď se mi kácí.“ —
„To vše tvůj chytrý otčím zplodil,“
děl Svára. — „Čert ho přines' k nám,
však právě jsem ho vyprovodil
a budu hospodařit sám,
ty ode dneška po voraři
jsi stárkem, kamaráde, chceš?
a Chlumská-li se svatba zmaří,
sto zlatých dám ti; poraď, spěš!“

„Je věru vrchovatý čas,“
děl rozradostněn Svára zas,
„již pozváni jsou k svatbě hosti;
slyš, mocí Jarého se zhosti,
jenž jako vlk ti v cestě leží,
až vlasy strachem se mu zježí,

pak krev tvá též se zkorejší;
jen jednej, milý Dolejši!
Což těžko ti kdes v skrýši hor
se potkat s Jarým, začít spor
a zmalovat ho v tváři maně,
že všem se znechutí, i Janě?
Pryč, seškubni té lásky květ
a kočky na srdci se zbav,
a zpět až půjdeš, jen se stav,
rád s rancem k vám se vrátím zpět."
Leč v černé duši pocit tkvěl:
„Tak zdařilo se, jak jsem chtěl,
a zdaří-li se ještě dál,
pak zavrou Vášu na pár roků,
a já po mlynářčině boku
mlýn se vším ovládnu jak král."

Ve mlýně modlila se máti
a čekala, kdy syn se vrátí,
slz po líci se řinul proud,
a štkala: „To je boží soud,
že nedbala jsem dosti syna;
co strážný duch náš ušel z mlýna,
strach nezdolný mi srdce svírá,
kéž Pánbůh Václava by veď,
by zřel, že dovršena míra
mých krvavých je slz a běd!"

Muk bouře ženě v srdci vstala,
a v hlavě kroužil v divém víru

tlum myšlenkových netopýrů,
'když Václava se nedočkala,
jenž z krčmy slunce před východem
jen málo komu známým svodem
do zasněžených stoupal lesů,
by netušeně v dobu rannou
se s Jarým střetl, když ne s Janou.
Zlou touhou nesen, v tváři bled
do houště na pařez si sed'
a jako v strnutí a leku
zřel rudým okem do průseku,
jímž Jarý chodíval zřít k práci,
kde za zimy se dříví kácí.
V tvář rázem krev mu tryskla vřelá,
když zhlíd', že s Jarým právě dnes
šel do revíru také Střela
a s nimi ztrýzněný jím pes.
„Zas zhatilo se, není sám,"
děl Váša zatínaje pěsti,
„ten chlap má ve všem všudy štěstí,
leč na Chlumu ho nenechám,
když nechce odejít, ať zkusí,
on musí ustoupit a musí,
ne dnes-li, zítra, panák smělý ..."
A chodci zvolna přicházeli —
vždy víc a více vrčel pes
a před houštinou metlu vznes,
jsa divným nepokojem jat,
i počal hlasně vydávat ...

„Aj,“ vece Střela, „Rys cos větří,
snad černá se tu zase válí,
jež sazenic tak málo šetří,
nuž, je-li tady, zle se spálí.
Či pytlák snad — jen vizte kroky —
jsa překvapen, tu kořist skryl?
Ej, v skutku někdo tady byl,
či je tu posud? Prach a broky!
Psa něco jímá, snadno zvíme,
nuž pojďte, ať se přesvědčíme.
V před, Ryse! Nuže!“ — Ale ten
stál u houště jak přimrazen.
Tu Střela s Jarým v smrč se dal,
by shledli, proč as štěká Rys,
a hle, tu bledý Dolejš stál...
A Střela vzkřikl: „Tak to ty's,
jenž k domu jsi mně chodil v noci?
Hle, prázden sic náš sochorec,
leč tchoř, a jaký! chyť se přec;
co hledáš tady živou mocí?“

„Svůj klid a mír zde hledám všade
a toho, který mi jej krade,
vše nazpět chci, než pomstou vzplanu,
ať jde a navrátí mi Janu.
Zde ten je to, a ne-li, zkusí,
že někdo z nás dvou zhynout musí!“

„Aj, tak ty dál chceš s námi hráti,“
děl Střela, „naposled to věz,

k nám budeš-li se ještě drát
a číhat na nás jako dnes,
že bez rozvahy, to mi věř,
tě nazpět poženu jak zvěř
a nebudu též bránit psovi,
jak posud, důtkami a slovy,
by se ti nezakousl v hruď;
pryč, k násilí mě nepopuď!“

Však Váša Střelu ze všech sil —
až zavrávorav půdu ztrácel
a těžce do sněhu se skácel —
zpět levou rukou odstrčil
a pravou pevně v jeden kmit
za hrdlo taxátora chyt'
a přes obranu rychle psovu
bil pěstí v lebku jej a znovu,
že siná smrt mu zřela z tváře,
a snad by ho byl uškrtil,
leč náhle vztek vjel do ohaře,
jenž ostré zuby skočmo vryl
v hruď Vášovu a v divém reji
tlap drápem ryl mu v obličeji,
že bolestí a v krve znoji
té chvíle neviděl, kde stojí.

V ráz pustil Jarého, jenž v skoku
týl sevřel zuřivému soku.
V před Rys rval Vášu v divém vření,

a vzadu tisk’ ho taxátor,
i nebylo mu vybavení;
tu Váša, aby skončil spcr,
nůž rychle vyňal ňader zpod,
jejž po střenky v hruď psovu bodl’.
chtě nejprv toho býti prost
a na Jarém pak shladit zlost,
jenž zděšen hlasně volal: „Šílí,
jsem ztracen, pomoc!“ A touž chvíli
již Vaša po Jarém se hnal,
leč padlý Střela rychle vstal
a ruku odrazil mu holí
a bil, kam moh’, až Váša kles’. —
Co doby té as cítil s matkou
a s otcem krytý jinovatkou
a mrazem rozechvěný les?

Křik Střelův, vytí psovo k tomu,
hluk sváru, vzruch Vášova vzteku
ven lid hnal z myslivcova domu,
a ve krvavé rvačky ryk
pláč Janin ozval se a křik,
když zřela, kterak Vášu bijí,
a psa, jenž na zemi se svíjí,
a bílý sníh, jenž krev jich vsáká.
„Ach,“ křikla, „nechte ubožáka!“
a s pláčem utíkala zpět.

A Váša v duši rozechvět
tvář zraněnou skryl v ruce obě

a zvedaje se ustal v zlobě;
sil zbytkem prchal starou mýtí,
krev utíraje z tváře ryh;
hnalť blesk jej očí Střelových
a hrom, jejž z úst mu slyšel hřmíti:
„No, darebáku, snad máš dost;
dál nebudu-li tebe prost
a poznovu tě někde zřím,
pak jako psa tě zastřelím!“

XIX.

Hnán hanby důtkami i zloby
zpět Váša prchal zkrvácen,
leč za polední jasné doby
jít z lesa houště nechtěl ven,
by celé údolí hned shledlo,
jak na revíru se mu vedlo,
tož vyčkával, až v horském klínu
stín vrchů temnější by vzrost',
že nikým neznán sběhne k mlýnu
a bude lidské hanby prost.
Hruď pálila ho rány znětem
i tlapou zrytý obličej,
a chabosti a hanby sletem
vznik' myšlenek v něm divý rej;
ty jako hejna netopýrů
mu křídly tloukly v chorý leb
a každý úder, každý tep
krev k divokému nutil víru.
Tak bloudil na pokraji lesa,
až cítě, že mu síla klesá

a mráz probíhá v údech všech,
do hajnice blíž cesty sběh',
by vyčkal unaven a bled,
až domů Svára by ho veď'.
Vstříc vyšla hajná Václavovi,
leč uleknuta couvla zpět,
když slechla jeho hlas se chvět
a v tváři zřela známky psovy.
„Co proboh činil jste?“ se ptala,
„zlá nehoda se asi stala?“

Leč Váša děl: „Spaď se skal jsem
a zranil jsem se nárazem,
teď mdloba přidala se k tomu,
až zotavím se, půjdu domů.
A kde je hajný?“ — „Po vsech chodí
a jedná k svatbě různou věc,
vždyť k oltáři ten týden přec
pan Jarý slečnu vyprovodí.“ —
„Jak?“ Váša vykřikl a vzdech'. —
„Ba, vdavky budou v Chrášťanech;
muž obchází dnes hudebníky,
leč musí tady býti už!“

V hruď Václavovu vnikl nůž,
než zapřel srdce náhlé ryky
i vzdech, jenž z prsou se mu dral,
a pravil jen: „To dlouho chodí,
kéž přijde a mě doprovodí.“

V tom hajný, který vše již znal,
se vrátil a jat soucitem
a vděkem k matce v nitru svém,
jímž vázán byl k ní z těžkých let,
hned učinil, jak Václav chtěl.

Šli; v tom od řeky na ústret
křik smíšených jim hlasů zněl,
a do zdivených jejich lící
zář rudá kmitala jim loučí
a ručních luceren i svící,
a v sluch bil jakýs lomoz roučí,
jenž rostl, čím šli blíže k vodě,
až před hořejším mlýnem s háky
lid běhat zřeli všelijaký,
jenž hledal něco v koles brodě
a křičel: „Dozajista ten
je přeražen neb rozdrcen,
jak bouří trouchňák v šírém hvozdě.“
„Ej, škrťte mlýny!“ „Již je pozdě!“
„I čerta, jenom jděte k pouchu
a ke kozlíku stavidel
a spusťte je!“ „Bůh ví, kam sjel,
znik', jako by tam hodil mouchu,
buď hřebenáč ho rozmačkal,
buď pod led zanesla ho voda,
a pak vší námahy je škoda!“
„Jen zarazit...!“ A když mlýn stál
a louče ochabnula zář,

ptal Váša s podivným se chvatem —
a při tom bedlivě kryl tvář
klobouku okrajem a šatem —
co podivného se tu dělo.
„Hm, víte, jak si mládek ved',“
děl prášek, „pít se mu vždy chtělo,
dnes napil se však naposled!«
„Jak?“ — „Utopil se, spadl s lávky,
jež přes hrdlo tu vede k pile;
byl zpit, a my tu měli správky,
a Svára sem i tam se chýle
spad' při podhorním žlabu dolů
a posud nevyplul nám v jev,
snad po kusech kdes vězí v kolu;
jen vodu přibarvila krev,
náš roztrhal ho hřebenáč;
no, nebude proň velký pláč!
Já vždy se divil panu otci,
že držel ho tu živou mocí,
jen proto, lstnou že jeho řečí
k nám z dolejšího přešli mleči,
leč dnes, když tam měl stárkovat,
zpil radostí se tak, že spad'.“

„Je zabit tedy?“ — „Nemuk' ani...
leč hle, tam stárek něco chyt'!“
a Váša zřel, jak mlýnský lid
sval jakýs — trup byl k nepoznání —
ven z lednice té chvíle nes'...

„To Svára, vizte, zpíval dnes
a pil a bručel na pantátu,
a teď je bez hlavy a hnátu,
kus ohyzdného masa jen...“
„A kde je ostatní?“ — „To ven
kams pluje dál, až někde v kraji
to chytnou snad a zakopají!“ —
„Tak,“ vece hajný, „mře, kdo klesne,
a za týden kdož o něm hlesne!“

„Toť hrozno!“ zděšen Váša děl
a jako osyka se chvěl,
„prvč odsud, kéž bych už byl doma!“
a chvějícíma prosil rtoma,
by hajný s ním, an prost je sil,
v příč říčky přes led přerazil
a mlčel, co a jak se dálo.
I šli... Led vzdychal, šuměl les,
a nad důlem se měsíc vznes',
a nebe hvězdami se smálo.

Mlýn dolní, druhdy v stálém kvapu,
byl smuten, odmlčel se, stál,
a každý střechýl při okapu
jak ztuhlá slza být se zdál,
ač diamantů ku potěše
mlýn množství na strmé měl střeše,
jež v noci chladné v luny světle
jak hvězdy plály s nebe sletlé.

Vše ticho bylo kolemkol,
jen u splavu, blíž mlýnských kol
proud stenal chabým vody tokem,
a sníh, jejž sever na dvůr svál,
žalostně vzdychati se zdál
pod těžkopádným chodců krokem,
jimž světlá okna v domu líci
již z dálky smutně zřela vstříc
jak rudé oči plakající
mdlých, žalem zhaslých zřítelnic.

Zřel hajný oknem do světnice
a za okamžik tiše stál,
zhled mlynářku, jíž vpadlé líce
před křížem v dlaně tiskl žal;
zas stála tu jak jabloň v poli,
leč ta, již porval bouře chvat,
an letěl přes hory a doly
a s bleskem do větví jí pad'.
Jak ženy té mu líto bylo,
jež kvetla dřív jak živý květ,
teď zdálo se, že hlavu krylo
svým jíním dvakrát tolik let.
Tak vroucně na modlitbách dlela,
že ani chodců neslyšela,
leč když byl hajný zaklepal
a žádal, aby otevřela,
v ráz k dveřím lítla jako střela,
než jako by ji mečem ťal

v leb nakloněný, vzkřikla žalem,
když Vášův zřela obličej,
jenž v krve moku neustálém
pryč odvracel a skrýval jej,
an hajný do síně ho veď
a nutil, aby uleh' hned.

„Co stalo se ti?“ vzkřikla máti,
„rci, napadl tě někdo snad?“
Leč hajný okem dal jí znáti,
by mlčela, a děl: „Ba spaď
pan Dolejš tamo s naší skály;
na štěstí viděl jsem to z dáli
a pomoh' mu a veď ho k vám.
Jen octem vymyjte mu rány,
jsouť nohy jeho zbědovány,
a zítra již, jak za to mám,
líp nežli dneska bude mnohem...“
A odešel, dav „s Pánembohem“.

Vzruch hanby, náhlý studu cit
v ráz plnil prsa Václavova,
že ani jediného slova
té chvíle nemoh' promluvit,
jen ruce mateře své chyt',
jež prací byly rozedrány,
když vymývala jeho rány,
a zbytkem prchajících sil
je k ústům vznes' a políbil

a zas své děsně zryté tváře
tisk' obrátiv se do polštáře.

Máť nepospala, zle se dělo,
syn v noci horečkou byl jat,
leb pálil, tělo se mu chvělo,
a v polospánku slova mát';
hned lál, až stavil se mu dech,
a zase jak by letný spěch
jej nutil k útěku, vzduch lapal,
a s čela těžký znoj mu kapal.
Pak zas v něm rostl hněvu vzruch:
hned pěstí ve prázdný bil vzdůch,
hned sedaje zrak strašně poulil,
jak strašidlo by náhle zřel,
a v lože podušky se schoulil,
neb před tvář pokrývku si střel,
až — mátoh malomocný plen —
vzdych' z hloubky, zmořen, unaven,
pak několikrát sebou škub'
a spal jak bouří padlý dub.

Když na den svitlo na horách
a Václav probudil se ze sna,
tu matku nový pojal strach
a bázeň tajemná a děsná;
bylť synův pohled vytřeštěn,
on rukou stále u výš mával
a živou mocí s lože vstával

a křičel: „Shořím! Ven chci, ven,
pít, pít chci; hůř je mi a tíž,
pryč s vodou — piva, vína číš,
sic zhynu; pít!“ a nazpět pad',
„pít, sice vzplanu, prosím vás“ —
a na celém se těle třás' —
„či necháte mě umřít snad?
Pít, pít!“ A matka v těžkém hoři
té vyhověla vůli vzdoří.
Džbán z krčmy prášek přines' v letu,
a Václav vypil pivo v ráz,
svých neodtrhnuv ani retů,
pak spokojen děl: „Teď mi snáz'.“
Leč nebylo; vždyť v polosnění
mrak přeludů a mátoh zřel
a stenal: „Pryč, zde volno není;
roj ještěrek se rozestřel
zde po stěnách a v loži všady,
a tu, hle, zažeňte ty hady,
již u mých vyrůstají nohou
a lezou na mne, kudy mohou.
A co těch žab!“ A strachu mukou
hnán s lože chtěl, leč nazpět pad'
a s podušek třás' chabou rukou
spleť hadů zděšen odevšad,
a prchnout touže před zlým plazem,
chvěl žalostně se strachu mrazem
a vstával zas, sil zbytek maře,
až máť poslala pro lékaře.
A lékař, shlednuv nemocného,

na různou věc se matky ptal,
a když ji stranou zavolal,
děl sdílně: „Původ všeho zlého
jest, milá matko, pusté žití,
váš syn propadl ďáblu pití,
jež přeludy mu před zrak staví,
a nevím, radit mohu jen,
té vášně-li ho ven a ven
mé léky a má pomoc zbaví;
vždy na jemné to vážky beru,
leč málo se mi daří věru,
že pomohu, an v krátký čas
vše v starých kolejích jde zas.
Co žádá, musíte mu dát,
leč při tom také pilně dbát,
by v pravý čas a každodenně
měl opatrně stále méně,
sic ujmete-li najednou,
krev všecka v žilách se mu vzbouří
a mozkem běsné sny mu hnou,
až zhasne vám jak jiskra v kouři;
teď krutá chvíle pro vás byla,
to vím, vždyť k tlumu mátoh zlých
též zimnice se přidružila
z ran na hlavě a z hryzů psích;
nuž dbejte jen mých naučení!“

I bylo právě čtvrtý den,
když Václav ustal ve blouznění,
z ran horečky jsa pozbaven,

leč pusto bylo v těžké hlavě
a jako zchromen každý oud
té po chorobě, po únavě,
a v srdci doutnal studu troud,
jenž bránil mu a poutal jej
zřít matce v bledý obličej,
jež zdála se v tu smutnou dobu,
jak kdyby právě vstala z hrobu
a tiše při synově loži
jak druhdy četla z knihy boží.

Tu z dálky jakýs zpěvný žal
do síně mlýna zazníval,
či přelud to, či klamný sen?
Však slyš! teď v smutný nápěv ten
skrz Chlumských lesů houště šeré
hlas trubky jasně zazvučel,
jak skočná polka v miserere.
Vzkřik' Váša, s lože k oknu chtěl
a, matčiny se chopiv ruky,
děl s udivením v tváři zryté:
„Aj, jaké podivné to zvuky
zní z Chlumu k nám, což neslyšíte?"
A matka děla: „Neslyším,"
ač věděla, proč tak se dělo,
a náhle plakat se jí chtělo,
když Váša zvolal: „Já však vím,
jeť u Střelových hod a ples
a fanfáry zní při poháru —
a zde je pohřeb, nesou Sváru,

ó, jaká shoda je to dnes!
Zda uhodl jsem?“ „Nevím, synu.“
„Vždyť slyšet je to zas a zas —
zde píseň pohřební — tam jas,
a já, já šílím zde a hynu! —
Tak ženou jiného jest Jana,
já ztratil ji jak sebe sám,
ej, čeho tady hledat mám,
kde hanba stihla mě a hana,
kéž raděj zhynu!“ Rozčilen
skryl zryté tváře do podušky.
Zda nad ztrátou lkal svojí družky
či nad sebou as v onen den?

Noc celou plakal, úpěl syn,
leč potom zmlk' a ztichl zcela,
kýs mrazivý a mračný stín
kryl jizvy zraněného čela,
jen zřídka mluvil, řečí skoup,
zrak přecházel mu často v sloup,
a stále žízniv pil a pil,
by myšlenky své zapudil.
Sám druhdy s různých mátoh rojem
se bezděk utkával zlým bojem;
hned Jarého zhlíd' hněvu pln,
jak před ním Janu v náruč vine,
hned Svára zřel, naň z řeky vln
a pít ho vábil z vody siné,
hned se Střelou se hádal v půtce,

hned křičel s Vraným maje spor,
hned hlasně smál se jeho důtce
a hlavu povznášel mu vzdor,
než posléz přišly okamžiky,
že v úzkostlivé dal se ryky,
v pěst zatínaje kleslé paže,
až s pěnou na rtech, strachu plen,
pad' na zemi jak v bouři kmen
a ležel, jako když ho sváže,
tvář bledla, oko náhle zhaslo
a tělo osykou se třáslo...

V čas přecházel však nával ten,
leč Václav byl jak umučen,
a častěj matce domlouval,
proč z nadmlýnského lesa houští,
když právě nejraděj by spal,
v síň jeho nepřátele pouští,
již štvou naň Rysa, jenž ho kouše,
a proč u lesa velké souše
as Vraný stojí celý čas
a nevrátí se raděj zas,
když otec, nechav hrobu klínu,
zpět do svého jej vede mlýnu.
Když vystřízlivěl, stud ho jal,
tvář pod kloboukem hleděl skrýti,
ba lidem všem se vyhýbal,
ni domů nechtěl druhdy jíti;
leč zas jak by to hodil naň,
zrak zahořel mu, hruď i skráň,

i nitro vzňalo se mu žárem,
tu třeba v noci tajně prch'
a v starý vášně proud se vrh'
a hltal pohár za pohárem.

Když odplul led a roztál sníh,
sem tamo chodil po stráních,
leč mhla mu duši obestřela,
a byl též lhostejný, když slech',
že na jiných teď revírech
je taxátor a starý Střela
že rád by přeložit se dal
v kraj jiný, v nižší pásmo hor,
an na Chlumu je stále chor;
jen hlavou kýv', leč neustal
sám v skalách bloudit bez průvodu
neb ztrnule zřít v modrou vodu
neb k vrchům Šumavským a snít
a mluvit pro sebe — a pít,
ač matku plakati když slech',
dral z ňader se mu těžký vzdech,
jak bouře skalami se dere
a křídly v jejich stěny pere...

XX.

V mlýn přišla bída, zlý byl čas,
jen zřídka zavítali mleči,
by pod práškovou prostou péčí
na chudých bědný hodokvas
zrn hrstku semleli si v klidu,
když jinde bránil nával lidu,
ba druhdy řídký mlýna klep
dost nedal na režný jen chléb,
a bez něho by býval stůl,
leč Vraný ob čas poslal z hor
mzdy svojí dřevařské vždy půl
a psal, že k voru řadí vor,
by záhy z jara mohli plouti,
a pak že spatří na té pouti
svou ženu zas, jen aby dbala,
by se synem se změna stala,
a šťastna byla s Vášou svým,
když nemohla být ondy s ním.

Těch dob vždy matka těžce lkala
a posléz muži do hor psala:

„Bůh s námi! Přišel zkázy den,
syn hůř než kdy je nemocen;
ba lékař děl, že ztracen jest
již duchem bloudícím i tělem;
i zřím, jak hyne mi a strádá
a v přeludech se s Bohem hádá,
až srdce mi chce puknout želem.
A přec ho posud ráda mám,
své dítě jediné, vrch všeho,
a stále volám, stále ždám,
by Bůh mě trestal místo něho,
leč pořád marně, bez ustání;
již věčným pláčem nespím ani,
ba jsem, jak by mi hlavu sťal;
ach, kdyby mě byl Pánbůh vzal,
než meč své hrůzy na nás zved',
věř, do rakve bych lehla hned.
Proč žíti nechává mě Bůh?
Vše, vše je ztraceno! Klein z Týna
kde který skoupil Vášův dluh
a vymohl již odhad mlýna;
soud vyzval k němu strany obě
i také Střelu jako znalce,
vše prodají nám v krátké době
až do kol posledního palce
a do poslední brázdy pole;
co zbude? Nic než ruce holé!
Kde ubohá mám spásy doufat?
ach, nezhynu-li, musím zoufat!
A přec bych ráda před svou smrtí

tě zřela ještě jedenkrát,
vždyť vím, že mě to rázem zdrtí,
až žid náš statek bude brát;
tož ás Bohem- bych ti dala ráda
před záhubou tou děsivou,
jež příšerně v náš dul se vkrádá
a vznáší dračí hlavu svou,
by pohltila v hrozném kvasu
můj život, duši mou i spásu.
V těch myšlenkách mé srdce tone,
a nemohu jim uniknout,
i čekám stále chvíle oné,
až mimo mlýn ti bude plout,
bych vše ti řekla, co mě moří,
leč nepluješ, ač led již šel
a sněhy spadly s horských čel
a březen je a po Řehoři,
když jiřičky se druží k nám;
sám Bůh ví, zda tě uhlídám.
Co den tě vyhlížím, co chvíli,
chci útěchu, než čas se schýlí,
to tam je vše, co život skyt' —
přijď do hrobu mě položit."

List přečet' potají též syn
a vědom sterých sobě vin
zřel vyděšen z té řeči prosté,
jak záhuba výš Bílých skal
a výše Chlumských lesů roste;

síť přišernou mu pavouk stkal
kol rozjitřené jeho duše,
a splašený jak komoň kluše
leb rozpálený na hruď sklání,
tíh' vzhůru nademlýnskou strání,
kde v roklích zbývající sníh
v zdroj perel měnil teplý jih,
jenž přes skal hruď a keřů hlavy
nes' klenoty své do Vltavy
a v divé hrdosti co skok
hrál pyšně sobě na potok
a hlučným šumotem svých vlah
klid lesa rušil, dřímot mýtě,
jak otce ruší v myšlenkách
a snící matku hravé dítě.
Zář slunná od východní strany
hloub vnikla do lesnatých skal,
jich šedé pozlacujíc hrany,
a křemelák, jenž posud spal,
sny jar dvou věků v staré hlavě,
hnal na pupcnce ostýchavě.
Jilm těsnal drobných květů roje
hned k sněti v ladných svazečcích,
a modřín s výhonky své chvoje
výš k modravému nebi tíh'.
Střemch květy, v obalech jež spaly,
blíž stopek chtěly z hroznů ven,
a lístky lind se třepetaly,
že zlatý políbil je den;
klen listy hnal a z buku pleně

rost' podbílek, an šťavou tyl,
a z jehněd lísek, za jeseně
již hotových, se prášil pyl
a pod nimi skrz stlaní žluté
kopytník okázale vznes'
pych květný: zvonky rozvinuté,
z nichž kafru vůní dýchal v les.
U bílé jako labuť břízy,
jež zlatý rozpouštěla vlas,
dřín květem žlouť, mléč pln byl mízy
a bledule kryl zmladlý vaz,
jež blanným toulcem ostýchavě
svůj něžný podpíraly květ,
jak by jich nakloněné hlavě
ten jarní nelíbil se svět.
Jak křišťál tekly vody luhem,
v jich zrcadlech vrb mladých řad
blah jarost prohlížel svých vnad;
druž olší líbala se s druhem
tak vroucně, pyl až zlatošedý
nes' z jehnědek se na jehnědy,
a černý topol žádostivě
zřel na břeh druhý k bledé jívě.
I ptáci zkoušeli své hrudi,
tu pěnkava, tam hvizdl drozd,
až v slunci usmíval se hvozd,
jak chorý, jenž se k žití budí.

Ten stromů ruch a ptáků hlas
a čarodějný slunce jas

i v prsa vnikl Václavova,
by zděšen v jejich sluji zřel,
ký příboj vášně na dně vřel
a hnus, jejž ona v sobě chová.
Zas jasných okamžiků dobu
měl pokalený jeho duch;
kýs prozářený mysli vzruch
cit probouzel mu z duše hrobu
a prohříval jej víc a více,
až také srdce jeho sníh
tál u velikých krůpějích
a stékal do zrytého líce.
Sám sebe v ráz měl v ošklivosti
a všechno žití, všechen svět.

„Kde jaro mé," děl, „kde můj květ?
jen býlí v ňadrech mých se hostí,
v němž ohavné se činy plazí,
a všecko, co mi v krvi vře,
jed bublinatý jenom hází,
a pod ním vadne vše a mře,
co k činu vyklíčiti mělo.
Či vím as, proč a jak se dělo,
že v bahno vášní hloub jsem kles',
kdo símě hříchu vložil v duši?
proč život můj mír jiných ruší?
kdo byl, jenž v záhubu mě nes'?
Byl znažilem jsem pouze všade
a sprostým pijanem jsem byl,
i lásku svou, své štěstí mladé,

hloub neřestí jsem utopil;
jak motýl smutně kmitala se,
jenž schvácen bouří ve rmut pad'
a, touže vzhůru zas a zase,
lesk křídel rušil třísní blat,
až zhynul, nemoha dál bříst,
jak červ, ne jako růže list,
jenž oživený jara dechem
výš k nebi touží čarným spěchem.
Pryč odtud, pryč; mě jaro straší,
děs každou travou v srdci raší,
a nemohu mu výhost dát;
jak odpočíti lze, jak spát,
když v postrach mně co noc i den
s hor vůkol skalnatého klina
duch otců smutně rozželen
do zpustlého se snáší mlýna
a s větry jara lká a vzdychá?
Slyš, je tu zase — zticha, zticha
si naříká a smutně pláče
a vyhání mne — musím jít,
pryč, hořím nitrem, pít chci, pít!"
A vyděšený Váša skáče,
jak z lože vyplašený srn,
skrz akát ostnatý i trn,
jenž v tvář i do rukou mu vniká,
a v houští ztrácí se a zniká.

Byl den, kdy Váša s kleslou hlavou
v mlýn přišel zpět, tvář halil mrak,

a divných vidin pod záplavou
rud' potrhaný jeho zrak,
leč nešel v síň; strach ryl mu v duši,
a s matkou setkati se bál,
sed' na sad pod košatou hruši
a mluvě k sobě zíral v dál
v hor výbočí, jež řeku těsná,
zkad malých pasáků zněl hlas
a ranních trávnic píseň plesná
a krákot vran a drozdů jas.
Ká vzpomínka as srdcem táhla,
že chvěl se? či jen noční chlad
jej roztřásl, či náhle sáhla
smrt tajemnou naň rukou snad? —
Tu v dáli houknutí se neslo:
„Čehý, čehý, ven střídou, veň!“
pak jasněj zašplouchalo veslo,
a Václav vzkřik' jak postřelen:
„Již jedou, hle!“ a skočil vzhůru
a s břehu do skál vbodl hled,
leč, jevě v tváři žal a chmuru,
pod hruší s kleslou hlavou sed'
a ustavičně, zas a znova
sám k sobě různá mluvil slova.

To houknutí, jež dolem znělo,
i matku vyvolalo ven,
jí srdce utrhnout se chtělo,
vždyť myslila, že jede ten,

jenž ondy v žití kruté chvíli
jí kotvou v návalu byl běd,
a s jehož námahou a píli
mrak na mlýn padlý zas se zveď.
V sad spěchala, ač bez potuchy,
že Váša, pod hruší jenž seď,
boj veda s přeludy a duchy,
zas z nočních toulek přišel zpět,
že vidí vše, co ona koná,
jak pláče, naříká a stoná
a volá smrt a žádá hrob,
a on — on nízkých chtíčů rob,
že vinen hrůzou nářků těch,
a že by lépe bylo as,
by dřív, než peklu v náruč vběh',
byl při toulkách dnes zlámal vaz,
neb kdyby býval umřel mlád,
hned v prvním studií svých roce
a ležel blažen vedle otce,
jenž měl tak nesmírně jej rád.

Zřel matku, jak se všecka chvěla,
když plavcum v ústret pohlížela,
a z ňader dral se stesk a ston,
zda připluje as také on.
Leč Vraný nepřijížděl z hor,
zas byli jinačí to muži,
již k voru připoutali vor
a vořinou ho stáhli duží; —

zas jinačí to lidé byli,
již smrčky nad ohněm si svili
a stáhli jimi řady klad;
těm jiný nežli Vraný vlád';
ti nedbali, co v duši snová
ten nachýlený ženy zjev —
dřív statná vdova Dolejšová,
jim víc byl dobrý úvaz dřev
než pouto, jež dvě srdce váže,
dál, lhostejně jich smědé paže
mlýn mimo řídily své prámy,
jen starý zadák hovořil:
„Jak vše tu jiné, Pánbůh s námi,
než tenkrát, když tu Vraný byl,
teď mlýn jak vyloupen tu stojí,
a bída s nouzí v něm se rojí.“

Když žena skrze olšin mlází
kraj břehu vorům zřela vstříc
a poznala, že nepřichází
ten, jehož želela vždy víc,
tu v usedavém naříkání
tvář zrytou přikryla si dlaní
a zaúpěla samoděk,
div prs že skalin neodměk'
a v pláč se nedal v žalu broji
svých trhlin vyprahlými zdroji.

„Vše marno je,“ tak naříkala,
„vše ztraceno, pryč odtud, pryč,

než cizím bych se vyhnat dala;
snad srp a motyka a rýč
mě živit bude v cizí práci,
spíš k němu dožebrám se tak
tam do hor, kde se dříví kácí;
snad najdu ho, a ne-li, pak
ať zahynu kdes hladem maní,
jen z mlýna pryč a pryč z těch strání,
jež necítí nic se mnou kletou
a zelenají se a kvetou,
když život bouři na mne vrhá
a blesk, jenž srdce ve dví trhá;
pryč z běd těch úmorného vzdoru,
pryč navždy, dost těch útrap již,
chci prosta slz být, hrůz a sporů;
když nechce Bůh můj sníti kříž,
i spáse duše výhost dám
a sama smrt si udělám!“

A lomíc rukama, rvouc hlavu
v mlýn vešla samý pláč a vzdech,
jenž smutně těkal v koles davu
a v bílých rozléhal se zdech,
kde dříve chasa ani mleči
svých vlastních neslyšeli řečí,
an brůn a jejich palců sbor
vždy tlumil všaký rozhovor.
A jako před odchodem Vraný,
šla k truhle, divný hnal ji chvat,

a vybírala čistě praný,
jenž zbyl jí, svatební svůj šat,
pak před východní síně stěnou,
kde s Kristem upevněn byl kříž,
zalkala hlasně na kolenou:
„Ó Bože, který všechno víš,
jenž srdce moje znáš i ledví,
buď milostiv mi, odpusť hřích,
jímž, hruď než rozskočí se ve dví,
chci prosta býti útrap zlých;
buď v horách s mužem v práci zhynu
neb sama se světa chci jít,
leč zde, při nešťastném mém synu
již nemožno mi déle žít.“

A objímajíc dřevo kříže
a siným líbajíc ho rtem,
svou hlavu ukláněla níže
a na světnice padla zem
jak bezducha, jsouc jata mdlobou,
když právě dveřmi také syn
touž ze zahrady vkročil dobou
a zvolal: „Běda, to můj čin!“
a k matce skočil jako střela
a křísil ji a omýval,
až opět oči otevřela,
leč s ní je otevřel i žal,
jenž jejím rtem se mluvit jal:
„Proč umřít jsi mne nenechal,

tak mohlo všemu konec být;
věz, musíme se rozloučit,
víš proč, ač zlé to chvíle jsou;
mně hory leží na prsou
a hlava kácí se mi těžká,
již nelze tady déle žít,
já, Vášo, musím, musím jít,
kde Bůh a mír, kde Vraný mešká,
sic zoufalství mne nemine.“ —
„A vrátíte se domů záhy?“ —
„Bůh sám ví, kde je cíl mé dráhy,
jak říci ano mám či ne?“

„Pak nepustím vás, matko milá,
přes mlýna toho sešlý práh!“
a Václav k prosbě ruce vztáh',
„zde zůstaňte, kde dřív jste byla,
zde; konec bude vašich běd,
já sám přivedu toho zpět,
jejž vyhnal jsem! Dost pláče, dost,
ten vášně mojí dračí chvost
sám utnu, matko, jedním rázem;
jak svatý Jiří vejdu v boj
s tím všehltavým duše plazem.
V mlýn vemte kohos, prosím vás,
já za krátko vše srovnám chutě,
pak Vraný přijde jistě zas,
a mlýn se zvedne ze své sutě
a nové práce nový ruch

běd smečku zažene i dluh,
a líp než dříve bude mnohem.“

Šel v přístěnek a přišel v ráz
a líbal matku zas a zas
a k srdci tiskna ji, děl: „S Bohem,
dnes ještě znikne všecka svízel!“
a jako druhdy v skalách zmizel. —

Tíh' proti vodě v houštin skrytu,
až pod Jehnědským vrchem pad',
tvář trním do krve měl zrytu,
a v cáry rozedrán byl šat,
zrak vytřeštil a stáhl brvy,
a zas počal své samomluvy:
„Má mysl znavena je k smrti,
můj duch se vyžil, jsem jen troud,
jak písek vůle má se drtí,
jak bláto suchých v cestě hroud,
když těžké vozy na něm stanou;
proč tady jsem, kde na vybranou
jen dvojí pro mne zbyla věc:
hůl žebrácká a blázinec?
Ej, bídně jsem se vychoval;
v noc žití divě jsem se hnal,
až zapadl jsem s duší, tělem
i se Svárou, svým učitelem,
jejž po kusech si voda brala . . .
I nade mnou Bůh vyřkl soud,

číš mozku mého vyvětrala,
a bez jisker je oka troud.
Jsem z hříchu uhněten a zrady,
nač hyzdit rodný kraj, nač svět?
Ku smíru jiných pryč a hned,
co s ochlastou, co s lumpem tady? . .
Zda se psí nezřel na revíru
krev mou se mísit Chlumský les,
psí se psí — aj, jsem v žití víru
snad něco víc? Ne, ne, jsem pes,
leč ne tak šlechetný jak Rys,
ne, zběsilý; mé duše hnis
víc ublížil mu než on mně;
ej, ký to život vnitř i vně?
Psa horší jsem, vždyť v děsné psince
své pokousal jsem dobrodince,
štval otce, strýznil matku svou
a Boha klamal přísahou,
jenž nyní jako Kainu všade
tíž hrůzy na hlavu mi klade
a lživé hrdlo ohněm sžehá;
ó běda, zas to v prsou šlehá!
Kam prchnout mám, já zbabělec,
kam? . . . Což mám žíti? žíti přec?
mám za strašidlo matce být
a násilím ji hnáti v hrob,
já klubko hříchů, číše rob?
Ne! Proč se třesu? — Nechci žít;
jeť život můj vůz bez loukotí
a jede, aby v propast pad';

až zhynu, pokoj bude snad;
jen jeď, jen jeď, ať vše se zhroutí! . . .
Hle, hle, tam ona zrytá skála,
zda není matčina to tvář?
tak u mého kdys lůžka stála,
tak já ji trýznil, bídný lhář;
já zbodal srdce jí a zdeptal
a děsným učinil jí svět,
to za modlitbu, kterou šeptal
mé u kolébky její ret!
Dost, neplač, matko! Já vlk dravý
hned odkvapím; nač pro mne svět,
pak otčím můj — ne, otec pravý,
v mlýn, k tobě, smířen přijde zpět.
Pryč! Hřích můj jako had se svléká,
by rostl jen. Pryč . . . Dost již, dost!
Pryč! . . . Ale kam? Ej, na věčnost!"

A zase dále hvozdem těká
výš k Oudraži a lůnem skal,
až v mýti proti Chlumu stal,
jenž před rudými jeho zraky
vždy hustěji se šinul v mraky
a šedl stále víc a víc.
Kýv' Váša vrchu hlavou vstříc
a hovořil jak v polosnění:
„Jak v roušce mraků těch se mění,
jak smutně zatažen je Chlum!
Dřív býval samá slunná záře,

když ondy v otecký svůj dům
hoch čistých ňader, růžné tváře
já šťasten spěchal v prázdně dobu,
a teď? Vše temno jako v hrobu,
a v duši mojí nejtemněj'! . . .
Ty mraky, to mých činů rej,
jež na strašidla vzrostly běsná . . .
Vše je to tam, má prchla vesna
a štěstí s ní! Ó, všecko pryč!
A ty, má duše, kvil a křič
a vzpírej se a touži vzletu —
vždyť jsi jak žába, bez křídel,
kde křídla teď, kde jejich pel?
Pryč, vše to tam, dej s „Bohem“ světu,
pryč v nekonečno, světlu vstříc —
či věčné tmě — či v nic, či v nic —
či — nevím, neví nikdo z nás,
leč přeji si, bych znik', bych zhas'
jak bludička, — nač živoření?
Pryč, pro mne jiného již není
než smrt, ta dá mi klid a mír!“

A dál ho zoufalství nes' vír,
až do záňadří sáhl hbitě
a zbraň dal na vyprahlou hruď:
„Nuž světe, matko, s Bohem buď
a zabuď ztracené své dítě
i s jeho srdce hrozným běsem!“

A s ranou zavzněl výkřik lesem . . .

XXI.

Tím časem, za poledne bylo,
jel vrátný Sova s prámem z hor;
ač slunce z řeky vodu pilo,
přec bez námahy sjížděl vor,
měl podčeleny všecky strany,
a se Sovou, jak žádal sám,
plul jeho starý soudruh, Vraný,
jenž řádně sbil a svázal prám
a na vše bedlivé měl zření,
tož snadné bylo voraření,
a rychle sjíždělo se dolů.
Kdož věděl z prostých druhů těch,
jak častý Vraného byl vzdech,
a z jakého se rodil bolu! . . .

Čím víc prám k Lipovsku se blížil,
tím více hovor plavců tich',
a Vraný v dumách hlavu nížil,
snad na vzpomínek perutích

v síň mlýna zanesen byl pr
kde útrapy a stesky rostou,
a kde snad lichvář přišel brát,
a již měl z vroucí duše rád.
„Co dělá,“ dumal, „pláče, kvílí
či modlí se a čeká nás?
ba vím, že přes tu milou chvíli
se kloní sadu přes taras,
v dál hledíc proti vody toku
se steskem v duši, s vlahou v oku,
že vyhlíží nás na šifárně
a s můstku k srubu přes náhon
i s ostrova, mníc: čekám marně,
a dusí žele křik a ston.
Co v ňadrech asi bylo sporů,
když toho nespatřila voru,
jímž já měl plout a neplul přece?
Jak často marně zřela k řece,
an psal jsem, v nejbližších že dnech
mě zhledne v čele druhů všech,
a hned, jak jehlu zaraženou
mít budem ubijíce prám,
k ní převezu se v loďce sám,
bych pohovořil s ní — svou ženou —
v Skal bílých úkrytu, blíž plazu;
co řekla as, když na vzdor vzkazu
jsem nepřijel? snad že to klam —
ba ne, co pro ni v srdci mám,
to nezadřimlo ani chvíli . . .“

V tom rána houkla, křik a sten
tíh' od stěn k stěnám plachou pílí,
i památkou co měla skryto
ta, jíž mu bylo nejvíc líto,
a Vraný volal: „Slyšte jen,
ký tamo od skalnatých přík
k nám s ranou žalný slétá křik?
Co stalo se? A zase kvil
z těch houštin slyším k nám se nésti,
snad padl tam kdos do neštěstí,
či . . .“ — „Bůh ví,“ Sova odvětil,
„leč zřel jsem člověka již z dáli,
jak spěšně mýtím utíkal,
pak v porostu se houští dal
a slézal útesy i skály;
zda pytlák . . .“ „Ale výkřik ten —“
„Byl stíhán snad a postřelen,
neb sám někoho na dostřehu
v zlé vášni ranil honě zvěř . . .“
„A kde to je?“ „Tam, co ten keř,
blíž mýtiny . . .“ „Tož, hoši, k břehu
radš přistaneme, Sovo, viď?
Mně k vůli pramen čehy řiď
a zastav,“ prosil Vraný druha,
ve hloubi ňader ulekán;
a Sova zas: »Zde jde to ztuha,
leč když to chceš, buď vor tam hnán;
nuž, hoši, rychle sebou hněte,
víc do leva, pak na břeh skok,

prám za šlahouny přitáhněte
a vrazte koly v úplet ok!“

I přistali a slezli s vorů,
by propátrali skalnou horu,
jak Vraný přál si zas a zas
a všechen předtuchou se třás';
on mněl. že Váša puzen zlostí
stih' Střelu v lesa hlubokosti
a v černé krve divém toku
naň z pušky střelil náboj broků,
neb že tam Střela Vášu stih'
ve sváru slovech divokých.
„Bůh pomoz,“ šeptal. „mě to děsí,
leč ne, to jiných pánů lesy,
v nich Střela nehoní, to jiný
kdos vykřikl,“ a ruče již
skrz průsvitavé sosen stíny
spěl s vrátným Sovou do skal výš
až k místu, jež byl soudruh řek',
a slouchali. — Tu ve vran skřek,
jež teplou krev snad střebat chtěly,
sten mísiti se uslyšeli,
a zase sten — a zase sten . . .
»Ba jistě! Někdo postřelen,“
děl Vraný, „chudák přeubohý,
mně ruce chvějí se i nohy . . .
hej, je tu kdo?« Leč ticho v stráni,
slov neslechli, jen zastenání.

I hledali, až s tváří sinou
zřel Sova kohos pod kalinou
krýt hlavu v kapraďovém trsu,
a Vraný vykřik'; poznalť jej,
když v padlého zřel obličej;
bylť Váša to, krev tekla z prsu
i z úst mu do trávy a mechu,
a s popáleným vrchním šatem
hruď zvedala se divným chvatem
pod návalem a hloubkou vzdechů.

Pln děsu k němu Vraný pad'
a na srdce mu ruku klad'
a šeptal: „Tluče, chvála Bohu,
leč sotva že to poznat mohu."
A kloně hlavu k syna čelu,
děl láskyplně, ale v želu:
„Rci, Václave můj, co se dělo,
rci slovem jen . . ." Syn poznal hlas
a vzdechl: „Klidu se mi chtělo,
již odpusťte mi, prosím vás;
tam na Poušť pohřběte mě k otci —"
mdle, s přestávkami zastenal —
„kde z pološeré lesův noci . . .
Jan svatý se strmých zří skal . . .
v proud Vltavy, jež v mládí den . . .
mi písně pěla v lásky sen . . .
a v peřejí svých ladné kráse,
jak mysl má dřív perlila se . . .
Snad že tam uslyším i v hrobě

zpěv sosen z jara, řeky šum,
vrch dubí lkát a vážný Chlum . . .“
A z hloubky ňader oddech' sobě,
zpět v kapradí se hlava smekla,
a z úst i rány krev zas tekla.

»Zle,« zalkal Vraný, »Bože spas!«
a strhnuv košili si s těla
dal Vášovi ji na obvaz,
jímž krev se zastaviti měla,
a prosil ho: „Jen nemluv již,
vždyť zřím, jak ti to na potíž,
an v ňadrech raněných tlak vzrůstá,
a plna krve jsou tvá ústa . . .“
A Sovu prosil: „Probůh, spěš,
hned na zátah jak doběhneš,
dva hontky přibij na sochory,
zrob nosítka a vem je sem
i houně, snáze, trvám, s hory
tak raněného přenesem.
Jen rychle, seber všechen lid,
ať pomohou v té smutné věci!«
A vrátný k voru zrovna lít',
ač šest měl křížků na svém pleci.

I přišli plavci v krátkou chvíli
a z mechu lože upravili,
a na něm po nejkratším svodě
byl Václav tiše nesen k vodě
a na prostřední vložen vor;

zrak zavřen byl, hruď plna vzdechů,
a Vraný, nutě plavce k spěchu,
je prosil: „Tlumte rozhovor,“
a vrátnému děl: „Do hospody,
viď, příteli, dnes nepoplynem,
dej ubit nad dolejším mlýnem,
až do Lipovské vjedem vody,
bych u ženy moh' složit syna
a potěšil ji v dobu zlou.
Což jedna prázdná opačina!
i bez té vory dojedou;
mně plašit sejčka, smrti ptáka,
zde velí cit. No, již to sprav,
než Václav bude trochu zdráv,
vem prozatím si hotováka;
až bude líp, zas půjdu s tebou . . .“
„Nač omlouváš to,“ Sova děl,
„to rozumí se samo sebou,
ač v mlýně raděj bych tě měl
než v horách, kde se drvo rube . . .
Hej, pozor, táhněte víc hot,
zde kamení vždy bývá hrubé,
víc v pravo, do hodnějších vod,
vždyť víte, že tu záčel máme,
an náhle zahýbá se břeh;
kdo toho v čas by nepostřeh',
zle pořídil by, vždyť to známe;
vor přední snadno by se vzpítil,“
a šeptmo dodal: „Nechci přec,
by ubohý ten zoufalec

snad v umírání bolest cítil.“
„Ba, ba, to byl by velký sráz
a krutý, proto prosím vás,
jen opatrně,“ dodal Vraný,
„vždyť na voru se hostí smrt,“
a prohlíd’ prámu čelné strany,
houž, vlečky, závlače i vrt
a zkoumal, ve špalcích-li není
snad slabina kdes při oušení
neb houžve uvolněny v oku,
by netrhly se voru spod.
A vrátný volal: „Ty tam v boku
jen hot, víc uhýbej; jen hot!“

I pluli, jako Sova děl,
a Vraný k svému ranci šel,
kde krvavých se zbaviv lat,
se ve sváteční oděl šat
a k Vášovi seď’, by mu sloužil,
kdy po něčem by právě toužil.

Když na plaviště zatáčeli,
kde Vraný zastaviti chtěl,
vstal od syna a přemýšlel,
jak rty by asi říci měly,
ký skutek Václav vykonal,
až vlhké oko ženu zhledne,
a jaký bude její žal,
až doví se, co vše se dělo —
a srdce úzkostí se chvělo,

když Sovy prosil úpěnlivě:
„Tam, prosím tě, k té staré jívě
pluj ke břehu a chytit dej,
pak opatrně, bratře, dbej,
by Vášu za mnou nesl lid
a s ním snad nehovořil marně,
já napřed skočím po šifárně
v mlýn ženu na vše připravit.
A ty,“ děl k nejmladšímu všech,
„skoč do Chřestovic, máme spěch,
ať felčar přijde bez odkladu
a pomůže a dá nám radu,
běž přímo přes pole i meze
a přiveď s sebou také kněze.“

A sotva chyceny jsou vory
a ubity, v mlýn Vraný spěl,
kam s vrátným Sovou zadák sporý
i raněného odnášel.

Vstříc plavcům žena pospíchala,
vždyť s můstku zhledla plouti prám,
a muži na hrdlo se vzpjala
a volala: „Tak zas tě mám,
své jediné, své všecko štěstí,
svou kotvici v běd hrozném davu!“
a na ňadra mu kladla hlavu —
„však ode mne zvíš špatné zvěsti
a zhrozíš se, až shledneš mlýn —
ach, Tomši, nešťastný můj syn

mi zšílel z pití, svého zvyku,
a nemá, běda, v žití již
jen řadu světlých okamžiků!“
Tu jako list se zachvěl muž
a třás' se každou žilkou těla,
když žena dále vyprávěla:
„Tak bloudí často ve dne v noci,
leč když jsem vyhlížela vás
a k tobě chtěla živou mocí,
tu bránil mi, pak zved' se v ráz
a děl, že na cestu se chystá,
a pak, že dobře bude záhy,
až ty se vrátíš — dozajista,
a z očí trysk' mu pramen vláhy.“

„Ten ubohý, ten chudák chorý!
to smutný, žalostný byl sděl,
a jaké myšlenky a spory
ve hloubce duše asi měl,
jíž tak se prstem dotknul Bůh . . .“

„Ach hrozné,“ hovořila žena,
a zhledši plavce zaražena
za snědou muže chytla ruku
a děla v teskném srdce tluku:
„A co to nesou s druhem druh?“
„Kdos se skal spadl při útěku,“
děl Vraný všecek rozechvěn,
„jak v oudražskou jsme přišli řeku.“
„Snad Váša? běda!“ — „Ztiš se jen.

vše dobře bude, doufám v Boha.“
„Tak uhodla jsem přeubohá,
ach, radost, že tě opět mám,
tou zvěstí ztrpčena je hbitě.
Ó Vášo, jediné mé dítě —
ó Tomši, tak jsi přišel k nám!
Čím, Bože, jsi mě navštívil?
mě radost usmrtí i kvil!“

„Vždyť není mrtev Váša, žije,
je pohmožděn jen, poraněn . . .“
„Ó probůh, z úst mu krev se lije,
ó běda, stůjte!“ — „K mlýnu jen,
zde nesmíte mi stanout chvíli,“
děl Vraný, ana matka v ráz
v tvář synu zřela zas a zas
a stále želela: „Ó Bože,
jen tiše, dýchá-liž? Sem, sem,
zde položte ho na mé lože,“
až vzkřikla děsným úžasem:
„Já přenešťastná, bídná žena,
hle, hle, má prsa prostřelena
a sotva šepce, sotva dýchá,
snad žádá něco — zticha, zticha!“

A k loži svoji hlavu klade
a poslouchá, co praví as
jak ze sna raněného hlas,
jenž smuten děl: „Své žití mladé
jsem promrhal a prohrál již,

dnes méně jsem než ptačí pýří,
leč otec vrátil se vám, nuž,
jim Pánbůh poznovu nás smíří.
A vás — vás prosím za odpusť,
můj otče, ruku svou mi dejte,
a matce," vzdechl, „pomáhejte."
V tom krev zas vylila se z úst,
vše tlumíc rozhovoru slova,
a Váša do mdlob padl znova.
Té chvíle kočár stanul venku,
a zvonek kovovým zněl rtem,
a z vozu lékař s páterem
šli k raněnému do přístěnku.

Hned lékař čerstvý obvaz z ledu
na prostřelená prsa dal
a Vášu křísil, omýval
a v posled matce děl: „Co svedu?
Zde moh' by pomoci jen Bůh,
jenž smrt i život v sobě chová,
s ním raněný ať srovná dluh;
jeť menší tepna průdušková
víc zraněna, než můž' kdo snést,
ač vím, že srdce vaše zkruším,
přec s vámi sděliti mi zvěst,
že sotva do zítřka mu tuším,
tak do poledne na nejvíc;
pan páter je zde platen víc,
jej proste, ať dá rozhřešení,
když k zpovědi dost síly není!"

„Ach,“ lkala žena, „to mě zmučí,“
a v mdlobách vrávorala již,
leč Vraný, jenž stál ženě blíž,
chyt' klesající do náručí.

Co modlitby kněz zbožně říkal
a nad raněným ruce spínal,
v tvář ženinu muž vodou stříkal,
ač úzkostí sám na smrt sínal,
leč nezpomohlo nikterak,
až, když jí lékař omyl líce,
zas lesk se vrátil v zřítelnice;
leč znova v slzách tonul zrak,
a znova lkala: „Bože, Bože,
ký seslal jsi to na nás kříž!“
Však lékař pravil: „Dosti již,
nechť jiní ošetřují lože;
zda nářkem synu zpomáháte,
má zlatá? vpravte se v tu věc,
již pro ten útlý život přec,
jejž pod mateřským srdcem máte;
pláč raněnému neprospívá,
a na vás může se to mstít,
tož neste klidně vše; co zbývá?
či dá se tím co napravit?
Jen moudřej'; vážna je má výtka,
dost bědování, matko, dost,
snad nechcete i smrti dítka,
jež Bůh vám chce dát pro radost,

by nahradil — snad lepší měrou —,
co tady sudice vám berou?"

Jak lékař radil, konal Vraný,
a veda ženu stranou, děl:
„Bůh, bera život rozervaný,
nám jiný dáti uzavřel,
tož šetři se — mně, drahá, k vůli
a pokojnější trochu buď,
vždyť nářek tvůj mi lebku půlí
a srdce rve a štěpí hruď,
jak pantokem by mně ji sekal,
nuž probůh mírni se a nekal
víc očí svých, než můžeš snésti,
či z neštěstí chceš do neštěstí?
Mám srdce též, leč přemáhám
zla příboj divě rozkvašený,
a hleď, teď jenom tebe mám . . ."

Tím nářek ubohé ztich' ženy,
leč jenom na chvíli se stalo,
pak přišla dlouhá smutná noc;
co v mlýně žilo, nepospalo,
jen k Bohu lkalo za pomoc
a za úlevu ubohému,
by raději byl konec všemu.

XXII.

Den smutný okny v síň se díval,
Chlum z mraků řízu měl a z mlh,
zrak Vltavin se chmurně stmíval,
list olší sametový vlh',
a podél řeky vrby svěží
snět ukláněly pod útěží
mdlých perel, v úsvitu jež šerem
níž z oblak na zemi se nesly
a pásmovitě šikmým směrem
na vyprahlá jí ňadra klesly;
sad porosen byl, vrchol trav
měl krůpěj, slézu stvol se klonil,
a z oděných v běl štěpů hlav
květ rudě žíhaný se ronil
jak dítka vroucí políbení
v tvář snící matky, když se dení.
Déšť drobný v přeháňkách tu tiše.
tu zhurta klepal do oken,
snad, máť by neslechla, jak dýše
syn těžce již, jak jeho sten
z úst chabě po síni se plouží
jak motýl zkřehlý časným mrazem.

jenž v koutě zdi neb za obrazem
v plášť křídel schován usnout touží.

Při lůžku Vraný s Vášou bděl —
a chtěl, by žena odpočala —
a v jeho tvář se zahleděl,
a lítost v útrobách ho jala,
když viděl, kterak syn se spaď',
jak sval mu splihl a ret zvaď',
jak zúžilo se náhle chřípí;
jak nápadně se ostří nos
a víčka očí níž se chlípí,
jak na zrak tlačil by je kdos;
jak namáhavě odkašlává,
až obvaz ňader mokvá spod;
jak těžko hlavu výše dává
a na čele mu vstává pot
tak chladný jako kapky z ledu,
jak strach se hostí v plachém hledu,
jak pomalu i těžce vzdychá
a chrapot v odstávkách se množí —
tu divnou úzkostí jsa jat,
šel ženu vzbudit na pochvat,
by sedla k synovu s ním loži,
an deštivou tou ranní dobou
je často stihán delší mdlobou.

A stalo se. — As po deváté
vždy hlasněj' štěkal venku pes,

a žena, majíc ruce spjaté
a hledíc ven: „Viz," vzdechla, „dnes,
teď teprv vzpomněla jsem na to,
když Kleina vidím do vrat jít —
má všeho statku odhad být,
by, co jsme měli, bylo vzato.
Klein chvátá, nedbá ani deště,
s ním od úřadu dva jdou ještě.
Mlýn na bubnu, syn v rukou smrti,
to dodá mu a mě to zdrtí!
Jdi vstříc jim, Tomši, jdi. Však hleď,
pan Střela na dvoře již taky,
spěš, chce-li, do síně ho veď,
vše řekni mu, sděl žal náš všaký
a Kleina pros, by laskav byl
a odhad na čas odložil,
sic vedle ubohého syna
i mne ponesou v rakvi z mlýna . . "

A Vraný šel, a kloně líce
vstoup' Střela s druhy do světnice:
znalť vše, co na skalách se dělo,
od drvoštěpů včera již,
a starou rukou tiskna čelo,
děl: „Potřeba mne nanejvýš
teď v mlýně; učiním, co mohu,
buď poručeno Pánu Bohu."
Jat matky zoufalstvím, prost hněvu
jít do mlýna se odhodlal,
by hodné ženě pro úlevu

i Vranému své rady dal
a pomoh', pomoci-li může,
když takto útrapy se množí,
a mlčky k Vášovu šel loži
a, ruku vztahuje, děl: „Nuže,
tvé matce k vůli budiž smír;
ať v zlo tě hnal a v zhoubu kácel
hněv nezdolný a vášně vír,
já z mysli tebe nevytrácel
a doufal v návrat . . . Hrozný byl,
Bůh pomoz ti . . .“ Tu Váša v stonu
zrak na lesního vytřeštil
a ruku líbal při pokonu
a šeptmo děl: „Ach, odpusťte mi,
vždyť s drahými se loučím všemi,
snad Jana odpustí mi též;
můj život byl jen pouhá lež,
tož rád jsem, usmířen že hynu,
jen probůh ujměte se mlýnu
a přispějte v čas ku pomoci
mé matce, laskavému otci
a jejich —“ „Dojista se stane,“
děl Střela; Váša blahem vzdych',
a bylo znát, že vděčnost plane
mu v oka velkých krůpějích,
pak danou ruku líbal znova
a kloně hlavu neděl slova.
Ztich', vědomí zas rychle ztrácel,
mdlý rouškou zastřel se mu zor,
ret víc než druhdy zakrvácel,

a v prsou krutý nastal spor;
vzdych' těžce, z hluboka a zas,
pot chladný čelo kryl, zrak hás',
až chroptě škubnul náhle tělem,
a konec bylo s jeho želem . . .

Vzkřik matčin zachvěl vůkol všemi:
„Je mrtev, Bože, dost těch muk!"
Leč Vraný prosil: „Mírni se mi,
Pán smíru myšlenku mu vnuk',
již v nebi andělé mu pějí . . ."
Však z oka krůpěj za krůpějí
v tvář padala mu při té řeči,
pak ze síně šel do mlejnice
a volal, utíraje líce:
„Hej, prášku a vy samomleči,
ven se stavidly všemi, ven,
co nejvýš s kozlíkovým dříkem,
ať voda běží plným střikem
na pánův — synův — smrtný den;
již spusťte ty mé repetáče,
nechť na prázdno již melou dnes,
ať s námi všecko všudy pláče,
skal chýše ztracená i ves;
nechť palce marně do cev tepou
a hlučí v šumot bystrých vod
jak děti, klepáči jež klepou
na velkonoční Boží hod.
S tou hudbou na věčnost ať vchází

duch smířený . . .“ A sotva děl,
již ve skalách i břehů mlází
a celém důlu klepot zněl,
i do Chlumských se nesl strání . . .
Zda také k Janě, aspoň v zdání?
Kdo ví, zda vyšší vůle zřídly
duch k duchu nebyl unesen,
snad žití sen a smrti sen
v smír toužně objaly se křídly
a přes vše lesy, doly, skály
jak ondy láskou k sobě vzplály,
vždyť právě se Skal bílých sosen
přes mlýn a vodu v Chlumský les
most duhy klenutý se vznes';
déšť ztichl, řeky břeh byl zrosen
a zářil v teplém rána svitě
a byl tak líbezný a zdobný,
jak tkvěl by křišťál na něm drobný,
jímž matka pláče pro své dítě . . .

Máť nad mrtvolou hlasně štkala,
něm Vraný u lože se chvěl,
ven úředník šel, Klein jak skála
mlýn bezcitně si prohlížel,
až v posled Střelovi — jenž klidně
zřel na tvář Vášovu a vlídně
jal rodiče se těšit oba, —
řek' pospíchaje: „Prchá doba,“
čímž myslivcovi dával znáti,
že s odhadem chce započati.

Leč Střela zamračiv se děl:
„Teď? jinak jsem se rozmyslel,
dluh zaplatím i s útratami
a všecko vyrovnáme v čas,
chci, mlýn by Vraný vedl zas,
s ním spravíme se potom sami.
Nuž, k řízení už proto, prosím,
pan adjunkt aby přišel zpět,
já nerad mnoho peněz nosím;
sem, Kleine, vyplatím vás hned
a na sebe vše převést dám.
To trpkosti kde jaké zmůže,
a Vraný pak ať mele sám.
Jste spokojen tak?“ „Ano.“ „Nuže,
ať vše se napíše, jak díte,
a vy,“ děl k Vranému, „teď víte,
že nechtěl jsem být při odhadu,
bych rozmnožil váš pláč a žal,
leč abych mlýn vám zachoval.
Rád ve vaše jej ruce kladu,
by povznášel se každým letem
a čistý zůstal vašim dětem.
V čas peníze jsem přines' z města,
vy pouze tři mi dáte ze sta,
by vyjíti vám bylo snáz,
vždyť nad jiné si vážím vás;
jste řídký člověk, milý Vraný,
tak zcela jiný lidí všech;
vás koval trpký žití běh,
leč zlaté byly jeho rány,

jste bez rezu, ač zle se dálo —
ba takých rodí se již málo,
a vyhynou jak času znikem
mlýn český s českým sekerníkem!“

A Vraný pohnut zas a zas
tisk' ruku Střely spasitele,
a z venku zlatý slunce jas
tkvěl na osmahlém jeho čele;
on tich však oko k nebi vznes'
a, k synovi se kloně chvatem,
tvář sinou bílým skryl mu šatem,
pak ženě do náruči kles',
by zkonejšil jí duši lkavou . . .

Mír andělem vzlét' nad jich hlavou. —

Jak velmož vyšlo slunce z hradů,
a přes hluk koles, vody šum
na nejzkvetlejším štěpě v sadu
pěl sedmihlásek mláďatům,
a s buku nad studánky zřídlem
pták zlatý, žluva, zíral v les —
zjev žití s černým smrti křídlem —
a zajásal a dál se nes' . . .